

«Εκβιολογισμός» της Ηθικής:
είμαστε τα γονίδιά μας;
Απεικόνιση του ζητήματος από
δύο Ελληνικές εφημερίδες

**Πτυχιακή Εργασία στα πλαίσια
Π.Μ.Σ Βιοηθικής**

Φοιτήτρια: Πηνελόπη Τρουλλινού
Α.Μ 76

Επιβλέπουσα: Καθ.Μαρία Κούση

Μέλη Επιτροπής:

Αν. Καθ. Σταυρούλα Τσινόρεμα

Επ. Καθ.Βασιλική Πετούση

Ευχαριστίες

Αυτή η εργασία δε θα είχε πραγματοποιηθεί χωρίς τη συμβολή -με τον έναν ή τον άλλον τρόπο- των σημαντικών ανθρώπων της ζωής μου. Θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή ευγνωμοσύνη μου:

Στους γονείς μου, Μηνά και Δήμητρα, που είναι πάντα δίπλα μου σε κάθε βήμα και απόφαση της ζωής μου, με πιστεύουν και με στηρίζουν. Είμαι ευγνώμων γιατί χωρίς εσάς δε θα υπήρχα, δε θα εξελισσόμουν και δε θα ήμουν ο άνθρωπος που είμαι.

Στις αδελφές μου, Μαρία και Χριστίνα, για την αγάπη τους και τη στήριξή τους, που μου δίνουν κουράγιο και με κάνουν να αισθάνομαι πάντα περήφανη.

Στην φίλη μου Κατερίνα Π., που ακόμη και διαδικτυακά με βοήθησε με τα σχόλιά της στην εκπόνηση αυτής της εργασίας και που συνεχίζει να με συμβουλεύει, να με ακούει και κυρίως να μη με ξεχνάει όσο μακριά κι αν βρίσκομαι.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω, την αναπληρώτρια καθηγήτρια κα. Σταυρούλα Τσινόρεμα και την επίκουρη καθηγήτρια κα. Βασιλική Πετούση για τη συνεργασία και τη βοήθεια που μου παρείχαν με τα εποικοδομητικά τους σχόλια επί της διπλωματικής εργασίας.

Και τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω κυρίως την καθηγήτρια κα. Μαρία Κούση, επιβλέπουσα της διπλωματικής μου εργασίας, που με καθοδήγησε και με βοήθησε σε κάθε στάδιο της εκπόνησής της. Θέλω να εκφράσω τη βαθιά μου ευγνωμοσύνη γιατί πέρα από καθηγήτρια στάθηκε δίπλα μου σαν άνθρωπος με ενέπνευσε και με στήριξε στις δυσκολίες που συνάντησα κατά τη δημιουργία αυτής της εργασίας και μου έδωσε το κουράγιο και τη δύναμη να κατακτήσω τους στόχους μου.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει την παρουσίαση της νέας γενετικής στον ελληνικό παραδοσιακό Τύπο. Το ερευνητικό ερώτημα που μελετάται είναι κατά πόσο η προβολή της νέας γενετικής στα Μ.Μ.Ε και στις εφημερίδες εν προκειμένω, γίνεται υπό το πρίσμα μίας ντετερμινιστικής προσέγγισης (αν ακολουθείται δηλαδή μία αφαιρετική προσέγγιση της ανθρώπινης ύπαρξης ανάγοντάς την στο γενετικό της υλικό) ή αν ο Τύπος θέτει μια κριτική θεώρηση αυτών των επιτευγμάτων, καθώς αναλύεται ήδη από την εισαγωγή ο ρόλος των Μ.Μ.Ε στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης αλλά και στις κοινωνικές δομές.

Συγκεκριμένα, εφαρμόζεται η μεθοδολογία της κριτικής ανάλυσης λόγου στις δύο μεγαλύτερες σε πωλήσεις καθημερινές εφημερίδες της Ελλάδας «Η Καθημερινή» και «Τα Νέα» κατά την περίοδο: Ιανουάριος 2008 - Δεκέμβριος 2009. Τα άρθρα που επιλέχθηκαν έπειτα από έρευνα στα αρχεία των εφημερίδων αφορούσαν αποκλειστικά στην παρουσίαση επιτευγμάτων της νέας γενετικής που συνδέουν το γονίδιο με την ανθρώπινη συμπεριφορά.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας πραγματεύεται το ζήτημα του «εκβιολογισμού» της Ηθικής προκειμένου να τεθούν τα φιλοσοφικά θεμέλια της παρούσας εργασίας και να γίνουν σαφείς οι προβληματισμοί που εγείρονται από την παραδοχή των εξτρεμιστών γενετιστών ότι η Ηθική πρέπει να περάσει από τη Φιλοσοφία στα χέρια της βιολογίας και ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά καθορίζεται από το γονιδίωμα του ανθρώπου.

Ακολουθεί το κεφάλαιο που αναφέρεται στα Μ.Μ.Ε και το ρόλο τους στην προβολή της επιστήμης. Παρατίθενται μελέτες που έχουν εκπονηθεί εν προκειμένω στο ζήτημα της προβολής της γενετικής και υποστηρίζουν την υπόθεση της παρούσας εργασίας, ότι δηλαδή δίνεται μια υπερβολική έμφαση στα επιστημονικά επιτεύγματα παρερμηνεύοντάς πολύ συχνά, ενώ παρουσιάζονται μέσω υπεραπλουστεύσεων, υπερβολών και χρήση στοχευμένων τίτλων και τσιτάτων από ειδικούς.

Αφού πραγματοποιείται μία ανάλυση της μεθοδολογίας που εφαρμόζεται στην παρούσα διπλωματική εργασία, ακολουθεί το κεφάλαιο με τα ευρήματα της έρευνας που εκπονήθηκε. Τα αποτελέσματα της εμπειρικής μελέτης αποδεικνύονται πολύ σημαντικά καθώς κατέδειξαν ότι η πλειοψηφία των άρθρων παρουσιάζει τα επιστημονικά επιτεύγματα με υπεραπλουστευτικό τρόπο, τίτλους εντυπωσιασμού και σε ένα πλαίσιο ντετερμινιστικής προσέγγισης ανάγοντας την ανθρώπινη συμπεριφορά στα γονίδια της.

Abstract

The present dissertation examines the presentation of new genetics in two major, national newspapers in Greece. It aims to answer the research question concerning whether the print media present new genetics from a deterministic approach or from a critical view when it comes to the presentation of these scientific issues. Thus, the introduction of the dissertation explores the important role of print media in the shaping of public opinion.

Critical discourse analysis of two widely circulated daily Greek newspapers, “Kathimerini” and “Ta Nea”, over the past two years, is conducted to examine the above mentioned research question. The located articles presenting scientific innovations regarding influence of genes on human behavior are analysed.

Evolutionary ethics is analysed in the first chapter in order to provide the philosophical framework of the dissertation and offer a lucid presentation of the concerns arising when “extremist geneticists” argue a) that “time has come to turn moral philosophy into an applied science” and b) that human behavior is determined by genes alone.

The second chapter of the present dissertation refers to print media and their role in communicating science. Studies on science communication are critically presented. They support the above mentioned hypothesis that media overemphasise scientific outcomes, often misinterpreting the related results. It is argued that scientific issues are presented in an oversimplified manner, with impressive headlines and quotes following the same simplistic pattern.

After the explanation of the applied methodology, the following chapter illustrates the findings of the empirical data showing that the majority of the articles presenting scientific issues are oversimplified by journalists, using impressive headlines and sensualising themes. The final conclusion is that newspaper reports present human beings as entities which are reduced solely into their genes, moving the discussion towards pure biological determinism.

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή	6
2. Το αμφιλεγόμενο ζήτημα του «Εκβιολογισμού της Ηθικής». Είμαστε τα γονιδιά μας;	13
2.1 Οι καταβολές της εξελικτικής Ηθικής - κοινωνιοβιολογίας.....	13
2.2 Το επιχείρημα του «εκβιολογισμού της Ηθικής»	19
Ruse και Wilson «Moral Philosophy as Applied Science»	19
2.3. Η απάντηση στην κοινωνιοβιολογία.....	25
Kitcher P. «Four ways of “biologizing” ethics»	25
2.4 Αποτίμηση του διαλόγου περί της κοινωνιοβιολογίας	31
3. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Επιστήμη	32
4. Μεθοδολογία Εμπειρικής Έρευνας	41
4.1 Θεωρία πλαισίωσης	42
4.2 Κριτική Ανάλυση Λόγου	45
5. Επιλογή εφημερίδων και άρθρων	50
6. Ανάλυση άρθρων.....	52
7. Συμπεράσματα- επίλογος	76
Βιβλιογραφία	81

1. Εισαγωγή

Η Νέα Γενετική είναι μία ραγδαία αναπτυσσόμενη Επιστήμη, συνέχεια της «παραδοσιακής» γενετικής, όπου τα τελευταία χρόνια, με τις νέες ανακαλύψεις και τις εφαρμογές αυτών έχει εισβάλει στην καθημερινή μας ζωή στρέφοντας τον άνθρωπο στην αναθεώρηση ακόμη και της ίδιας του της ύπαρξης. Οι νέες ανακαλύψεις, η εφαρμογή αυτών, η κάλυψη από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τα ηθικά και κοινωνικά ζητήματα που εγείρονται έχουν προκαλέσει τη δημόσια συζήτηση κι έχουν απασχολήσει αφενός την επιστημονική κοινότητα, κι αφετέρου τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης καθώς και την κοινωνία κατά συνέπεια.

Το 1953 με την ανακάλυψη της δομής του DNA αναπτύσσεται ένας ακαδημαϊκός διάλογος γύρω από το ζήτημα του «εκβιολογισμού» της Ηθικής και τη μετατόπιση της Ηθικής από τη Φιλοσοφία στη Νέα Γενετική. Ακραίοι γενετιστές εκφράζουν την άποψη ότι είμαστε τα γονίδιά μας και η συμπεριφορά μας βασίζεται σε αυτά. Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα πολλές ήταν οι ανακαλύψεις της νέας γενετικής σχετικά με το γονιδίωμα και την επίδρασή του στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Ανακαλύψεις όπως το γονίδιο του γκέι, του αλκοολισμού, της βίαιης συμπεριφοράς, της απιστίας υπεραπλουστεύτηκαν και μετατράπηκαν σε βαρύγδουπους τίτλους στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης πολλές φορές μην προβάλλοντας τις επιφυλάξεις των επιστημόνων.

Φιλόσοφοι και βιολόγοι/γενετιστές αντιπαραβάλλουν τα επιχειρήματά τους σε ό,τι αφορά την επίδραση των γονιδίων στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Ποικίλα φιλοσοφικά ερωτήματα γεννώνται καθώς παραδεχόμενοι την άποψη ότι τα γονίδια επηρεάζουν καταλυτικά τις ανθρώπινες πράξεις ανασυνθέτουν καιρία φιλοσοφικά ζητήματα όπως τι ορίζεται ως καλό και ως κακό, ως ηθικό ή μη. Στο άρθρο “Moral Philosophy As Applied Science”, οι Michael Ruse και Edward O. Wilson, αναπτύσσουν τα επιχειρήματά τους υπέρ της κοινωνιοβιολογίας και υποστηρίζουν το ενδεχόμενο της απαξίωσης της φιλοσοφίας στο πεδίο της Ηθικής και προτείνουν τον «εκβιολογισμό» της (Wilson, 1995). Ισχυρίζονται ότι η Ηθική θα πρέπει να εξετάζεται στο πλαίσιο της επιστήμης –βιολογίας, γενετικής. Για τους Ruse και

Wilson κάθε τι ανθρώπινο συμπεριλαμβανομένου του μυαλού και του πολιτισμού, έχει υλική βάση και προέρχεται από την εξέλιξη της ανθρώπινης γενετικής σύστασης και την αλληλεπίδρασή της με το περιβάλλον (Ruse & Wilson, 1986). Η ανθρώπινη πνευματική εξέλιξη, που είναι πολύ πιο δομημένη απ' όσο θεωρούνταν, θεμελιώνει το σωστό και το λάθος και τη δημιουργία ηθικών κανόνων, για τα οποία ωστόσο απαιτείται μια λεπτομερής γνώση του εγκεφάλου και της ανθρώπινη εξέλιξης όπως υποστηρίζουν.

Αν παραδεχτούμε ωστόσο αυτές τις θεωρίες, γεννώνται πολλοί προβληματισμοί. Πώς μπορείς να καταδικάσεις έναν άνθρωπο που διέπραξε εγκλήματα ή βιαιοπραγίες αν αποδειχθεί ότι οι πράξεις του οφείλονται σε γονιδιακά αίτια; Είναι «κακός» ή πρέπει ενδεχομένως να αντιμετωπιστεί ως μία περίπτωση γενετικής ανωμαλίας ενδεχομένως; Το ανθρώπινο έλλογο είδος, όντας έρμαιο της γενετικής του δομής, είναι ανήμπορο να χρησιμοποιήσει τη λογική του και τις ηθικές αρχές προκειμένου να διαφυλαχθεί η ευημερία της κοινωνίας; Από τα παραπάνω ερωτήματα που διατυπώθηκαν, γίνεται αντιληπτή η σημαντικότητα του φλέγοντος διαλόγου περί «εκβιολογισμού» της Ηθικής, καθώς σείονται τα θεμέλια τόσο των κοινωνιών όσο και της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Ο Philip Kitcher με το άρθρο του «Four ways of 'biologizing' ethics» απαντά σ' αυτό το εγχείρημα που επιχειρείται από τους κοινωνιοβιολόγους. Το βαθύτερο πρόβλημα που διαπιστώνει ο Kitcher σ' ότι αφορά το μεγάλοπνοο αυτό σχέδιο της κοινωνιοβιολογίας είναι η έλλειψη δυνατότητας αξιολόγησης άρα και ιεραρχίας των ηθικών αρχών και κατά συνέπεια των δικαιωμάτων, των συμφερόντων, των ευθυνών του ανθρώπινου είδους όπου είναι αναγκαία προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις σε σημαντικά και όχι μόνο ζητήματα. Θεωρεί βασικό και πρωταρχικό στοιχείο το σαφή ορισμό του «εκβιολογισμού» της ηθικής προκειμένου να υπάρξει ένας γόνιμος διάλογος με την ηθική φιλοσοφία (Kitcher, 1995).

Ο ακαδημαϊκός διάλογος περί της συμπεριφορικής γενετικής και της προτεινόμενης μετατόπισης της Ηθικής στο πεδίο της γενετικής καθίσταται επίκαιρος κι αναγκαίος όσο ποτέ, ενδεχομένως με την πρόσφατη υπόθεση μείωσης ποινής για φόνο λόγω «κακών» γονιδίων που ελήφθη από δικαστήριο της Ιταλίας το

Νοέμβριο του 2009. Ήταν το πρώτο ευρωπαϊκό δικαστήριο που έλαβε υπόψη του τα αποτελέσματα ερευνών της συμπεριφορικής γενετικής. Το Ιταλικό δικαστήριο μείωσε κατά ένα χρόνο την ποινή του καταδικασμένου πρωτόδικα σε ανθρωποκτονία Abdelmalek Bayout, καθώς κρίθηκε ότι ο κατηγορούμενος φέρει μεταλλαγές γονιδίων οι οποίες συνδέονται με βίαιη συμπεριφορά (Feresin, 2009). Η Ιταλική δικαιοσύνη αποδέχθηκε ως ελαφρυντικό την ανωμαλία των γονιδίων του τα οποία κατά τους Ιταλούς επιστήμονες Pietrini και Sartori προκαλούν προδιάθεση για βίαιη συμπεριφορά στο άτομο που τα φέρει και σε συνδυασμό με ερεθίσματα που θα δεχτεί από το περιβάλλον του είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε συγκεκριμένη συμπεριφορά όταν αυτό το άτομο βρεθεί σε στρεσογόνες συνθήκες (Feresin, 2009). Την ίδια στιγμή ωστόσο ο γενετιστής Giuseppe Novelli υπογραμμίζει ότι ακόμη η επιστημονική κοινότητα δε γνωρίζει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το γονιδίωμα στο σύνολό του. Ένα τέτοιο δεδικασμένο όμως ανοίγει τον ασκό του Αιόλου και σε άλλες περιπτώσεις πολιτών που έχουν διαπράξει από κλοπές και ξυλοδαρμούς μέχρι και φόνους προκειμένου να απαλλαγούν από τις κατηγορίες ή έστω να χρησιμοποιήσουν ως ελαφρυντικό μια πιθανή γονιδιακή ανωμαλία.

Η υιοθέτηση ερευνών χωρίς επαρκές επιστημονικό υπόβαθρο που αφορούν στην ανακάλυψη γονιδίων τα οποία επηρεάζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά μπορεί πράγματι να αποβεί καταλυτική για την κοινωνική ευημερία και τους κοινωνικούς θεσμούς. Οι κατηγορούμενοι για βιαιοπραγία ή ακόμη και για φόνο θα μπορούν να επικαλούνται «ελαττωματικά» γονίδια με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται από τον νόμο ως «ασθενείς» κι άρα να καρπώνονται μειώσεις των ποινών στη στιγμή όπου ούτε η επιστημονική κοινότητα δε δέχεται σε απόλυτο βαθμό, ενδεχομένως και στην πλειοψηφία της, ότι η προσωπικότητα κι η συμπεριφορά μας είναι καταγεγραμμένη και προδιαγεγραμμένη από το DNA μας τουλάχιστον όχι εξολοκλήρου κι όχι απόλυτα.

Η νέα γενετική ανοίγει, προφανώς, νέους ορίζοντες που φιλοδοξούν ακόμη και να επαναπροσδιορίσουν την ανθρώπινη εξέλιξη. Οι προοπτικές που προκύπτουν από την επιστήμη της νέας γενετικής είναι αναμφισβήτητα πολύ σημαντικές για την ανθρωπότητα. Ασθένειες που θεωρούνταν ανίατες όπως το Αλτσχάιμερ υπάρχει

ελπίδα να θεραπευθούν, η τεκνοποίηση από ζευγάρια που αντιμετώπιζαν προβλήματα υπογονιμότητας πλέον είναι εφικτή και πάρα πολλές άλλες σημαντικές εφαρμογές που βοηθούν στον τομέα της ιατρικής και εξυπηρετούν την ανθρώπινη ευημερία κι ευζωία.

Ωστόσο στην παρούσα εργασία το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στον «εκβιολογισμό» της Ηθικής. Όπως ήδη διαφάνηκε στην εισαγωγή, υπάρχουν επιχειρήματα εκατέρωθεν για το αν τα γονίδια ορίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και άρα η Ηθική θα πρέπει να μελετάται από επιστήμονες ή αν τελικά το σύστημα ηθικών αξιών και η Ηθική ως επί μέρους κλάδος της Φιλοσοφίας δεν μπορεί να περιοριστεί στο πλαίσιο των θετικών επιστημών. Επειδή όμως το ζήτημα της κοινωνιοβιολογίας όπως είδαμε επηρεάζει καταλυτικά την κοινωνία και τους θεσμούς της θεωρείται ουσιώδες να μελετηθεί σε βάθος κι ο τρόπος με τον οποίο οι μέσοι πολίτες ενημερώνονται γύρω από τα νέα επιτεύγματα της γενετικής. Καθώς τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποτελούν τη βασική πηγή πληροφόρησης των πολιτών και διαμορφώνουν την κοινή γνώμη είναι απαραίτητο να εξετάσουμε κι αυτήν την προσέγγιση του ζητήματος του εκβιολογισμού της Ηθικής. Πολλές έρευνες έχουν γίνει στο πεδίο της επικοινωνίας της επιστήμης, όπως για παράδειγμα σχετικά με την κάλυψη επιστημονικών ζητημάτων στον καθημερινό Ιταλικό Τύπο, (Bucchi & Mazzolini, 2003), την επίδραση των τίτλων ειδήσεων στο γενετικό ντετερμινισμό, (Condit, Ferguson, Kassel, Thadhani, Gooding, & Parrot, 2001) και την παρουσίαση των γονιδίων και των πνευματικών ασθενειών στις ειδήσεις (Conrad, Framing Genes and Mental Illness in the News, 2001). Η παρούσα εργασία επιδιώκει στη συμβολή της γνώσης γύρω από την ελληνική πραγματικότητα.

Το ζήτημα που επιχειρείται να απαντηθεί εστιάζεται στο αν τελικά αποδίδονται στην συμπεριφορική γενετική μεγαλύτερες διαστάσεις από τις πραγματικές όσον αφορά τουλάχιστον στο κατά πόσο τα γονίδια που ανακαλύπτονται και σχετίζονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά μπορούν να καταστούν καταλυτικά φτάνοντας σε σημείο μάλιστα να απειλούν εκ βάθρων τα θεμέλια της κοινωνίας όπως

το παράδειγμα που τέθηκε με την απόφαση του δικαστηρίου της Ιταλίας¹. Είναι ορατό πλέον το ενδεχόμενο να αποδίδεται ακόμη και από τους επίσημους θεσμούς του κράτους τόση έμφαση στις γενετικές ερμηνείες, ώστε μπορεί η ανθρώπινη ύπαρξη να ανάγεται απλώς και μόνο στο άθροισμα των γονιδίων (γενετικός ντετερμινισμός);

Δομή εργασίας

Η παρούσα Διπλωματική εργασία πραγματεύεται τον ακαδημαϊκό διάλογο περί του «εκβιολογισμού» της Ηθικής. Επιχειρείται η ανάλυση των επιχειρημάτων εκατέρωθεν προκειμένου να αποσαφηνιστούν οι ισχυρισμοί κι οι ορισμοί τόσο των ακραίων γενετιστών που καταφεύγουν στο γενετικό ντετερμινισμό κι εκφράζουν την άποψη ότι η Ηθική δεν έχει λόγο ύπαρξης ως κλάδος της Φιλοσοφίας αλλά την επαναπροσδιορίζουν τοποθετώντας την στο πλαίσιο της γενετικής επιστήμης (καθώς από τη μελέτη των γονιδίων και την κατανόηση της λειτουργίας του ανθρώπινου εγκεφάλου πιστεύεται ότι προκύπτουν οι ηθικές αξίες), όσο και των Φιλοσόφων που αντιδρούν στην πεποίθηση ότι ο άνθρωπος ως έλλογο ον υπακούει τυφλά κι οδηγείται με μόνο γνώμονα τα γονιδια του μη έχοντας τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει την κριτική του ικανότητα και τη Λογική προκειμένου να πράξει αναλόγως στην πορεία της ύπαρξής του.

Δεδομένης της σημαντικής συμβολής των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην πληροφόρηση των πολιτών αλλά και στην πρόσληψη των μηνυμάτων καθίσταται αναγκαία η μελέτη και αυτής της παραμέτρου επί του ζητήματος. Υπάρχει ήδη αξιόλογη βιβλιογραφία γύρω από το αντικείμενο της επικοινωνίας της επιστήμης, ενώ αποτελεί καίριο ζήτημα διαβούλευσης του νέου διεπιστημονικού κλάδου της Βιοηθικής. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποτελούν βασική πηγή ενημέρωσης των πολιτών και συντελούν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης (Nelson T., Oxley Z., & Clawson R., 1997). Τι θέση λαμβάνουν λοιπόν τα Μ.Μ.Ε απέναντι στο «δίλλημα»

¹ Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, Αρχείο ανακοινώσεων, *Ιταλία: Μείωση ποινής για φόνο λόγω «κακών γονιδίων» του δράστη*, 2009. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική δ/ση: http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=58&document_id=856

του «εκβιολογισμού» της Ηθικής; Από ποια οπτική γωνία παρουσιάζονται τα επιτεύγματα της νέας γενετικής; Ενισχύεται και προωθείται η θεωρία του γενετικού ντετερμινισμού ή γίνεται κριτικά η παρουσίαση των ευρημάτων της συμπεριφορικής γενετικής; Θέτοντας το ζήτημα σε απλούστερη μορφή, οι δημοσιογράφοι τείνουν να παρουσιάζουν τα επιτεύγματα της επιστήμης της νέας γενετικής προωθώντας την άποψη ότι είμαστε τελικά τα γονίδια μας ή παρουσιάζουν τις όποιες ανακαλύψεις δίνοντας από μια κριτική σκοπιά όσον αφορά στις εφαρμογές τους; Παρουσιάζονται πολύπλευρα τα νέα επιστημονικά επιτεύγματα, δίνοντας στην κοινή γνώμη την ευκαιρία να κατανοήσει και να φιλτράρει αυτά τα ζητήματα με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένη ή παρουσιάζονται μονοδιάστατα και τελεσίδικα χωρίς να επιτρέπουν την όποια αμφισβήτηση περί αυτών διαμορφώνοντας και την αντίληψη ότι η όποια συμπεριφορά μας ανάγεται στα γονίδια μας κι ο άνθρωπος δε φέρει ευθύνη για τις πράξεις του πλέον; Η κοινή γνώμη οφείλει να έχει επίγνωση του τρόπου με τον οποίο τα Μ.Μ.Ε προσεγγίζουν τέτοιου είδους ζητήματα, (καθώς αποτελούν κύρια πηγή ενημέρωσης), προκειμένου να έχει τη δυνατότητα ο αναγνώστης/ τηλεθεατής/ ακροατής να φιλτράρει τα μηνύματα που προσλαμβάνει και να μην διαμορφώνονται αντιλήψεις βασισμένες στη «μετάφραση» επιστημονικών ζητημάτων από τους δημοσιογράφους. Η παρούσα εργασία μέσω της επισκόπησης της σχετικής βιβλιογραφίας, κι έχοντας ήδη αναλύσει προηγουμένως τον ακαδημαϊκό διάλογο που λαμβάνει χώρα γύρω από τον «εκβιολογισμό» της Ηθικής, επιχειρεί την προσέγγιση του ερωτήματος που τέθηκε ήδη κι αφορά στην απεικόνιση της Νέας Γενετικής από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, αν και κατά πόσο αντανακλά το επιχείρημα των ακραίων Δαρβινιστών περί «εκβιολογισμού» της Ηθικής (Ruse & Wilson, 1986).

Κατόπιν της βιβλιογραφικής επισκόπησης σχετικά με την επικοινωνία επιστημονικών επιτευγμάτων από τα Μέσα προς τον αναγνώστη ακολουθεί μία εμπειρική μελέτη βασισμένη στον ελληνικό Τύπο. Η μεθοδολογία που ακολουθείται στην παρούσα εργασία όσον αφορά στο εμπειρικό της τμήμα βασίζεται κυρίως σε ποιοτικά εργαλεία των κοινωνικών κι ανθρωπιστικών επιστημών. Γίνεται κριτική ανάλυση λόγου άρθρων δύο μεγάλων καθημερινών εφημερίδων που αφορούν στην ανακάλυψη γονιδίων και σχετίζονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά. Βάσει των αναγκών της συγκεκριμένης μελέτης γίνεται εστίαση κυρίως στο λόγο και

δευτερευόντως στην πλαισίωση των επιστημονικών άρθρων. Προκειμένου να διαπιστωθεί ο τρόπος με τον οποίο ο ελληνικός παραδοσιακός Τύπος πραγματεύεται την συμπεριφορική γενετική κρίθηκε πιο σκόπιμο και αναγκαίο να μελετηθούν σε βάθος τα σχετικά άρθρα καθώς η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση καθιστά εμφανέστερη την ιδεολογία που διακατέχει τα μέσα στην παρουσίαση των εκάστοτε θεμάτων αλλά και το μήνυμα που επιδιώκουν να μεταβιβάσουν στο αναγνωστικό κοινό. Καθώς η μελέτη είναι ποιοτική κι επιδιώκεται η εκ βάθους μελέτη του δημοσιογραφικού λόγου, τα άρθρα τα οποία αναλύονται είναι περιορισμένου αριθμού και περιορίζονται σε ανακαλύψεις της γενετικής και την παρουσίαση αυτών στον Τύπο κατά το διάστημα: Ιανουάριος 2008- Δεκέμβριος 2009. Στην ενότητα της μεθοδολογίας θα γίνει εκτενής αναφορά στην επιλογή των άρθρων και τον τρόπο ανάλυσής τους. Έχουν επιλεγεί δύο καθημερινές εφημερίδες ευρείας αναγνωσιμότητας οι οποίες χαρακτηρίζονται αντίθετης ιδεολογίας και έχουν χρησιμοποιηθεί και σε παλαιότερες έρευνες βάσει αυτού του ποιοτικού χαρακτηριστικού.

Στο τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας πραγματοποιείται η γενική αποτίμηση της βιβλιογραφικής επισκόπησης σε συνάρτηση με τα ευρήματα της εμπειρικής μελέτης. Παρατίθεται η συζήτηση επ' αυτών ενώ κατατίθενται επίσης κι οι σχετικοί προβληματισμοί, καθώς η παρουσίαση σημαντικών επιστημονικών ζητημάτων τα οποία συνδέονται άμεσα με ηθικά ζητήματα αλλά και τη λειτουργία της κοινωνίας θεωρείται ιδιαίτερος σημαντική κι απαιτείται περαιτέρω μελέτη του ζητήματος.

2. Το αμφιλεγόμενο ζήτημα του «Εκβιολογισμού της Ηθικής». Είμαστε τα γονίδια μας;

2.1 Οι καταβολές της εξελικτικής Ηθικής - κοινωνιοβιολογίας

Η ανάπτυξη της σύγχρονης «εξελικτικής» ηθικής συναντάται για πρώτη φορά λίγο μετά τη δημοσίευση του έργου του Δαρβίνου «*On the Origin of Species by Natural Selection*» (*Η Προέλευση των Ειδών μέσω Φυσικής Επιλογής*). Πρόκειται για μία βιολογική έρευνα που εισάγει μία νέα προοπτική γύρω από την προέλευση του ανθρώπου, την ανθρώπινη συμπεριφορά και την κοινωνική πολιτική. Αρχικά οι ηθικές αναλύσεις επικεντρώθηκαν στην κοινωνική συμπεριφορά κι ιδιαίτερα στην ανάλυση κι επεξήγηση του αλτρουισμού. Έπειτα επιχειρήθηκε η καταστρατήγηση της ηθικής αρχής ότι το «δέον» δεν μπορεί να συναχθεί από το «είναι», ότι δηλαδή οι ηθικές αξίες δεν είναι δυνατόν να παραχθούν από τα γεγονότα ως έχουν. Ακολούθως, η εξελικτική ηθική παρουσιάστηκε ως βιολογικός ντετερμινισμός ασύμβατος με την ελεύθερη βούληση που απαιτείται προκειμένου να θεμελιωθεί η ηθική. Τέταρτον, οι κοινωνικές πολιτικές που βασίζονται στην εξελικτική θεωρία, όπως για παράδειγμα η ευγονική στις αρχές του αιώνα, αποδεικνύονταν ανήθικες. Η κοινωνιοβιολογία προέκυψε ως μία προσπάθεια διευθέτησης σχετικών ζητημάτων δημιουργώντας ένα νέο πλαίσιο και δίνοντας νέα ώθηση στην εξελικτική ηθική (Thomson, 1999). Τα σημαντικότερα ερωτήματα που τίθενται αφορούν στο αν η Ηθική είναι ανεξάρτητη από την εξελικτική ιστορία του ανθρώπου και τι ρόλο διαδραματίζει η διεργασία απόκτησης της γνώσης (cognition) στην Ηθική (Thomson, 1999).

Ο Δαρβίνος στο βιβλίο του *On the Origin of Species* απέφυγε να κάνει υποθέσεις περί των πιθανών επιπτώσεων της θεωρίας του στην Ηθική. Ωστόσο, το 1871 δημοσιοποίησε τις απόψεις του στο έργο του *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex* (Darwin, 1871). Η Ηθική θεωρία του Δαρβίνου στηρίζεται στην συνείδηση η οποία είναι βασισμένη στο κοινωνικό ένστικτο. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει ο άνθρωπος έχει κάποια κοινά ένστικτα όπως της αυτοσυντήρησης, της ερωτικής έλξης, της αγάπης της μητέρας προς το νεογνό κι άλλα παρόμοια. Ωστόσο, τα «ανώτερα» ζώα, στα οποία συμπεριλαμβάνεται κι ο άνθρωπος, έχουν ωστόσο λιγότερα και πιο απλά ένστικτα σε αντίθεση με τα «υποδεέστερα» ζώα (Darwin,

1871). Το κοινωνικό ένστικτο για τον Δαρβίνο είναι αποτέλεσμα της φυσικής επιλογής του συνόλου που επιλέγει τα χαρακτηριστικά του κι όχι μεμονωμένα για κάθε άνθρωπο. Δηλαδή, επιλέγει τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει η κοινωνία στο σύνολό της προκειμένου να μπορέσει να συνεχιστεί η ύπαρξη του ανθρώπινου είδους. Η διαφορά του ανθρώπινου είδους από άλλους οργανισμούς έχει δημιουργηθεί από την ανάπτυξη της νοημοσύνης. Το κοινωνικό ένστικτο είναι η προδιάθεση να αναζητά ένα αποτέλεσμα που θα ωφελήσει το σύνολο ενώ η νοημοσύνη θεμελιώνει την καλύτερη επιλογή για να επιτευχθεί η επιταγή του κοινωνικού ενστίκτου. Αφού όμως κι η συνείδηση (η διεργασία απόκτησης της γνώσης) αλλά κι η νοημοσύνη είναι προϊόντα εξέλιξης κατά τον Δαρβίνο συνεπακόλουθα κι η ηθική είναι προϊόν εξέλιξης. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, οι θεμελιώδεις προδιαθέσεις τις οποίες ο άνθρωπος αναγνωρίζει ως συνείδηση είναι μία νομιμοποίηση της εξέλιξης. Ως αποτέλεσμα, το κυρίαρχο στοιχείο της ηθικής θεωρίας του ανθρώπου βρίσκεται σε συνάρτηση με τη νοημοσύνη όπου αμφότερα στοχεύουν στις καλύτερες δυνατές επιλογές προκειμένου να επιτευχθούν τα ένστικτα (που προέρχονται από την εξέλιξη) της συνείδησης (Thomson, 1999).

Το 19^ο αιώνα συναντάμε την άποψη που επηρέασε και επηρεάζει ακόμη και σήμερα καταλυτικά την Ηθική και την εξελικτική θεωρία αυτή του Herbert Spencer η οποία ωστόσο δέχθηκε μεγάλη κριτική (Spencer, 1893). Ο Spencer υποστήριξε ότι συνέλαβε τις συγκεκριμένες αρχές του σωστού και του λάθους στο πολιτικό πλαίσιο, ενώ σκοπός του ήταν να τις αποδείξει σε μια επιστημονική βάση σε ένα διευρυμένο επίπεδο. Η εξελικτική θεωρία του Spencer έχει τις ρίζες της στην αρχή της «υπέρτατης ευδαιμονίας» η οποία ωστόσο διαχωρίζεται ξεκάθαρα από αυτήν των ωφελμιστών Jeremy Bentham και John Stuart, κατά τους οποίους η αρχή της μέγιστης ευδαιμονίας για το μέγιστο αριθμό ανθρώπων καθόριζε κάθε πράξη ως σωστή ή εσφαλμένη. Για τον Spencer η μέγιστη ευδαιμονία εξισώνεται με τη δικαιοσύνη κι είναι προϊόν εξέλιξης σε αντίθεση με τους υπολογισμούς των ωφελμιστών. Δεν πρόκειται για συναισθηματική αλλά ηθική κατάσταση. Προκειμένου μία κοινωνία να καταφέρει τη μέγιστη ευτυχία για τους πολίτες μεμονωμένα είναι αναγκαίο να επιτευχθεί πρώτιστα η κοινωνική εξέλιξη, η οποία είναι ανάλογη της φυσικής εξέλιξης (Thomson, 1999). Η κοινωνική εξέλιξη απαιτεί

τη μέγιστη ελευθερία καθώς μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορεί να διασφαλιστεί η ποικιλότητα πάνω στην οποία βασίζεται η επιλογή προκειμένου να μεγιστοποιήσει την κοινωνική «ευεξία». Ο Spencer ωστόσο βρήκε ως πολέμιο της θεωρίας του τον George Moore ο οποίος επιτέθηκε στην εξελικτική ηθική αντιπαράβαλλοντας τη Φυσιοκρατική πλάνη (Wilkins, 2005): ότι το «δέον» δηλαδή δεν μπορεί να συναχθεί από το «είναι».

Τα θεμέλια της νέας ερμηνείας του ανθρώπου μέσω της βιολογίας τέθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του '70 με το έργο του E. O. Wilson «Κοινωνιοβιολογία» (Wilson, 1995). Ο Wilson είναι εκείνος που καθιέρωσε τον όρο κοινωνιοβιολογία. Ακρογωνιαίο λίθο αυτής της προσέγγισης αποτελεί το «εγωιστικό γονίδιο» του R. Dawkins βάσει του οποίου το γονίδιο είναι υπεύθυνο για τη λειτουργία όχι μόνο του ατόμου μεμονωμένα αλλά των κοινωνιών στο σύνολό τους (Dawkins, Το εγωιστικό γονίδιο, 1975). Μάλιστα στο βιβλίο του «The God Delusion» ο Dawkins κάνει μία εκτενή αναφορά σ' ένα ολόκληρο κεφάλαιο στις ρίζες της Ηθικής επιχειρώντας να απαντήσει στο ερώτημα γιατί είμαστε καλοί (Dawkins, 2006). Δίνει έμφαση στο εγωιστικό γονίδιο για τις καλές μας πράξεις, για το ότι για παράδειγμα δίνουμε χρήματα και ρούχα στα θύματα του τσουνάμι χωρίς να τα γνωρίζουμε, για το ότι νιώθουμε συμπόνια για ένα παιδί που μεγάλωσε σε ορφανοτροφείο ή για ένα ζώο που πονάει. Κάνει μία διάκριση μεταξύ του εγωιστικού γονιδίου και του εγωιστικού οργανισμού. Το εγωιστικό γονίδιο προσπαθεί να επιβιώσει και να εξελιχθεί μέσα στις όποιες συνθήκες και προκειμένου να το επιτύχει προγραμματίζει τους μεμονωμένους οργανισμούς να λειτουργούν εγωιστικά. Ανάλογα τις συνθήκες οι οργανισμοί ακολουθούν διαφορετικές τακτικές προκειμένου να επιβιώσουν και σε κάποιες περιπτώσεις τα γονίδια εξασφαλίζουν την εγωιστική επιβίωσή τους επηρεάζοντας τους οργανισμούς προς την κατεύθυνση να δρουν αλτρουιστικά (Dawkins, 2006). Ο Dawkins διατυπώνει τέσσερις Δαρβινικούς λόγους κατά τους οποίους τα άτομα είναι γενναιόδωρα, φέρονται αλτρουιστικά ή είναι «ηθικά». Πρώτον, είναι η γενετική συγγένεια. Δεύτερον, η ανταπόδοση χάρις. Τρίτον, το δαρβινικό όφελος απόκτησης καλής φήμης για γενναιοδωρία καθώς μέσα από τη φήμη διαμορφώνονται οι κοινωνικές σχέσεις. Αν για παράδειγμα ακούσεις ότι κάποιος είναι εχέμυθος θα τον εμπιστευθείς πιο εύκολα κι αντιστρόφως. Και τέταρτον, κατά τον Zahavi, υπάρχει

επιπλέον η ύποπτη γενναιοδωρία (conspicuous generosity). Με αυτόν τον όρο εννοείται η γενναιοδωρία που επιδεικνύει ένα άτομο προκειμένου να «διαφημίσει» τον εαυτό του ως τέτοιο -γενναιόδωρο.

Ο Dawkins αναλύει το επιχείρημα του αλτρουισμού αναφερόμενος στην προϊστορική εποχή και την ύπαρξη μικρών ομάδων οι οποίες διέμεναν σε χωριά. Τα περισσότερα μέλη αυτών των κοινωνιών είχαν συγγενικούς δεσμούς ή βρίσκονταν πιο κοντά μεταξύ τους παρά με μέλη άλλων ομάδων άρα ο αλτρουισμός λόγω συγγένειας ήταν πιο πιθανός ενώ ακόμη και αν δεν υπήρχαν συγγενικοί δεσμοί τα ίδια άτομα συναλλάσσονταν για χρόνια ολόκληρα, γεγονότα που συνιστούν κατάλληλες συνθήκες για την εξέλιξη του ανταποδοτικού αλτρουισμού. Άρα, είναι κατανοητό βάσει της εξέλιξης γιατί οι πρόγονοί μας ήταν καλοί απέναντι στα μέλη της ομάδας τους και κακοί απέναντι στις άλλες ομάδες. Ο Dawkins κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο χρησιμοποιεί τα στατιστικά δεδομένα από τα πειράματα ενός βιολόγου από το Harvard, του Marc Hauser, ο οποίος έδωσε τα φιλοσοφικά διλήματα που τέθηκαν από φιλοσόφους, σε διάφορους ανθρώπους και κατέγραψε τις αντιδράσεις τους. Τίθεται ένα φιλοσοφικό δίλημα και η δυσκολία που έχουμε στο να απαντήσουμε μας λέει πολύ σημαντικά πράγματα γύρω από την αίσθησή μας περί σωστού και λάθους. Το φιλοσοφικό δίλημα που χρησιμοποιεί ο Hauser είναι αυτό με το τραίνο στις ράγες και τους ανθρώπους (5 ή 1) στο τέλος αυτών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το ερώτημα του Hauser αν οι θρησκώληπτοι άνθρωποι διαφέρουν από τους άθεους ως προς τις ηθικές τους τάσεις. Φυσικά αν βγάλαμε έξω τον παράγοντα της θρησκείας από την ηθική τα αποτελέσματα θα έπρεπε να διαφέρουν αλλά φαίνεται ότι αυτό δε γίνεται. Ο Hauser δουλεύοντας μαζί με τον ηθικό φιλόσοφο Peter Singer εστίασαν σε τρία υποθετικά διλήμματα και ρώτησαν τα υποκείμενα αν η πράξη που περιγράφεται είναι «υποχρεωτική», «επιτρεπτή» ή «απαγορευτική».

1. Στο δίλημμα του Denise, στην περίπτωση δηλαδή του τραίνου το 90% των ατόμων πίστευε ότι είναι επιτρεπτό να αλλάξει κανείς τις ράγες έτσι ώστε να σωθούν οι 5 και να σκοτωθεί ο ένας. Σχεδόν όλοι συμφωνούν ότι η περίπτωση του να σπρώξουμε έναν χοντρό άνθρωπο στις ράγες για να σταματήσει το τραίνο είναι ηθικά ανεπίτρεπτη. Ίδιες απόψεις είχε κι η

πρωτόγονη φυλή Kuna της κεντρικής Αμερικής στο αντίστοιχο δίλλημα με κανό και κροκόδειλους.

2. Στην περίπτωση ενός μωρού που πνίγεται σε μία γούρνα και δεν υπάρχει κανείς να το βοηθήσει, μπορείς να το σώσεις αλλά τα ρούχα σου θα καταστραφούν κατά τη διαδικασία διάσωσης. Το 97% θεωρεί υποχρεωτική την πράξη της διάσωσης του παιδιού- είναι εκπληκτικό ωστόσο πως ακόμη και το 3% δε θα το έσωζε προκειμένου να μην βραχούν τα ρούχα του.

3. Ως τρίτο δίλημμα τέθηκε η μεταμόσχευση οργάνου. Το 97% των ατόμων συμφώνησαν ότι είναι ηθικά ανεπίτρεπτο η αφαίρεση οργάνων και η θανάτωση ενός υγιούς ανθρώπου προκειμένου να σωθούν 5 άλλοι άνθρωποι.

Ο Wilson υποστηρίζει ότι εξελισσόμαστε από το να είμαστε αυτό που θα έπρεπε να κάνουμε. Δε θα έπρεπε να υπάρχει κανένας ηθικός προβληματισμός στο να τρώμε τους νεκρούς ή να απορρίπτουμε την ισότητα των κοινωνικών τάξεων αλλά είμαστε ανθρώπινα όντα και θα έπρεπε να μεγιστοποιούμε την ευεξία του γενετικού υλικού του είδους μας (Wilkins, 2005). Το πρόβλημα προκύπτει κατά την αναγωγή της Ηθικής στη φυσική διάσταση της ύπαρξής μας ή όπως το θέτουν οι Φιλόσοφοι όπως ο Philip Kitcher στο να «εκβιολογίζουμε την Ηθική». Οι αντίπαλοι αυτής της θεωρίας χαρακτήρισαν τη θεωρία της κοινωνιοβιολογίας ως «υπερδαρβινισμό» (Rose, 2005).

Ο νευροεπιστήμονας Steven Rose αντιτίθεται στην ιδεολογία του αναγωγισμού και απορρίπτει ότι κάθε έκφανση της ζωής του ανθρώπου από τις σεξουαλικές προτιμήσεις έως την παιδοκτονία, τον πολιτικό προσανατολισμό, την άσκηση βίας, τον αλκοολισμό προκύπτουν a priori από τη φυσική επιλογή του Δαρβίνου, ενώ τοποθετεί τον ίδιο τον οργανισμό στο επίκεντρο της ζωής. Θεωρεί ότι η ζωή έχει μια πολυπλοκότητα η οποία δεν μπορεί να στηριχθεί μόνο στο γονιδίωμα. Ο οργανισμός αλληλεπιδρά με το περιβάλλον και τις συνθήκες στις οποίες αναπτύσσεται και δρα. Ο οργανισμός μέσα από αυτήν την αλληλεπίδραση δομείται, διατηρείται και συντηρείται μέσα από μια διαδικασία που αποκαλείται «αυτοποίηση». (Maturana & Varela, 1992). Ο R. Lewontin καταφεύγει σε πιο

ακραίους χαρακτηρισμούς σε ό,τι αφορά τους ένθερμους υποστηρικτές της κοινωνιοβιολογίας τους οποίους αποκαλεί «ευτελείς» (vulgar) (Lewontin, 2002). Ο ίδιος θεωρεί ότι υπάρχει η τάση να παρερμηνεύονται ή να υπερμεγεθύνονται οι ανακαλύψεις των γονιδίων που σχετίζονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά ή τις ασθένειες και σε ότι μπορεί η βιολογία, και ειδικά η γενετική, τελικά να μας πει. Τόσο στο χώρο της επιστημονικής κοινότητας όσο και στο χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης η βιολογία διατηρεί μία κυρίαρχη θέση καθώς οι γενετιστές φέρονται να επιτυγχάνουν την εξήγηση νέων ανθρώπινων χαρακτηριστικών ή ασθενειών.

Προκειμένου να εμβαθύνουμε στα επιχειρήματα περί εκβιολογισμού της Ηθικής εκατέρωθεν, κρίνεται σκόπιμο να παραθέσουμε και να εξετάσουμε δύο έργα-σταθμούς στο συγκεκριμένο ζήτημα. Γι' αυτό το λόγο επιλέχθηκαν τα έργα των Ruse και Wilson «Moral Philosophy as Applied Science» (Ruse & Wilson, 1986) και Kitcher P. «Four ways of “biologizing” ethics» (Kitcher, 1995). Μέσα από την επισκόπηση αυτών των άρθρων θα έρθουν στο φως τα επιχειρήματα κι από τις δύο πλευρές στοχεύοντας στην καλύτερη κατανόηση της αμφιλεγόμενης θεωρίας της κοινωνιοβιολογίας προκειμένου έπειτα να περάσουμε στο ζήτημα της αποτύπωσης στον Τύπο των επιστημονικών ανακαλύψεων σχετικά με γονίδια που σχετίζονται με την ηθική του ανθρώπου.

2.2 Το επιχείρημα του «εκβιολογισμού της Ηθικής»

Ruse και Wilson «Moral Philosophy as Applied Science»

Στην αρχή του άρθρου τους οι Ruse και Wilson εκφράζουν την πεποίθησή τους ότι το όργανο στου ανθρώπου που είναι υπεύθυνο για την λήψη των αποφάσεων άρα και για τις ηθικές κρίσεις δεν έχει μελετηθεί επαρκώς. Τα ηθικά ζητήματα κατά τους Ruse και Wilson είναι καίριας σημασίας και δεν μπορεί να αποτελούν αντικείμενο πραγματείας σε μία μη επιστημονική βάση. Θεωρούν δε ότι οι ανθρωπιστικοί κλάδοι τυγχάνουν έλλειψης αποφασιστικότητας και γνώσης κι αυτό έχει ως αποτέλεσμα να καταλήγουν σε εσφαλμένα συμπεράσματα. Οι φιλόσοφοι επιχειρούν και στηρίζουν τη θεμελίωση των ηθικών κρίσεων στη διαδικασία θεμελίωσης των μαθηματικών προτάσεων. Κατά τους φιλόσοφους οι ηθικές κρίσεις είναι ιδέες οι οποίες υπάρχουν ανεξάρτητα από την ανθρώπινη εξέλιξη. Κατά τους Ruse και Wilson ωστόσο, είναι εσφαλμένη η αντίληψη των πεποιθήσεων που βασίζεται σε «εξωσωματικές» ηθικές αλήθειες και στην απόλυτη διάκριση «είναι» και «πρέπει», η οποία μάλιστα εγκλωβίζει και την Ηθική Φιλοσοφία.

Δε δύναται κατά τους συγγραφείς η όποια ενασχόληση με την ηθική αγνοώντας την εξελικτική θεωρία του ανθρώπινου είδους καθώς ισχυρίζονται ότι η ηθική δεν μπορεί να στηρίζεται σε *a priori* ηθικές αξίες οι οποίες μένουν αναλλοίωτες ανά τους αιώνες. Αυτές οι αξίες αντίθετα, υποστηρίζουν ότι προκύπτουν από τη γενετική μας σύσταση κι όπως αυτή διαμορφώθηκε μέσω της φυσικής επιλογής που εισήγαγε ο Δαρβίνος.

Βασικό σημείο της νατουραλιστικής προσέγγισης στο θέμα της ηθικής είναι ότι καθετί ανθρώπινο, συμπεριλαμβανομένου του μυαλού και του πολιτισμού, έχει καθαρά ματεριαλιστική-υλική βάση και προέρχεται από την εξέλιξη της ανθρώπινης γενετικής σύστασης και την αλληλεπίδρασή της με το περιβάλλον. Οι Michael Ruse και Edward O. Wilson προτείνουν πως είναι εφικτό αποκτώντας τη γνώση της υλικής βάσης στην οποία στηρίζονται οι ηθικές κρίσεις να δημιουργήσουμε γενικά αποδεκτούς κανόνες. Προκειμένου να καταστεί αυτό εφικτό όμως πρέπει να ξεφύγουμε από την απόλυτη διάκριση «είναι» και «πρέπει». Η εξέλιξη του

ανθρώπινου είδους ακολουθεί τους κανόνες της σύγχρονης σύνθεσης της μοριακής βιολογίας και κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούμε να ανακαλύψουμε τη «γονιδιακή» μας ιστορία. Η γνώση αυτής της εξέλιξης θα μας οδηγήσει σε μια «φυσιοκρατική» ηθική, ως εφαρμοσμένη επιστήμη. Άρα καταλήγουν πως το θέμα της ηθικής θα πρέπει να αντιμετωπιστεί πλέον ως εφαρμοσμένη επιστήμη και να μην αποτελεί ζήτημα πραγμάτευσης των φιλοσόφων.

Οι συγγραφείς καταδεικνύουν τη σπουδαιότητα της φυσικής επιλογής του Δαρβίνου καθώς η ηθική συμπεριφορά του ανθρώπινου είδους, όπως κι όλα τα κληρονομικά χαρακτηριστικά του, ισχυρίζονται πως εξαρτώνται από τη φυσική επιλογή. Τα γονιδιά μας είναι υπεύθυνα για συγκεκριμένες συμπεριφορές κι αυτό αποδεικνύει πως οι ηθικές κρίσεις και πράξεις εξαρτώνται από τη «φυσική επιλογή». Κατά τον Wilson η εξέλιξη είναι μία διεργασία που εκτελείται -σε παγκόσμιο επίπεδο - σε όλους τους οργανισμούς, βασίζεται στη φυσική επιλογή κι οι αλλαγές που συντελούνται σχετίζονται με τις αρχές της μοριακής βιολογίας. Δεν παραβλέπεται το γεγονός ότι η σύνδεση μεταξύ των γονιδίων και της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι σύνθετη και πως η κλασσική γενετική ανάλυση δεν μπορεί από μόνη της να εξηγήσει τη συνολική θεμελίωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς -πόσο μάλλον αυτής που σχετίζεται με τη συνείδηση και την λήψη αποφάσεων, γι' αυτό το λόγο η συμπεριφορική εξέλιξη πάντα γίνεται αντιληπτή υπό την αλληλεπίδραση των γονιδίων με το περιβάλλον.

Η επιστήμη δεν είναι ακόμη έτοιμη να δώσει απαντήσεις σε όλα τα ζητήματα που προκύπτουν λόγω της πολυπλοκότητας του ανθρώπινου οργανισμού και του γονιδιώματός του, ωστόσο η επιστημονική γνώση αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς και ως απόδειξη των ισχυρισμών τους παρατίθεται η χαρτογράφηση του ανθρώπινου γονιδιώματος. Η εξέλιξη της γενετικής σε συνάρτηση με την μελέτη και την πλήρη απεικόνιση του εγκεφάλου αλλά και την κατανόηση της λειτουργίας του θα καταφέρει να εξηγήσει και να θεμελιώσει την ηθική. Η ανακάλυψη άλλωστε γονιδίων που συνδέονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά προμηνύει αυτήν την εξέλιξη.

Ο άνθρωπος, σύμφωνα με τους Ruse και Wilson, έχει μία αίσθηση γύρω από το τί είναι σωστό και τί λάθος, τι είναι καλό και τί κακό, ακόμη κι αν πολύ συχνά αυτή η προϋπάρχουσα αίσθηση συνδέεται με θεότητες και θρησκευτικές πεποιθήσεις. Χαρακτηριστικό των ηθικών κρίσεων είναι ότι είναι περιγραφικοί και δηλώνουν υποχρέωση να βοηθάμε και να συνεργαζόμαστε με τους άλλους, και μοιάζουν να έχουν αντικειμενική αναφορά.

Οι κοινωνιοβιολόγοι ισχυρίζονται ότι οι άνθρωποι λειτουργούν όπως ακριβώς οι μηχανισμοί των γονιδίων, για παράδειγμα με βάση τον «αμοιβαίο αλτρουισμό» και την «επιλογή συνεργασίας βάση συγγένειας». Γενικότερα, η συνεργασία μεταξύ των ανθρωπίνων όντων επήλθε μέσα από την ίδια με αυτήν των συγκεκριμένων μηχανισμών, εξέλιξη. Αυτό δηλαδή που καταδεικνύει η εξελικτική θεωρία του Δαρβίνου είναι ότι το αίσθημα του «καλού» και του «κακού» έχει επί της ουσίας προκύψει από μία καθολική εξέλιξη και πρόοδο της βιολογίας.

Η βιολογική θεμελίωση των ηθικών κρίσεων είναι αναμφισβήτητη κατά τους Ruse και Wilson. Τόσο η επιστήμη της γενετικής όσο και η γνωσιακή επιστήμη καταλήγουν αποφασιστικά στο συμπέρασμα ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος δεν είναι «άγραφος πίνακας». Βέβαια, δεν ισχυρίζονται κι ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος είναι απόλυτα προκαθορισμένος. Αυτό που υποστηρίζουν οι Ruse και Wilson εν προκειμένω είναι ότι η ανθρώπινη σκέψη βρίσκεται υπό την επιρροή των «επιγενετικών κανόνων», την εξέλιξη που βασίζεται στη γενετική και προδιαθέτει κατ' αυτόν τον τρόπο τα άτομα να υιοθετούν κάποιες συγκεκριμένες συμπεριφορές απέναντι στους άλλους.

Μάλιστα κατά τον ίδιο συλλογισμό είμαστε όντα που σκεφτόμαστε ηθικά γιατί είμαστε «πλασμένοι» να ακολουθούμε «επιγενετικούς κανόνες». Βέβαια, οι Ruse και Wilson επισημαίνουν ότι αυτοί οι κανόνες δε μας δεσμεύουν σε συγκεκριμένες συμπεριφορές αλλά μας δίνουν την ψευδαίσθηση της καθολικευσιμότητας και μας οδηγούν στην άμεση λήψη αποφάσεων για τις πράξεις μας που τελικά υπηρετούν τα μέγιστα τα γενετικά μας ενδιαφέροντα.

Κατά τους συγγραφείς η Ηθική προήλθε, όταν ένα σύνολο γονιδίων εξελίχθηκε μέσα από «μεταλλαγές» και «φυσικές επιλογές» μέσα σε μία έντονη κοινωνική ύπαρξη άνω των δέκα χιλιάδων χρόνων, και με την επίδραση των «επιγενετικών κανόνων» δημιουργήθηκαν συγκεκριμένες επιλογές που καταστάλαξαν μέσα από συμβατικές συμφωνίες. Πιο απλά δηλαδή, οι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι η γνώση κι η εμπειρία, που καθοδηγούνται από τους επιγενετικούς κανόνες της πνευματικής ανάπτυξης και εξέλιξης, μέσα στο πέρασμα του χρόνου αφομοιώθηκε από τους ανθρώπους οι οποίοι κατέληξαν σε κοινωνικές συμφωνίες και θέσπισαν νόμους με τους οποίους ορίζεται η «ορθή» συμπεριφορά.

Μέσα από παραδείγματα πειραμάτων που παρατίθενται οι συγγραφείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η γνώση και η συμπεριφορά εξαρτώνται από την εξέλιξη και μάλιστα όταν η εξέλιξη εξετάζεται σε σχέση με ελεύθερες, κατά το δυνατό σε περίπτωση πειράματος, επιλογές τα υποκείμενα αυτομάτως κάνουν συγκεκριμένες ευνοϊκές επιλογές σε σχέση με τους άλλους.

Αντιλήψεις που φαντάζουν ηθικής αξίας και αποδίδονται πολύ συχνά και σε θρησκευτικές πεποιθήσεις, έχουν να κάνουν επί της ουσίας με τα γονίδια. Τίθεται ως παράδειγμα η περίπτωση της αιμομιξίας, πράξη παγκοσμίως κατακριτέα και αυτό γιατί το επίπεδο ομοιοζύγωσης, είναι υψηλότερο και οι πιθανότητες να κληρονομηθεί μια ασθένεια, από δύο αδέρφια που μπορεί να φέρουν «ελαττωματικά» γονίδια τα οποία και θα εκδηλωθούν στον απόγονό τους, είναι σαφώς περισσότερες. Κατά συνέπεια, το γενετικό «υλικό» θα είναι λιγότερο «υγιές» στην πορεία της εξέλιξης του ανθρώπινου είδους.

Μέσα από αυτό το παράδειγμα οι κοινωνιοβιολόγοι θέλουν να εφαρμόσουν μοντέλα τέτοια που να συμπεριλαμβάνουν όλο τον κύκλο της συν- εξέλιξης, της γενετικής και του πολιτισμικού περιβάλλοντος, από το πως τα γονίδια επηρεάζουν τον πολιτισμό που αλλάζει με τη «φυσική επιλογή» αλλά συγχρόνως μπορεί να αλλάζει και η συχνότητα αυτών των γονιδίων, γυρίζοντας πάλι πίσω και ανοίγοντας νέες προοπτικές για την πολιτισμική εξέλιξη.

Οι Ruse και Wilson υποστηρίζουν εν συντομία ότι η ύπαρξη επιγενετικών κανόνων είναι αδιαμφισβήτητη, έχει τις ρίζες της στην εξελικτική βιολογία και επηρεάζει τον τρόπο σκέψης μας, ενώ η ιδέα που θέλει την ηθική προϊόν αποκλειστικά του πολιτισμού ανατρέπεται με δεδομένη την ολοένα και πιο ισχυρή απόδειξη της συν- εξέλιξης των γονιδίων και του πολιτισμού. Η Φιλοσοφία κατά τους συγγραφείς δεν μπορεί να ορθώσει επιστημονικό λόγο, ενώ οι αντικειμενικές «εξωσωματικές» ηθικές αρχές, που είναι και καίριας σημασίας για τη Φιλοσοφία, επιστημονικά δεν μπορούν να αποδειχθούν, μάλιστα συμβαίνει το αντίθετο. Την Ηθική οι Ruse και Wilson την ορίζουν ως περιοχή της σκέψης και της πράξης της οποίας ο χαρακτήρας είναι υποχρεωτικός, καθώς υπάρχει η αίσθηση της απόλυτης βεβαιότητας για το τι οφείλει να κάνει κάποιος.

Οι ηθικές αρχές παράγονται από το συναίσθημα και τη λογική που προκύπτουν από τους επιγενετικούς κανόνες της πνευματικής ανάπτυξης, και οι οποίοι είναι προϊόντα της γενετικής ιστορίας του ανθρώπινου είδους, που διαμορφώθηκε βάσει της φυσικής επιλογής. Αυτή η εξελικτική εξήγηση απορρίπτει και την αντικειμενικότητα των ηθικών αρχών καθώς απορρίπτει μια έξωθεν του ανθρώπου «αρχή» που θεμελιώνει τί είναι σωστό και τί λάθος, πέρα από τα ίδια μας τα γονίδια. Με δεδομένη αυτήν τη θεωρία δεν μπορεί να υπάρξει καθολικευσιμότητα. Οι επιγενετικοί κανόνες είναι σχετικοί σε ότι αφορά το είδος όχι όμως και για το κάθε άτομο μεμονωμένα. Οι συγγραφείς βασίζονται σε εμπειρικά δεδομένα και δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο ότι ακόμα και για κοινωνικές διαφοροποιήσεις ακόμα, όπως είναι και ο αλκοολισμός, ευθύνονται τα γονίδια σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει η επικρατούσα κοινωνική θεωρία.

Σκοντάφτοντας ωστόσο και πάλι στη διάκριση μεταξύ «είναι» και «πρέπει», οι Ruse και Wilson θεωρούν ότι είναι λάθος να τίθεται απόλυτα η διάκριση αυτών των εννοιών, καθώς σαφώς μεν υπάρχει διαφορετικό νόημα ανάμεσα στις δύο αυτές λέξεις, δεν είναι ικανό δε, να ακυρώσει την εξελικτική προσέγγιση.

Η Ηθική Φιλοσοφία κατά τους συγγραφείς έχει ξεπεραστεί και παραγκωνιστεί, οπότε και πρέπει να την εξετάσουμε ως εφαρμοσμένη επιστήμη, ως

θεμελίωση των ηθικών κανόνων που θα υποστηρίξει το έργο της έρευνας και θα δώσει μια νέα οπτική στην κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των νέων αναγκών της επιστήμης συνολικά. Σε μια προσπάθεια απάντησης στις κατηγορίες που προσάπτονται στη θεωρία της κοινωνιοβιολογίας αντιτάσσουν την κακή πίστη των πολέμιών τους ως προς τη νατουραλιστική προσέγγιση καθώς ανάγουν την ηθικότητα σε μια καθαρά μηχανική διεργασία. Οι Ruse και Wilson ισχυρίζονται ότι τα άτομα κατευνάζουν τις προσωπικές επιθυμίες τους καθώς κύριος σκοπός του ανθρώπου είναι η προστασία και διατήρηση του ίδιου του ατόμου, της οικογένειας, της φυλής και τελικά των ίδιων των εγωιστικών γονιδίων με στόχο τη συντήρηση και την εξέλιξή τους. Οι πράξεις αλτρουισμού και ηθικής του ανθρώπου ακόμη κι αν προέρχονται από την εξέλιξη του εγωιστικού γονιδίου δε μειώνονται. Άλλωστε όπως υποστηρίζουν οι Ruse και Wilson η υλιστική προσέγγιση της ηθικής είναι λιγότερο επικίνδυνη από μια θρησκευτική – μεταφυσική αντίληψη.

2.3. Η απάντηση στην κοινωνιοβιολογία

Kitcher P. «Four ways of “biologizing” ethics» (Kitcher, 1995)

Ο Philip Kitcher με το έργο του «Four ways of “biologizing” ethics» απαντά στη θεωρία της κοινωνιοβιολογίας των Ruse και Wilson. Ο Kitcher ξεκινώντας την κριτική του αποδίδει τόσο στον Wilson όσο και στους συνεργάτες και ομοϊδεάτες του βαθιά σύγχυση για τα ζητήματα της Ηθικής τα οποία προσπαθεί να εξετάσει, καθώς δεν γίνεται καταρχήν διάκριση των διαφορετικών εγχειρημάτων που τίθενται. Ακριβώς αυτό είναι το σημείο στο οποίο θα βασιστεί ο Kitcher προκειμένου να αποδομήσει ένα προς ένα τα επιχειρήματα των Ruse και Wilson.

Στην προσπάθεια «εκβιολογισμού» της Ηθικής και προκειμένου να θεμελιωθεί το επιχείρημα των Ruse και Wilson, ο Kitcher θέτει τέσσερα εγχειρήματα ως δυνατά τα οποία στη συνέχεια θα αναιρέσει διαδοχικά.

Η κοινωνιοβιολογία λοιπόν:

1. Οφείλει να εξηγήσει πώς οι άνθρωποι έφτασαν να έχουν ηθικές έννοιες, να σχηματίζουν ηθικές κρίσεις αλλά και να διαμορφώνουν τελικά συστήματα ηθικών αρχών.
2. Μπορεί να διδάξει γεγονότα σχετικά με το ανθρώπινο είδος, τα οποία μαζί με τις αποδεκτές ηθικές αρχές θα είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να συναχθούν κανονιστικές αρχές.
3. Οφείλει να απαντήσει σε παραδοσιακά ερωτήματα σχετικά με την αντικειμενικότητα της ηθικής.
4. Να μας καθοδηγήσει στην αναθεώρηση του συστήματος των ηθικών αρχών προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, δηλαδή στην σύσταση νέων θεμελιωδών κανονιστικών αρχών.

Τα δύο πρώτα εγχειρήματα που καταδεικνύει ο Kitcher, ο ίδιος τα αποδέχεται ως νόμιμα καθώς η ιστορία των ανθρώπινων ηθικών αρχών είναι αναμφισβήτητη και άρα απολύτως ενδεδειγμένη η έρευνα γύρω από αυτήν. Ως λογική συνέπεια η

ανασύσταση αυτής της ιστορίας μας οδηγεί στην παρατήρηση της συνεξέλιξης των γονιδίων και του πολιτισμού, τη θέσπιση κοινωνικών θεσμών και την εισαγωγή κανονιστικών προτύπων.

Ωστόσο, οι Ruse και Wilson επικαλούνται την καθοριστική συμβολή της φυσικής επιλογής του Δαρβίνου, την οποία ο Kitcher απαξιώνει καθώς όπως επισημαίνει η φυσική επιλογή ενδέχεται απλά να μας έχει προσφέρει την ικανότητα να κατανοούμε και να διαμορφώνουμε ηθικούς κανόνες. Αυτή η παρατήρηση καταδεικνύει ότι η ιστορία μπορεί να πάρει διαφορετική τροχιά και να μην αποδεχτεί τα ηθικά συστήματα των όντων επειδή αυτά προηγήθηκαν. Ενώ λοιπόν ο Kitcher παραδέχεται τις προκείμενες που θέτει ο Wilson διαφωνεί και εναντιώνεται στην ερμηνεία αυτών και στη συναγωγή αυθαίρετων συμπερασμάτων, τα οποία βασίζονται στην τακτική της υπεραπλούστευσης.

Συναντήσαμε, στην σύντομη ανάπτυξη του άρθρου των Wilson και Ruse, την κατάρριψη της δυνατότητας αντικειμενικότητας της Ηθικής, καθώς η εμπειρία, είναι αυτή που προσφέρει τη γνώση, και όχι κάτι εκτός σώματος. Διατυπώθηκε η άποψη ότι το μυαλό είναι το ανθρώπινο όργανο όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις κι οι ηθικές κρίσεις. Κι αυτό είναι ένα ακόμη επιχείρημα το οποίο προσπαθεί να ανατρέψει ο Kitcher, θέτοντας μια παρόμοια συλλογιστική σε ό,τι αφορά την αντικειμενική αλήθεια άλλων επιστημών, όπως τα Μαθηματικά ή η Φυσική, στις οποίες δεν μπορούμε επίσης να συναντήσουμε την αντικειμενικότητα χωρίς να γνωρίζουμε τον εγκέφαλο.

Σαφώς, παρότι το επιχείρημα για την αντικειμενικότητα της Ηθικής έχει αποδυναμωθεί δεν έχει καταδειχτεί πως εξασφαλίζεται η αντικειμενικότητα εν τέλει, καθώς αυτό το ερώτημα προϋποθέτει την απάντηση στο πως αποκτάμε την ηθική γνώση. Το ερώτημα αυτό ο Kitcher πρόκειται να το εξετάσει σε σχέση με το τρίτο εγχείρημα, έχοντας ωστόσο εξασφαλίσει ότι με τα δύο προηγούμενα, δεν τίθεται θέμα μετατόπισης της Ηθικής από τους φιλοσόφους στους κοινωνιοβιολόγους, καθώς ακόμη κι αν και το δεύτερο εγχείρημα αναγνωριστεί ως νόμιμο το ζήτημα της

αξιολόγησης των ηθικών κρίσεων δεν μπορεί να απαντηθεί από την κοινωνιοβιολογία.

Ο Wilson όταν απορρίπτει την αντικειμενικότητα της ηθικής σε ζητήματα ηθικών κρίσεων, όπως την αποστροφή στον φόνο, καταφεύγει κατά τον Kitcher σε ενσωμάτωση, σε αυτές τις κρίσεις, των μύχιων επιθυμιών και αναγκών μας. Ο Kitcher ωστόσο παρατηρεί αντίφαση μεταξύ των όσων υποστηρίζουν οι Wilson και Ruse. Από τη μία στέκονται απόλυτοι απέναντι στην αντικειμενικότητα της ηθικής καθώς δεν υπάρχει η πηγή της εκτός οργανισμού, ενώ από την άλλη δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε κάποιες ανάγκες και επιθυμίες οι οποίες θα αποτελέσουν τη βάση ηθικών κωδικών, χωρίς ωστόσο πριν να έχει εισαχθεί κάποιο κανονιστικό σύστημα.

Στο ερώτημα που τέθηκε για το πως αποκτούμε την ηθική γνώση, ο Kitcher μ' ένα συλλογιστικό επιχειρήμα καταρρίπτει τον σκεπτικιστικό συλλογισμό, που προϋποθέτει μία ηθική τάξη, αλλά καταφέρνει να διαφυλάξει την «εκτός σώματος» πηγή της αντικειμενικής αλήθειας θέτοντας την ηθική σε αναλογία με τη μαθηματική αλήθεια. Εναλλακτικά μπορεί να δεχτεί κάποιος μία ηθική τάξη με φυσιοκρατικούς όρους αλλά ακόμη και την απόδειξη της αλήθειας σε σχέση με το τί θα δεχόταν ένα ορθολογικό ον. Ακόμη ένας τρόπος προάσπισης της αντικειμενικότητας της αλήθειας, που μας καταδεικνύει, είναι η αποδοχή μη φυσικών αξιών με οικείο και προσιτό τρόπο ωστόσο. Ακόμη κι αν δεχτούμε όλα όσα υποστηρίζει ο σκεπτικιστής μπορούμε να υπερασπιστούμε ακόμη την αντικειμενικότητα της ηθικής διατυπώνοντας ένα φυσιοκρατικό απολογισμό για ό,τι θεωρείται ακατανόητο από τον σκεπτικιστή.

Το τρίτο εγχείρημα λοιπόν του Wilson καταρρίπτεται από τον Kitcher καθώς δεν λαμβάνει υπόψιν του ότι ένα επιχειρήμα που θέλει η κοινωνιοβιολογία να παρέχει με μία σύντομη απόδειξη θυμοκρατικής μεταηθικής δεν μπορεί να «επιβιώσει» από μόνο του, καθώς παραβλέπει το πλήθος των εναλλακτικών δυνατοτήτων που παρουσίασε επακριβώς ο Kitcher έστω και τόσο συνοπτικά. Κι αν από την άλλη ο Wilson πιστεύει ότι η κοινωνιοβιολογία μπορεί να παράξει μία πιο στέρεα μεταηθική θεωρία πρέπει πρώτα να την εξηγήσει με τα βιολογικά ευρήματα που τη στηρίζουν.

Υποστηρίζει ότι η αντικειμενική ηθική πρέπει να αντικατασταθεί από μία θεωρία όπου οι ηθικές κρίσεις όπως τί είναι καλό γίνονται αντιληπτές σε ένα πλαίσιο θυμοκρατίας - συναισθημάτων (emotivism). Πρόκειται όμως για μία θεωρία που είναι εκ θεμελίων προβληματική. Πως μπορούμε να γνωρίζουμε ποιες είναι οι ενδόμυχες επιθυμίες μας; Και πως θα θεμελιωθούν γενικότεροι και καθολικοί ηθικοί κανόνες όταν οι ίδιοι οι κοινωνιοβιολόγοι υποστηρίζουν ότι από κοινωνία σε κοινωνία οι ηθικές αρχές διαφέρουν. Από τη συγκεκριμένη διατύπωση μπορεί να στηριχθούν ως ηθικές και αποτρόπαιες πράξεις όπως βιαιοπραγίες και φόννοι όταν οι μύχιες επιθυμίες κάποιου ατόμου το οδηγούν σε τέτοιες πράξεις και του δημιουργούν ηδονή. Με τη συγκεκριμένη θεωρία που προτείνεται από τους κοινωνιοβιολόγους καθίσταται αδύνατο να στηριχθεί ένα σύστημα ηθικών αρχών βάσει του οποίου θα αποτιμώνται οι πράξεις. Ο Philip Kitcher ασκεί πολύ αυστηρή κριτική στους κοινωνιοβιολόγους που υποστηρίζουν ταυτόχρονα δύο εκ θεμελίων διαφορετικές θέσεις. Από τη μία η θυμοκρατική ηθική επιβάλλεται ως το νέο κανονιστικό σύστημα ηθικών αρχών ενώ από την άλλη η επιστήμη καλείται να φανερώσει ποια είναι τα βαθύτερα συναισθήματα και επιθυμίες του ατόμου.

Περνώντας στο τέταρτο εγχείρημα, όπου τίθεται το ζήτημα της θεμελίωσης νέων κανονιστικών αρχών ο Wilson ισχυρίζεται ότι υπάρχει μία θεμελιώδης ηθική αρχή κατά την οποία (W) τα ανθρώπινα όντα θα πρέπει να πράττουν ό,τι απαιτείται προκειμένου να διασφαλίζεται η επιβίωση μιας κοινής γονιδιακής δεξαμενής για το είδος Homo Sapiens. Ο Wilson όμως πέφτει σε λογικό σφάλμα καθώς συνάγει αξίες, προτάσεις δεοντοκρατικές και «πρέπει» έχοντας ως αφετηρία γεγονότα «είναι». Πέφτει λοιπόν σε φυσιοκρατική πλάνη, αφού η εκκίνησή του είναι προκείμενη που αναφέρεται στα γεγονότα της διφυλικής αναπαραγωγής. Η προκείμενη είναι ότι (S) το DNA κάθε ανθρώπου προκύπτει από πολλά άτομα που ανήκουν σε προγενέστερες γενεές και, αν το εκάστοτε άτομο αναπαραχθεί, το DNA του θα κατανεμηθεί σε πολλά άτομα στις επόμενες γενεές.

Η συναγωγή αυτή όμως, με το σχήμα του επιχειρήματος Modus Tolens, από την προκείμενη S στο συμπέρασμα W είναι λανθασμένη καθώς δεν κυρώνεται από κανένα συνήθη τύπο επιχειρήματος, και άρα καθιστά αδύνατο το τέταρτο εγχείρημα,

την αναζήτηση δηλαδή θεμελιωδών ηθικών αρχών. Ο Kitcher, μάλιστα θεωρεί ότι ίσως εξαιτίας αυτής της αδυναμίας οι Ruse και Wilson αποφεύγουν να εκφράσουν ρητά ηθικές κρίσεις. Σχετικά με το τέταρτο εγχείρημα που έχει θέσει ο Kitcher για τον «εκβιολογισμό» της ηθικής, για τον οποίο οι κοινωνιοβιολόγοι πιστεύουν ότι οι θεμελιώδεις κανονιστικές αρχές πηγάζουν από τη βιολογία αν θέλουν να στηρίξουν αυτήν την άποψη πρέπει να αποκαλύψουν με ποιον τρόπο μπορούν να κυρωθούν συναγωγές που με προκείμενες γεγονότα να εξασφαλίζουν αξίες ως συμπέρασμα. Ο Kitcher θεωρεί αναγκαίο τον προσδιορισμό του επιχειρήματος με το οποίο θα οδηγήσει λογικά στο πέρασμα από τη βιολογία στην ηθικότητα. Το βαθύτερο πρόβλημα που διαπιστώνει ο Kitcher σ' ότι αφορά το μεγαλόπνοο αυτό σχέδιο της κοινωνιοβιολογίας είναι η έλλειψη δυνατότητας αξιολόγησης και κατ' αυτόν τον τρόπο ιεραρχίας των ηθικών αρχών και κατά συνέπεια των δικαιωμάτων, των συμφερόντων, των ευθυνών, που είναι αναγκαία προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις σε σημαντικά κι όχι μόνο ζητήματα.

Οι Ruse και Wilson όταν εκφράζουν τις στοχεύσεις τους για την νέα επιστήμη της κοινωνιοβιολογίας προβάλλουν την ελπίδα ότι μέσα από τις βιολογικές έρευνες οι οποίες θα καταστήσουν σαφέστερη την εικόνα για τον εαυτό μας θα είναι δυνατή και η μεταρρύθμιση των ηθικών συστημάτων. Μία τέτοια προοπτική όμως, όπως τονίζει ο Kitcher είναι αδύνατη αν δεν υπάρχει μία αρχή που θα αξιολογεί το αν και το πως ικανοποιούνται διαφορετικές επιθυμίες στη ζωή των ατόμων, πράγμα που αντιτίθεται στις αρχές που διακηρύσσει ο Wilson. Ο Kitcher ολοκληρώνοντας το άρθρο του θέτει κάποια ζητήματα προκειμένου να τα έχουν υπόψιν οι υποστηρικτές και οι επιστήμονες της κοινωνιοβιολογικής ηθικής. Θεωρεί βασικό και πρωταρχικό στοιχείο τον σαφή ορισμό του «εκβιολογισμού» της ηθικής προκειμένου να υπάρξει ένας γόνιμος διάλογος με την ηθική φιλοσοφία. Οι κοινωνιοβιολόγοι σ' ότι αφορά στο εγχείρημα της θεμελίωσης κανονιστικών ηθικών αρχών πρέπει να αναγνωρίσουν ότι χρειάζεται να ανατρέχουν σε ηθικές αρχές εκτός της επιστήμης της βιολογίας, καθώς ζητήματα όπως τα ηθικά, στα οποία θα κληθεί να απαντήσει η κοινωνιοβιολογία είναι ζητήματα τα οποία η συγκεκριμένη επιστήμη δεν μπορεί να φωτίσει. Τα ηθικά προβλήματα αναζητούν απαντήσεις, κι οι ηθικές κρίσεις που τις δίνουν απαντώνται

στο πεδία της αλήθειας ή του ψεύδους, πεδία στα οποία η κοινωνιοβιολογία δεν έχει πρόσβαση.

Επίσης, κατά τον Kitcher οι κοινωνιοβιολόγοι από τη στιγμή που ορίζουν την ηθικότητα ως έκφραση των «μύχων» επιθυμιών των ανθρώπων τότε θα πρέπει να καταδειχθεί πώς ορισμένες επιθυμίες εκλαμβάνονται ως προνομιακές και πώς αυτές αποτιμώνται σε σύγκριση με αλληλοσυγκρουόμενες επιθυμίες διαφόρων ατόμων, κι αν από την άλλη πιστεύουν ότι οι ηθικές προτάσεις απλώς καταγράφουν στιγμιαίες παρορμήσεις αυτού που τις εκφέρει θα πρέπει να εξηγήσουν με ποιον τρόπο θα αντιμετωπίσουν όσους έχουν αποκλίνουσες παρορμήσεις.

Σε καμία περίπτωση ο Kitcher δεν απαξιώνει και δεν εκμηδενίζει τη συνεισφορά της κοινωνιοβιολογίας στην Ηθική. Αντιθέτως εμφανίζεται μετριοπαθής και εναποθέτει ελπίδες σε ένα γόνιμο διάλογο και γνήσια κριτική για την ανάπτυξη της επιστήμης.

2.4 Αποτίμηση του διαλόγου περί της κοινωνιοβιολογίας

Έχοντας παραθέσει τον διάλογο μεταξύ γενετιστών- βιολόγων και φιλοσόφων κι εκθέτοντας τα επιχειρήματα εκατέρωθεν για το αν ο άνθρωπος είναι απλουστευτικά απλώς και μόνο τα γονίδια του καθίσταται σαφές ότι πρόκειται για έναν προβληματισμό, ο οποίος θα εξελίσσεται όσο εξελίσσεται και η επιστήμη της γενετικής.

Ωστόσο, ακόμη κι οι επιστήμονες της γενετικής –εκτός των ακραίων γενετιστών- παραδέχονται ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να είναι μόνο το σύνολο των γονιδίων του. Σαφώς το γενετικό του υλικό επηρεάζει την εμφάνιση αλλά και την προσωπικότητα του κάθε ατόμου αλλά δεν μπορεί να καθορίσει καταλυτικά την στάση του απέναντι στη ζωή. Οι παράγοντες που επηρεάζουν άλλωστε το άτομο είναι ποικίλοι και πολύπλοκοι και το γονίδιο μεμονωμένα δεν μπορεί να απαντήσει σε ερωτήματα για την εξέλιξη και την πορεία ενός ατόμου (Feresin, 2009). Μία πολύ απλή απόδειξη είναι αυτή των διδύμων που παρόλο που διαθέτουν πανομοιότυπο DNA εμφανίζουν σημαντικές διαφορές τόσο στην εμφάνιση –πολύ συχνά- όσο και στη συμπεριφορά τους αλλά και τις παθήσεις που μπορεί να αντιμετωπίσουν.

Η φυσιοκρατική πλάνη μεταξύ «είναι» και «πρέπει» παραμένει ένα μεγάλο ζητούμενο και όπως διαφάνηκε από την ανάλυση του έργου του Philip Kitcher (Kitcher, 1995) η κοινωνιοβιολογία δεν έχει δώσει ακόμη πειστικές απαντήσεις για να παραγκωνιστεί η Ηθική από το πεδίο της Φιλοσοφίας σε εκείνο των θετικών επιστημών.

Γνωρίζοντας πλέον τόσο τον ακαδημαϊκό διάλογο που γίνεται γύρω από την κοινωνιοβιολογία όσο και τις διαφορετικές απόψεις που υπάρχουν μεταξύ των ίδιων των θετικών επιστημών για το πόσο καταλυτικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει το γονίδιο στη συμπεριφορά του ανθρώπου είναι πολύ σημαντικό να εξετάσουμε τη θέση παίρνουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης απέναντι σε αυτό το ζήτημα. Ειδικά στις μέρες μας που όπως φαίνεται η βιολογία και η νέα γενετική κατέχουν κυρίαρχο ρόλο τόσο στον επιστημονικό χώρο όσο και στο χώρο των ειδήσεων.

3. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Επιστήμη

Από τον 20^ο αιώνα η κοινωνική δομή έχει αλλάξει ριζικά. Οι άνθρωποι κατοικούν σε μεγάλα αστικά κέντρα και έχουν αποκτήσει νέες συνήθειες. Δεν κοινωνικοποιούνται πλέον και οι πληροφορίες παρέχονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας που αποτελούν την κύρια πηγή πληροφόρησης. Τα Μ.Μ.Ε είναι εκείνα που παρέχουν την πληροφόρηση στο μέσο πολίτη και σε αυτά πλέον βασίζεται η κοινή γνώμη προκειμένου να διαμορφώσει γνώμες και πεποιθήσεις (Peters, et al.2007).

Η θεωρία του Katz περί δύο βαθμίδων ροής επικοινωνίας (two-step flow) (Katz, 1957) η οποία ήταν περιορισμένης εμβέλειας και η επιρροή των μαζικών μέσων ενημέρωσης που είχε προκαλέσει έντονο σκεπτικισμό κέρδισε έδαφος στις σπουδές επικοινωνίας. Μάλιστα το 1980 και στις αρχές του 1990 καθιερώθηκαν νέα μοντέλα πολιτικής επιρροής όπως η διαμόρφωση ατζέντας και ιεραρχίας καθιστώντας σαφές ότι τα Μ.Μ.Ε επηρεάζουν ακόμη και τη λήψη πολιτικών αποφάσεων.

Το συμφέρον μπορεί να ελέγξει την προσοχή των media και του κοινού και κατ' επέκταση να ελέγχει την ατζέντα των media και της πολιτικής. Αν τα συμφέροντα μπορούν να ορίσουν τη στάση αντιμετώπισης των ζητημάτων που παρουσιάζονται στα media αλλά και τις εναλλακτικές ειδήσεις, τότε ορίζουν και το πλαίσιο (frame) μέσα στο οποίο παρουσιάζονται σε πιο επωφελείς όρους, περιορίζοντας τους ισχυρισμούς της αντίθετης άποψης και αποσιωπώντας τους από τους συμμετέχοντες. Αυτά τα πλαίσια λειτουργούν ως πανάκεια για τους δημοσιογράφους που τροφοδοτούν το κοινό, κυρίως όταν δε γνωρίζουν τα ζητήματα διαπραγμάτευσης, όπως τα επιστημονικά ζητήματα εν προκειμένω. Αυτές οι στρατηγικές πλαισίωσης (framing) μπορούν να οδηγήσουν σε μαζική δημοσιογραφία (pack journalism) με τους δημοσιογράφους να υιοθετούν παρόμοια πλαίσια σχετικά με την κάλυψη (Nisbet & Lewenstein, *Biothechnology and the American Media, The policy Process and the Elite Press, 1970-1999*, 2002).

«Ζούμε στην εποχή της γενετικής» είχαν υποστηρίξει το 1999 οι Peter Conrad και Jonathan Gabe (Conrad & Gabe, Introduction: Sociological perspectives on the new genetics: an overview, 1999). Μάλιστα, υποστηρίζουν ότι τα άρθρα που σχετίζονται με νέες επιστημονικές ανακαλύψεις και ισχυρισμούς που σχετίζουν τα γονίδια με ασθένειες, συμπεριφορές και χαρακτηριστικά προσωπικότητας εμφανίζονται με τέτοια συχνότητα, με αποτέλεσμα να φαίνεται σαν να μαθαίνουμε ένα γονίδιο την εβδομάδα. Πως παρουσιάζει όμως ο Τύπος επιστημονικά ζητήματα; Οι επικοινωνιολόγοι και ακαδημαϊκοί των Μέσων Μαζικής ενημέρωσης έχουν εκφράσει τη δυσπιστία τους σε ότι αφορά την κάλυψη επιστημονικών ζητημάτων κυρίως από μέσα ενημέρωσης που δεν ειδικεύονται στην επιστήμη. Τα μέσα έχουν κατηγορηθεί ότι δεν αφιερώνουν αρκετό χώρο στα επιστημονικά ζητήματα που επικοινωνούν, πέφτουν σε απλουστεύσεις και ανακρίβειες ενώ συχνά υπερβάλλουν για τη σπουδαιότητά τους παρουσιάζοντάς τα σ' ένα πλαίσιο δραματοποίησης κι εντυπωσιασμού (Bucchi & Mazzolini, 2003).

Για πολλές δεκαετίες, οι ακαδημαϊκοί έχουν εκφράσει έντονες ανησυχίες ότι η ανάπτυξη της γνώσης μας και η αντίληψή μας περί της ανθρώπινης βιολογίας μας ωθεί σε μία πιο αφαιρετική άποψη κατά την οποία ο ανθρώπινος παράγοντας, η κοινωνική δομή, η κουλτούρα και η ελεύθερη βούληση διαγράφονται βάσει μιας ντετερμινιστικής φόρμουλας όπου περιγράφει τα ανθρώπινα όντα ως απλά ζώα που ανταποκρίνονται στους νόμους της φυσικής και της εξέλιξης (Kaye, 1997). Οι δραματικές εξελίξεις στην έρευνα των ανθρώπινων γονιδίων έχει αυξήσει αυτές τις ανησυχίες και ακαδημαϊκοί από όλα τα πεδία έχουν αρχίσει να ασκούν κριτική τόσο στο δημόσιο όσο και στον επιστημονικό λόγο γύρω από τη γενετική και για την αφαιρετική τους προσέγγιση στη βιολογία που ως αποτέλεσμα έχει το φυσικό ντετερμινισμό (Condit C. M., 1999).

Κυρίως σε επιστημονικά ζητήματα λοιπόν, είναι ευνόητο πως τα μέσα ενημέρωσης έχουν έναν κυρίαρχο ρόλο στην πρόσληψη του μηνύματος από τους δέκτες καθώς δεν υπάρχει άμεση εμπειρία ούτε ακαδημαϊκή κατάρτιση. Τα ειδησεογραφικά μέσα ενημέρωσης προτείνουν ή καλούν σε συγκεκριμένες ερμηνείες μέσα από την απλούστευση σύνθετων και πολύπλοκων επιστημονικών ζητημάτων

που καλύπτουν ειδησεογραφικά. Με τον τρόπο αυτό περιορίζουν τη δημόσια συζήτηση (Priest, 1994). Παρουσιάζουν δηλαδή τα επιστημονικά ζητήματα απλουστευμένα προκειμένου να τα μετατρέψουν σε είδηση, με αποτέλεσμα να μη διαβιβάζεται η επιστημονική τους υπόσταση, ανάγοντάς τα σε καθημερινές ιστορίες, γύρω από τις οποίες ο –ανεπαρκώς καταρτισμένος- μέσος αναγνώστης θα συλλάβει την πληροφορία χωρίς να γνωρίζει το επιστημονικό υπόβαθρο. Στην παρούσα εργασία αυτό είναι και το θεμελιώδες ερευνητικό ζήτημα καθώς μας ενδιαφέρει να μελετήσουμε αν η σύνδεση των γονιδίων με την ηθική συμπεριφορά –όπου η επιστημονική κοινότητα διατηρεί τις επιφυλάξεις της- παρουσιάζεται ως τελεσίδικη και οριστική ανάγοντας τον άνθρωπο και τη συμπεριφορά του στα γονίδια του.

Τα μηνύματα και οι απεικονίσεις που μεταβιβάζονται από τα μέσα ενημέρωσης αποτελούν ένα σημαντικό στοιχείο για την κοινή γνώμη σε ότι αφορά τη γενετική και φαίνεται να επηρεάζουν την πρόσληψη των πληροφοριών γύρω από την επιστήμη ειδικά λόγω της έλλειψης εναλλακτικών πηγών ενημέρωσης (Peterson, 2001). Ο μέσος πολίτης δε διαθέτει ούτε το χρόνο, ούτε την εξειδικευμένη γνώση προκειμένου να αντλήσει πληροφόρηση από επιστημονικές πηγές ενημέρωσης. Προφανώς, είναι αδύνατο για κάποιον που δεν έχει ειδικές γνώσεις στη βιολογία και τη γενετική να έχει πρόσβαση σε επιστημονικές πηγές αλλά ακόμη κι αν βρει το υλικό είναι πολύ δύσκολη η κατανόηση λειτουργίας των γονιδίων από μη ειδικούς στο ζήτημα. Άρα οι πολίτες αντλούν την ενημέρωσή τους από ότι τους προσφέρεται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και βάσει αυτών σχηματίζουν τη γνώμη τους και χτίζουν τις πεποιθήσεις τους γύρω από επιστημονικά ζητήματα χωρίς ωστόσο να έχουν έγκυρη επιστημονική πληροφόρηση. Τα μέσα ενημέρωσης βοηθούν στη δημιουργία και διατήρηση ενός συγκεκριμένου ορισμού εκ μέρους της κοινής γνώμης σχετικά με τα γονίδια, τη γενετική και τους γενετιστές (Peterson, 2001).

Το κοινό προσλαμβάνει τις περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα επιστημονικά επιτεύγματα της νέας γενετικής από τα Μ.Μ.Ε. Η κριτική που έχει ασκηθεί για την απεικόνιση αυτών των επιτευγμάτων ωστόσο στα μέσα ενημέρωσης κάνει λόγο για υπερβολή, φαινόμενο το οποίο αποκαλείται “genohype” (Bubela & Caulfield, 2004). Οι Bubela και Caulfield σε έρευνα που διεξήγαγαν σχετικά με τη

νέα γενετική και την απεικόνιση στα μέσα ενημέρωσης υποστήριξαν βάσει των ευρημάτων τους ότι τα άρθρα των εφημερίδων στην πλειοψηφία τους μεταφέρουν έγγυρα τα επιστημονικά επιτεύγματα αντανακλώντας τους ισχυρισμούς που καταγράφονται στα επιστημονικά περιοδικά. Ωστόσο, η έρευνά τους κατέδειξε ότι τόσο στις εφημερίδες όσο και στα επιστημονικά περιοδικά, δίνεται μία υπερβολική έμφαση στα οφέλη αυτών των επιτευγμάτων ενώ υποτιμώνται οι κίνδυνοι των επιστημονικών επιτευγμάτων (Bubela & Caulfield, 2004). Τα μίντια ίσως δεν δίνουν τις πλήρεις πληροφορίες περί των νέων ανακαλύψεων οδηγώντας σε παρερμηνείες και λανθασμένη πρόσληψη της νέας γνώσης από το κοινό. Οι επιστήμονες δεν θεωρούν τα επιστημονικά ευρήματα άξια λόγου παρά μόνο αν αυτά επικυρωθούν από την υπόλοιπη επιστημονική κοινότητα ως συμβάλλοντα στην συνολική πρόοδο της επιστήμης. Η προσέγγιση των δημοσιογράφων, όμως, σχετικά με τι θεωρείται αξιοσημείωτο προκειμένου να γίνει είδηση είναι τελείως διαφορετική (Geller, Bernhardt, Holtzman, & Hopkins, 2002). Γι' αυτό το λόγο οι ερευνητές προσπθούν να επιμορφώσουν τους "θεματοφύλακες" (εκδοτες και παραγωγούς) γύρω από το τι είναι πραγματικά σημαντικό στις ιατρικές ανακαλύψεις, και οι επιστήμονες και οι συγγραφείς περί της επιστήμης ενθαρρύνονται να συνεργάζονται για σύνταξη δελτίων τύπου με σαφήνεια και ακρίβεια.

Η θετική απεικόνιση της έρευνας της γενετικής πραγματοποιείται με ποικίλες τεχνικές, όπως η στρατηγική των τίτλων, το πώς δηλαδή θα αποτυπωθεί ολόκληρη η επιστημονική έρευνα σε μία πρόταση η οποία βάσει της θεωρίας της πλαισίωσης αποτελεί και το κυριότερο στοιχείο σε ένα άρθρο και το πώς θα επηρεάσει τον αναγνώστη (Nelson T., Oxley Z., & Clawson R., 1997) (Scheufele & Tewksbury, 2007). Επίσης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα τσιτάτα από επιστήμονες, οι αναφορές σε αξιόπιστες πηγές, η ενσωμάτωση του ανθρώπινου ενδιαφέροντος, η επιλογή συγκεκριμένων λέξεων, μεταφορές και αναλογίες. Η ευρεία χρήση μεταφορών και αναλογιών από τους δημοσιογράφους και τους επιστήμονες οι οποίοι πολύ συχνά δίνουν τις δικές τους προσωπικές εκτιμήσεις και αποτιμήσεις επί των επιστημονικών επιτευγμάτων που παρουσιάζουν βοηθούν στην πρόσληψη της έρευνας ως αποτέλεσμα γεγονότων και υπεράσπισης του κοινού καλού. Οι μεταφορές

βοηθούν στην απλούστευση των σύνθετων πληροφοριών προκειμένου η επικοινωνία του μηνύματος να γίνει πιο εύκολη (Peterson, 2001)

Οι συγγραφείς επιστημονικών ζητημάτων για την συμπεριφορά και τη γενετική χρησιμοποιούν κοινές μεθόδους με την δημοσιογραφία και το επιστημονικό ρεπορτάζ. Οι πηγές τους είναι ελάχιστες ή περιορίζονται σε ελιτίστικα επιστημονικά και ιατρικά περιοδικά, επομένως, βασίζονται σε ειδικούς για το περιεχόμενο, τη νομιμοποίηση, την εξήγηση και την ισορροπία. Αυτοί οι ειδικοί τους βοηθούν να σχηματίζουν τις ειδήσεις με δύο διαφορετικούς τρόπους. Είτε έμμεσα, με πληροφορίες, ερμηνείες, και προοπτικές των επιστημονικών επιτευγμάτων, είτε άμεσα με τσιτάτα για να εμπλουτίσουν την ιστορία. Τα τσιτάτα επηρεάζουν το κοινό για την αντίληψη της πραγματικότητας και την κρίση για τα διάφορα ζητήματα (Conrad, 1999).

Οι άμεσες αναφορές από επιστημονικές πηγές και τα τσιτάτα είναι τμήματα του άρθρου που οι ειδικοί, οι ασθεντίες, παρουσιάζουν την άποψή τους με τις δικές τους λέξεις (Conrad, 1999). Παρότι αυτές οι αναφορές επιλέγονται από τους δημοσιογράφους είναι οι απόψεις των ειδικών και μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά το πώς γράφονται τα άρθρα που σχετίζονται με επιστημονικά ζητήματα. Οι άμεσες αναφορές- τσιτάτα- είναι ένα δημοσιογραφικό εργαλείο που μπορεί να επηρεάσει τους αναγνώστες στην πρόσληψη της πραγματικότητας και στις κρίσεις τους περί των συγκεκριμένων ζητημάτων (Gibson & Zillmann, 1993). Στο πλαίσιο των ειδήσεων περί γενετικής και συμπεριφοράς, σπάνια υπάρχουν αναφορές από τους ανθρώπους που πάσχουν από την ασθένεια για την οποία υπεύθυνο είναι ένα γονίδιο ή ενδέχεται οι νέες ανακαλύψεις να τους βοηθήσουν να θεραπευτούν, ενώ έχουν άμεση εμπειρία και ενδιαφέρον επί του συγκεκριμένου ζητήματος. Άρα η φωνή τους δεν ακούγεται και δεν μπορούν να συμμετέχουν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Μάλιστα ένα παράδειγμα αυτής της περίπτωσης αφορά στις ανακαλύψεις γονιδίων που σχετιζόνταν με τον αλκοολισμό ή πνευματικές ασθένειες (Conrad, 1999). Αντίθετα στην περίπτωση της ανακάλυψης του γονιδίου της ομοφυλοφυλίας «gay gene» οι ομοφυλόφυλοι είχαν μεγαλύτερο βήμα στον Τύπο (Miller, 1995). Ενδεχομένως βέβαια η φωνή των ομοφυλοφύλων να ακούστηκε περισσότερο λόγω

της πολιτικοποίησης του ζητήματος για τα δικαιώματα αυτών των ανθρώπων στην κοινωνία.

Ωστόσο, οι δημοσιογράφοι οφείλουν να δώσουν το βήμα σε περισσότερες κατηγορίες πολιτών να μιλήσουν για τα κατά καιρούς επιτεύγματα της γενετικής και γενικότερα της επιστήμης καθώς η παρουσίαση αυτών των άρθρων επηρεάζει σημαντικά την κοινή γνώμη. Στις περιπτώσεις δε που αναφέρονται στα γονίδια και πως αυτά επηρεάζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά είναι σημαντικό και σε πολιτικό επίπεδο πλέον να ακούγονται περισσότερες και πιο πολυσυλλεκτικές απόψεις (Conrad, 1999), καθώς τα Μέσα Ενημέρωσης διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της ατζέντας όπως είδαμε παραπάνω. Η παρουσίαση αυτών των απόψεων ακόμη και υπό μορφή τσιτάτων θα επέφερε την ισορροπία στην παρουσίαση αυτών των ζητημάτων και θα διαμόρφωνε νέους όρους προσέγγισης και δημόσιας διαβούλευσης επ' αυτών, ενώ θα υπήρχε πλέον και ολοκληρωμένη παρουσίαση των ζητημάτων (Conrad, 1999).

Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί υποστηρίζουν ότι στο σύνολό τους τα άρθρα παρουσιάζουν τα γονίδια να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για τον άνθρωπο (Peterson, 2001). Τα άρθρα δεν ενέχουν κριτικά σχόλια στα ερευνητικά επιτεύγματα που παρουσιάζονται, ούτε περαιτέρω πληροφορίες που θα βοηθούσαν τον αναγνώστη να καταλήξει στα δικά του συμπεράσματα και να κάνει τη δική του αποτίμηση. Την ίδια στιγμή δεν δίνονται ερμηνείες του ίδιου ζητήματος από άλλες προσεγγίσεις πέραν της γενετικής γεγονός που πιθανώς εξηγείται από την πληροφόρηση των δημοσιογράφων από συγκεκριμένες πηγές που προέρχονται κυρίως από τους επιστήμονες και επικοινωνιολόγους του εκάστοτε ιδρύματος που παρουσιάζει το συγκεκριμένο ερευνητικό επίτευγμα (Peterson, 2001). Ο τρόπος με τον οποίο δίνονται τα άρθρα τα οποία σχετίζονται με τη γενετική, οι τίτλοι που κεντρίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη, οι αναφορές σε πηγές ειδημόνων και οι μεταφορές ενισχύουν την άποψη ότι η επικοινωνία της επιστήμης επιτυγχάνεται μέσω μιας διαδικασίας λαϊκισμού (popularisation) (Peterson, 2001).

Ο τρόπος που επικοινωνείται η επιστήμη ονομάζεται μονόδρομης ροής πληροφόρησης “one way flow” από τους ειδικούς στους δημοσιογράφους που με τη σειρά τους ερμηνεύουν την πληροφορία προκειμένου να την «καταναλώσει» το κοινό. Η επικοινωνία της επιστήμης συμπεριλαμβάνει μία αλυσίδα από αλληλεπιδράσεις και συμφωνίες μεταξύ ειδικών που δε θέλουν αναγκαστικά να χειραγωγήσουν την ενημέρωση ή την κοινή γνώμη αλλά είναι σίγουρα ενεργά συμμετέχοντες στον ορισμό που σχηματίζει η κοινή γνώμη για την επιστήμη (Van Dijk, 1998).

Οι ερευνητές συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ορισμού της επιστήμης παρέχοντας πηγές πληροφόρησης ενώ σε κάποιες περιπτώσεις γράφουν κι οι ίδιοι άρθρα. Από την άλλη πλευρά οι δημοσιογράφοι βασίζονται σχεδόν αποκλειστικά στους επιστήμονες για να αντλήσουν ενδιαφέρουσες και αξιόπιστες ανακαλύψεις που θα αποτελέσουν «καλές ιστορίες» για τον Τύπο, ενώ δεν προχωρούν σε περαιτέρω έρευνα επί των επιστημονικών επιτευγμάτων που παρουσιάζουν. Βασίζονται δηλαδή στις πληροφορίες που τους παρέχουν μόνο οι επιστήμονες μέσω των δημοσιεύσεών τους ή μέσω συνεντεύξεων (Peterson, 2001). Μάλιστα φαίνεται πως οι επιστήμονες έχουν καταφέρει να αποσπάσουν θετική δημόσια εικόνα μέσα από τις προσπάθειές τους να διαβεβαιώσουν τους αναγνώστες για τα οφέλη της επιστήμης και να κρατήσουν μακριά ταμπέλες «ανεύθυνων» και «τρελών» επιστημόνων. Αυτές οι θετικές εντυπώσεις γύρω από τα γονίδια και τους γενετιστές ενισχύουν την πρόσληψη της βιολογίας ως πολύ σημαντική επιστήμη στη ζωή μας (Peterson, 2001). Δυστυχώς σπανιότερα δίνεται στους αναγνώστες η δυνατότητα να σκεφτούν πως ο τρόπος ζωής και εργασίας μπορεί να επηρεάσει την υγεία και ευεξία τους και συχνότερα δίνεται η εικόνα ότι για όλα τελικά ευθύνεται το γονίδιο (Peterson, 2001).

Κάποιοι κοινωνικοί επιστήμονες ισχυρίζονται ότι το κοινό κατευθύνεται στην πεποίθηση ότι τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, οι συμπεριφορές και οι ασθένειες είναι βιολογικά προκαθορισμένες –βιολογικός ντετερμινισμός (Geller, Bernhardt, Holtzman, & Hopkins, 2002), με το να παρουσιάζονται περισσότερο τα επιστημονικά επιτεύγματα που σχετίζουν τα γονίδια (για παράδειγμα με

συγκεκριμένες ανθρώπινες συμπεριφορές) ενώ ανακαλύψεις που αποδεικνύουν το αντίθετο δε βγαίνουν ποτέ στη δημοσιότητα.

Η βιβλιογραφία που υπάρχει γύρω από την παρουσίαση της γενετικής από τον Τύπο υποστηρίζει ότι η διαδικασία κατασκευής ειδήσεων είναι σύνθετη και πολλοί παράγοντες είναι αυτοί που την καθορίζουν. Έρευνες με θετικά αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Τύπο πιο συχνά από άλλες με αρνητικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα ενώ η κάλυψη από τον Τύπο γύρω από την ανακάλυψη του γονιδίου που συνδέεται με τον αλκοολισμό ήταν ευρεία δεν ίσχυσε το ίδιο και για εκείνες που δεν επαληθεύουν αυτήν την άποψη (Geller, Bernhardt, Holtzman, & Hopkins, 2002).

Πολλοί είναι οι ακαδημαϊκοί των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών που εκφράζουν έντονη κριτική και προβληματισμό για τη ραγδαία ανάπτυξη της δημοσίας γνώσης ή πληροφόρησης πιο ορθά γύρω από τη γενετική (Condit C. M., 1999). Κάποιοι από αυτούς τους προβληματισμούς προέρχονται από ιστορικούς που επικεντρώνονται σε ζητήματα όπως η ανθρώπινη ταυτότητα. Κάποιοι άλλοι προβληματισμοί πραγματεύονται πραγματιστικές ανησυχίες όπως τα δικαιώματα της ιδιωτικότητας (privacy) και της ενήμερης συγκατάθεσης (Condit C. M., 1999). Καθώς η συζήτηση γύρω από τη γενετική είναι έκδηλη στα μέσα ενημέρωσης και καθώς ζούμε σε ανοιχτές δημοκρατικές κοινωνίες όπου η στάση της δημόσιας γνώμης μπορεί να επηρεάσει τις νομικές και δημόσιες πολιτικές, αναδύεται ένας θεμελιώδης προβληματισμός γύρω από το πώς οι νέες τεχνολογίες και ανακαλύψεις προβάλλονται στα Μ.Μ.Ε (Condit C. M., 1999). Παρόλο που υπάρχουν πολλές κριτικές και προβληματισμοί γύρω από την προβολή της γενετικής στα μέσα ενημέρωσης οι δύο πιο βασικές κατηγορίες αναπτύσσονται γύρω από το πώς τα μέσα ενημέρωσης μέσα από την προβολή της γενετικής ενισχύουν τις στάσεις έναντι του βιολογικού ντετερμινισμού και της κοινωνικής διάκρισης.

Στο έργο τους *Reflections on Science and the Media* (1981) ο Goodfield αναφέρει ότι οι δημοσιογράφοι δεν καλύπτουν ούτε την πολυπλοκότητα της φύσης της επιστήμης ούτε τους σκοπούς των επιστημόνων σε ένα λεπτομερή ή αναλυτικό τρόπο. Όταν οι δημοσιογράφοι καλύπτουν τα επιστημονικά επιτεύγματα, πολλοί

επιστήμονες υποστηρίζουν ότι οι σκοποί τους έχουν βγει εκτός πλαισίου επιστήμης και τα ευρύματά τους εντάσσονται σ' ένα πλαίσιο εντυπωσιασμού (Hyde, 2006). Μία διαπίστωση η οποία φέρεται να ισχύει μέχρι και σήμερα και όπως αναφέρθηκε παραπάνω γέρεται να επηρεάζει τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης γύρω από τα επιστημονικά επιτεύγματα επί συγκεκριμένων. Αυτή ακριβώς είναι μία πολύ σημαντική παράμετρος που καλείται να εξετάσει η παρούσα εργασία.

4. Μεθοδολογία Εμπειρικής Έρευνας

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν ήδη από την εισαγωγή της παρούσας διπλωματικής εργασίας απαιτούν εις βάθος ανάλυση του ελληνικού παραδοσιακού Τύπου. Ζητούμενο της εργασίας είναι να διαπιστωθεί πως γίνεται η απεικόνιση ζητημάτων που αφορούν σε ανακαλύψεις νέων γονιδίων που συνδέονται με τη συμπεριφορά του ανθρώπου και σχετίζονται με ηθικές και κοινωνικές συμπεριφορές κυρίως. Την παρούσα μελέτη αφορούν δηλαδή γονίδια που φέρονται να επηρεάζουν τον άνθρωπο στα πλαίσια της κοινωνικής του συμπεριφοράς, το πώς λειτουργεί στα πλαίσια της κοινωνίας και τις πράξεις του που μπορούν να κριθούν βάσει του ηθικού συστήματος αξιών ως «καλές» ή «κακές». Σ' αυτό το πλαίσιο επελέγη να διεξαχθεί ποιοτική ανάλυση δεδομένων καθώς για τα συγκεκριμένα ερωτήματα μία ποσοτική ανάλυση θα παρείχε πιο γενικευμένα στοιχεία γεγονός που θα δυσκόλευε την ανάλυση των αποτελεσμάτων. Το ερώτημα που τίθεται είναι πολύ συγκεκριμένο και στοχευόμενο άρα θα πρέπει και η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί να υπηρετεί τις ανάγκες της παρούσας μελέτης. Πολυάριθμες είναι οι μελέτες που έχουν διεξαχθεί μελετώντας το ζήτημα της νέα γενετικής στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (βλ. μελέτες που παρατέθηκαν παραπάνω). Κατά την έρευνα που έγινε σε σχετική βιβλιογραφία οι μελέτες που διαπραγματεύονται το ζήτημα της παρουσίασης των γονιδίων που σχετίζονται με τη συμπεριφορική ηθική, κάποιες από αυτές ήταν επικεντρωμένες σε επιμέρους γονίδια όπως αυτό που σχετίζεται με την ομοφυλία (Miller, 1995) (Conrad & Markens, 2001), για τα βλαστικά κύτταρα και την κλωνοποίηση (Nisbet, Brossard, & Kroepsch, Framing Science: The Stem Cell Controversy in an Age of Press/Politics, 2003) (Hyde, 2006) και γονίδια σχετιζόμενα με την υγεία (Holliman, 2004) (Macintyre, 1995). Ο Celeste Condit (2001) με τους συνεργάτες του εκπόνησαν μία έρευνα σχετικά με την επιρροή των τίτλων ειδήσεων στο γενετικό ντετερμινισμό όπου επικεντρώθηκαν ωστόσο σε γονίδια που φέρονται να είναι υπεύθυνα και πάλι σε σχέση με την υγεία (Condit, Ferguson, Kassel, Thadhani, Gooding, & Parrot, 2001).

Η ανάλυση κειμένων όπως είναι τα άρθρα εφημερίδων, στα οποία εστιάζεται η παρούσα διπλωματική εργασία, αποτελείται από ποιοτικά δεδομένα, δηλαδή δεδομένα που εμφανίζονται σε μη- αριθμητική μορφή και χρήζουν διαφορετικής

ανάλυσης την οποία θα εξετάσουμε παρακάτω. Η ανάλυση ωστόσο τέτοιων κειμένων περιλαμβάνει διαδικασίες νοηματοδότησης, κατηγοριοποίησης και θεωρητικοποίησης των δεδομένων ούτως ώστε να μπορούν να συναχθούν απαντήσεις σε ότι αφορά τα ερευνητικά ερωτήματα και να ελεγχθούν οι ερευνητικές υποθέσεις που τίθεται σε κάθε έρευνα (Ιωσηφίδης, 2003).

Η παρούσα εργασία δε θα αποδώσει στα ποιοτικά δεδομένα αριθμητική τιμή προκειμένου να τα επεξεργαστεί στη συνέχεια σε προγράμματα software και να γίνει ανάλυση των δεδομένων που θα προκύψουν. Αντίθετα, επειδή μελετάται το πλήρες κείμενο των εφημερίδων και επιχειρείται να διερευνηθεί ο τρόπος που οι δημοσιογράφοι παρουσιάζουν την ανακάλυψη γονιδίων που σχετίζεται με τη συμπεριφορά θα γίνει γλωσσολογική ανάλυση του κειμένου. Η θεωρία της κριτικής ανάλυσης λόγου αναλύεται στη συνέχεια της εργασίας προκειμένου να γίνει κατανοητό πως η συγκεκριμένη θεωρία θα βοηθήσει στο να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα. Δεν παραλείπεται ωστόσο η εξέταση των τίτλων υπό τους οποίους τίθεται το κάθε άρθρο καθώς όπως έχει υποστηριχθεί από πολλούς επιστήμονες η πλαισίωση του κειμένου διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πρόσληψη του μηνύματος από τους αναγνώστες (Druckman, 2001) (Nelson, Oxley, & Clawson, 1997) (Entman, 1993) (Scheufele & Tewksbury, 2007).

4.1 Θεωρία πλαισίωσης

Τα πλαίσια μέσα στα οποία τα μέσα ενημέρωσης παρουσιάζουν τα κείμενα είναι επίμονα μοντέλα συνείδησης, ερμηνείας, επιλεκτικής παρουσίασης –καθώς επιλέγουν ποιες πληροφορίες του κειμένου θα θέσουν σε προτεραιότητα ως τίτλο- έμφασης και αποκλεισμού –άλλων πληροφοριών που θα μπορούσαν να τεθούν για το συγκεκριμένο ζήτημα που παρουσιάζεται, με τα οποία οργανώνεται ο λόγος (Conrad, Framing Genes and Mental Illness in the News, 2001). Τα πλαίσια θέτουν τι θα προβληθεί ως είδηση και πως θα παρουσιαστεί το κάθε ζήτημα καθώς αποτελούν την κεντρική ιδέα του ζητήματος και καθορίζουν τι είναι σημαντικό να προβληθεί γύρω από αυτό. Παρουσιάζονται συγκεκριμένες οπτικές του θέματος ενώ ταυτόχρονα αποκρύπτονται κάποιες άλλες. Το πλαίσιο δεν αποτελείται μόνο από τον τίτλο του

άρθρου της εφημερίδας ή του ρεπορτάζ που παρουσιάζεται στην τηλεόραση αλλά και ποιοι θα το σχολιάσουν ή ποια τσιτάτα θα πλαισιώσουν το ζήτημα και αν πρόκειται για τον Τύπο σε ποια θέση θα επιλεγεί να τοποθετηθεί το κάθε άρθρο μέσα στην εφημερίδα. Οι δημοσιογράφοι και οι άνθρωποι που κάνουν την αρχισυνταξία επιλέγουν μέσα από ένα εύρος διαφορετικών πλαισίων το κατάλληλο μέσα στο οποίο θα παρουσιαστεί η κάθε είδηση και βέβαια πρωταρχικά τι θα γίνει είδηση.

Η θεωρία της πλαισίωσης είναι μία θεωρία που εγείρει έναν ακαδημαϊκό διάλογο για το αν θεωρείται συνέχεια της διαμόρφωσης ατζέντας ή μία υποκατηγορία της (Scheufele & Tewksbury, 2007). Οι επιδράσεις των θεωριών που αφορούν στη διαμόρφωση της ατζέντας- θεματολογίας – (agenda setting) και ιεράρχησής τους (priming) επικεντρώνονται στη σημαντικότητα που δίνεται σε ένα ζήτημα. Και οι δύο θεωρίες επιδιώκουν να δομήσουν τη σημαντικότητα των θεμάτων και τη σύνδεση με συγκεκριμένα πρότυπα βάσει των οποίων οι πολίτες θα κρίνουν αυτά τα θέματα (Scheufele & Tewksbury, 2007).

Ακολούθως, η θεωρία της πλαισίωσης (framing theory) παρουσιάζει αυτήν την προδιαγεγραμμένη σύνδεση στο κοινό. Μέσω αυτής της οπτικής η θεωρία της πλαισίωσης δίνει έμφαση στη σημαντικότητα του θέματος που προβάλλεται στα μέσα ενημέρωσης προκειμένου να καθοδηγήσει τη στάση του κοινού. Ωστόσο, η θεωρία πλαισίωσης δεν φέρει την ευθύνη να μεταφέρει στο κοινό νέες πληροφορίες γύρω από το ζήτημα που παρουσιάζεται αλλά δουλεύει πάνω στις υπάρχουσες γνώσεις και πεποιθήσεις (Nelson, Oxley, & Clawson, Toward a Psychology of Framing Effects, 1997). Δηλαδή, η θεωρία της πλαισίωσης καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιαστεί ένα ζήτημα στα μέσα, υπό ποιον τίτλο, με ποια τσιτάτα να τον συνοδεύουν και ποιοι ειδικοί θα αναλύσουν ή θα σχολιάσουν το ζήτημα που τίθεται.

Το πλαίσιο ενός ζητήματος παρουσιάζει το μήνυμα δίνοντας τον κατάλληλο τίτλο ο οποίος θα δίνει έμφαση σε μία συγκεκριμένη προσέγγιση και τα κατάλληλα τσιτάτα που θα υποστηρίζουν αυτήν την προσέγγιση. Επομένως, είναι φανερό ότι η θεωρία πλαισίωσης είναι μία προκατειλημμένη οπτική επί του ζητήματος που παρουσιάζεται στο κοινό. Αυτό όμως φέρει ως αποτέλεσμα μία καθοδηγούμενη σημαντικότητα ως

προς το ζήτημα που προβάλλεται στον τρόπο που προβάλλεται και θα το προσλάβει η κοινή γνώμη (Entman, 1993). Γενικά έχει αποδειχτεί ότι οι άνθρωποι τείνουν να αποδέχονται πιο εύκολα την οπτική με την οποία το ζήτημα τους παρουσιάζεται από τον Τύπο και να το προσλαμβάνουν ως σημαντικό (Entman, 1993).

Σ' ότι αφορά τη θεωρία της πλαισίωσης προτείνεται ένας διαχωρισμός μεταξύ τριών διαφορετικών τύπων ως προς τις επιδράσεις που αποφέρει: την επιλογή ρίσκων (risk choice), του θετικού χαρακτηρισμού (attribute) και στην επιδιωκόμενη επίδραση της πλαισίωσης (goal framing effect) (Levin, Schneider, & Gaeth, 1998). Η επιδιωκόμενη επίδραση πλαισίωσης προτείνει ότι το μήνυμα επικοινωνείται με δύο τρόπους: είτε βάσει των θετικών προοπτικών του να προβείς σε μία ενέργεια, ή τις αρνητικές συνέπειες με το να μην προβείς σε μία ενέργεια (Levin, Schneider, & Gaeth, 1998). Αποκαλείται 'επιδιωκόμενη επίδραση πλαισίωσης' επειδή ισχυρίζεται ότι η θετική πλαισίωση παρουσιάζει το σκοπό του να αποκτάς σε θετικές αποτιμήσεις (κέρδος), ενώ η αρνητική πλαισίωση στρέφει την προσοχή της στο να αποφεύγονται οι αρνητικές συνέπειες (απώλεια).

4.2 Κριτική Ανάλυση Λόγου

Η κριτική γλωσσολογία (critical linguistics) και η κριτική ανάλυση λόγου (critical discourse analysis) είναι δύο σχολές θεωρίας που συχνά εμφανίζονται ως συνώνυμες ενώ σε κάποιες περιπτώσεις η κριτική ανάλυση λόγου χρησιμοποιείται ως γενικότερος όρος που περιλαμβάνει και την κριτική γλωσσολογία. Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες διαφορές σε ότι αφορά την οπτική διάσταση και τις θέσεις που εκφράζουν. Η κριτική γλωσσολογία προτάθηκε από τον Fowler και τους συνεργάτες του στο University of East Anglia στα τέλη της δεκαετίας του '70. Κύριο μέλημά του ήταν να αναλύσει κριτικά την αδιάσπαστη σχέση μεταξύ της γλώσσας και των κοινωνικών ιδεών. Το ενιαίο κείμενο, όπου συγκεκριμένα υποθέσεις ή ιδεολογίες ήταν ενσωματωμένες, όπως τα άρθρα των εφημερίδων, οι τίτλοι και οι διαφημίσεις θα αναλύονταν προκειμένου να διερευνηθούν τα «δεύτερα» κείμενα και τα μηνύματα που «κρύβονται» πίσω από τις λέξεις (Wales, 2001). Από την άλλη πλευρά η κριτική ανάλυση λόγου είναι στενά συνδεδεμένη με το έργο του Norman Fairclough από το University of Lancaster τα τέλη της δεκαετίας του '80. Επίσης, το ενδιαφέρον στρέφεται στον τρόπο με τον οποίο ιδεολογικά δομούνται οι γλωσσικές επιλογές που γίνονται στα κείμενα. Ωστόσο, η θεωρία του Fairclough ήρθε να καλύψει το κενό που αφορά στη σχέση μεταξύ των γλωσσικών και των κοινωνικών φαινομένων. Είναι ένα ρεύμα που 'κριτικά' στέκεται απέναντι στην χειραγώγηση – προκατάληψη (bias) του κειμένου, στις ανισότητες και ούτω καθ' εξής και επιχειρεί να εγείρει την κριτική γλωσσική επίγνωση (critical language awareness) (Wales, 2001).

Η γλωσσική επίγνωση δέχθηκε επιρροές από τον βραζιλιάνο κοινωνιολόγο Paulo Freire (1972), ο οποίος υποστήριζε ότι η κριτική επίγνωση επιχειρεί την αφύπνιση των πολιτών ως προς τα κρυφά νοήματα, τις υποδηλούμενες υποθέσεις και τα ρητορικά σχήματα λόγου που κρύβουν παγίδες από εκείνους που διαμορφώνουν τα Μ.Μ.Ε και γενικά η δημόσια επικοινωνία (James & Garrett, 1991). Ενώ ο Fairclough επισημαίνει ότι κάποια στοιχεία της κριτικής ανάλυσης λόγου υπήρχαν στο έργο του Volosinov (Fairclough, Critical Language Awareness, 1992). Η κριτική γλωσσική επίγνωση στοχεύει κυρίως στο να εξοικειωθούν οι αναγνώστες με τα βαθύτερα μηνύματα που υποβόσκουν στα κείμενα που συναντώνται καθημερινά, είτε

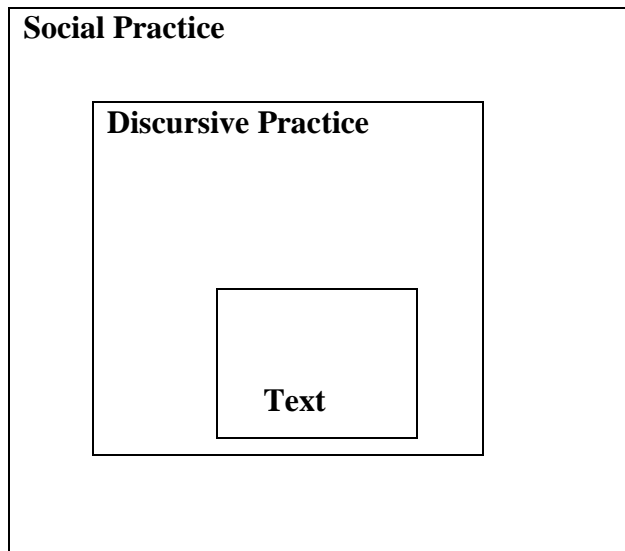
πρόκειται για έντυπα ή για εικονικά (visual) και να μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν το 'λόγο χειραφέτησης', με τον οποίο οι συνομιλούντες και οι συμμετέχοντες στην επικοινωνία βρίσκονται σε ισότιμη θέση ενώ καταρρέει η εξουσία των κυρίαρχων λόγων (Fairclough, Critical Language Awareness, 1992).

Ο Fairclough στο βιβλίο του «Language and Power» κάνει λόγο για τις σχέσεις γλώσσας και δύναμης (ισχύος). Μέσα από το έργο του προσπαθεί να καταδείξει τον σημαίνοντα ρόλο της γλώσσας σε ότι αφορά τα κοινωνικά στερεότυπα. Πως αυτά μπορεί να παραχθούν από την γλώσσα, να διατηρηθούν αλλά ακόμη και να αλλάξουν. Η κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση που προτείνει ο Fairclough είναι αυτή της κριτικής ανάλυσης λόγου όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Ο Fairclough ισχυρίζεται ότι στις σύγχρονες κοινωνίες η εξουσία ασκείται με συναινετικά μέσα, καθώς οι άνθρωποι νομίζουν πως είναι ελεύθεροι να κάνουν τις επιλογές τους ενώ στην πραγματικότητα πείθονται να προβούν σε συγκεκριμένες ενέργειες μέσω της δράσης της ιδεολογίας που τελικά τους «επιβάλλεται» μέσω της γλώσσας. Για τον Fairclough η γλώσσα είναι το όργανο που χρησιμοποιείται προκειμένου να αναπαραχθεί η ιδεολογία και λόγο του σημαντικού της ρόλου στην επικοινωνία τελικά συμβάλλει καταλυτικά στον τρόπο κατανομής ισχύος στην κοινωνία. Τα κοινωνικά φαινόμενα για τον Fairclough δεν είναι αποκομμένα από τα γλωσσικά. Μέσα από την επικοινωνία, είτε ακούμε, διαβάζουμε ή μιλάμε, ουσιαστικά προσδιορίζουμε και τοποθετούμε τον εαυτό μας σ' ένα κοινωνικό πλαίσιο, όπου από δέκτες γινόμαστε ταυτόχρονα και ενεργοί πομποί που επηρεάζουν την κοινωνία. Η γλώσσα μετατρέπεται σε μια κοινωνική πρακτική στην οποία ασκούμε καθημερινά. Για τον Fairclough κάθε κείμενο (text) τοποθετείται στα πλαίσια ενός συνεχούς λόγου (discourse). Άρα κάθε κείμενο εφημερίδας, ή διαφήμιση τοποθετείται σε μια ευρύτερη ιδεολογία που εξυπηρετεί αυτό το κείμενο. Στην περίπτωση του ερωτήματος που μελετάμε ακριβώς σκοπός της εργασίας είναι να εντοπίσουμε αν τα κείμενα των εφημερίδων εν προκειμένω τοποθετούνται στην ευρύτερη θεωρία του βιολογικού ντετερμινισμού, ο οποίος όπως αναφέρθηκε μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε κοινωνικές διακρίσεις. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε επιχειρείται η κριτική ανάλυση λόγου.

Στη διάκριση μεταξύ κειμένου (text) και συνεχούς λόγου (discourse) ο Fairclough ισχυρίζεται ότι το κείμενο αφορά στις λέξεις αυτές κάθε αυτές που χρησιμοποιούνται, ενώ ο συνεχής λόγος αφορά στις διαδικασίες παραγωγής και ερμηνείας του κειμένου (Fairclough, *Language and Power* 2nd, 1989). Ο Fairclough υποστηρίζει ότι υπάρχουν δομημένα είδη λόγου και κάθε φορά που οι άνθρωποι ερμηνεύουν ή παράγουν οι ίδιοι κάποιο κείμενο βασίζονται σε αυτά τα είδη και στις κοινωνικές δομές που γνωρίζουν. Άρα και εκείνοι με τη σειρά τους αναπαράγουν αυτές τις δομές μέσω της γλώσσας. Σε ότι αφορά των λόγο των M.M.E, καθώς ο λόγος εν γένει όπως είδαμε χρησιμοποιείται προκειμένου να κατανεμηθεί η κοινωνική δύναμη – ισχύ, οι σχέσεις ισχύος δεν είναι εμφανείς αλλά υποβόσκουσες. Ο Fairclough συμπερασματικά καταλήγει ότι αναπτύσσοντας και ασκώντας την κριτική ανάλυση λόγου οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να κατακτήσουν τη χειραφέτηση από τις κυρίαρχες τάξεις και τις κυρίαρχες ιδεολογίες που προσπαθούν να επιβληθούν μέσω της καθημερινής επικοινωνίας.

Ο Teun A. van Dijk (2002) στο άρθρο του «Discourse and Racism» παρουσιάζει και εκείνος μία προσέγγιση στην κριτική ανάλυση λόγου επιχειρώντας να καταδείξει επίσης τη δύναμη και την επίδραση της γλώσσας στην παραγωγή και αναπαραγωγή στερεοτύπων (van Dijk, 2002). Ο van Dijk κάνει μία διάκριση στην κριτική ανάλυση λόγου: δομική ανάλυση του κειμένου (structural analysis) και στην ανάλυση πλαισίου (contextual analysis). Η δομική ανάλυση περιλαμβάνει τις γλωσσολογικές δομές της γλώσσας (σύνταξη, λεξιλόγιο, σχήματα λόγου), ενώ η ανάλυση του πλαισίου αφορά σε μια πιο εις βάθος διαδικασία αποκωδικοποίησης των πληροφοριών που τίθεται στο κείμενο και αναζητά τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και αντιλήψεις του αναγνώστη. Ο van Dijk ωστόσο όπως και η Wodak Ruth προσλαμβάνουν τη συμμετοχή στην επικοινωνία και την πρόσληψη των κειμένων ως κοινωνικές πράξεις οι οποίες συνδέονται άρρηκτα με τη γλώσσα (Wodak, 2007).

Ο Fairclough (1992) στο έργο του «Discourse and Social Change» κάνει λόγο για τρισδιάστατη αντίληψη του συνεχούς λόγου (three-dimensional Conception of Discourse) (Fairclough, Discourse and Social change, 1992):

Το κείμενο εντάσσεται στο πλαίσιο του συνεχούς λόγου όπως αναλύθηκε παραπάνω ενώ αυτός με τη σειρά του σε μια γενικότερη κοινωνική πρακτική καθώς η γλώσσα είναι συνυφασμένη με τις κοινωνικές δομές και δραστηριότητες.

Σύμφωνα με τον Fairclough, η ανάλυση του κειμένου μπορεί να οργανωθεί κάτω από τέσσερις κύριες κατηγορίες: α) το λεξιλόγιο, β) τη γραμματική, γ) τη συνοχή (cohesion) και δ) τη δομή του κειμένου. Επιπλέον, διαφοροποιεί ακόμη τρεις κατηγορίες τις οποίες χρησιμοποιεί περισσότερο για την ανάλυση του συνεχούς λόγου παρά για το κείμενο αυτό κάθε αυτό. Και αυτές οι τρεις κατηγορίες όμως εμπεριέχονται σε στοιχεία του κειμένου: α) η δύναμη της εκφώνησης ('force' of utterance), δηλαδή τι είδη λόγου συνιστούν π.χ υποσχέσεις, επιταγές, προσταγές. β) η συνοχή του κειμένου ('coherence' of text) δ) η 'αλληλεπίδραση' των κειμένων ('intertextuality'). Αυτές οι επτά κατηγορίες μαζί συνιστούν το πλαίσιο κατά τον Fairclough για την ανάλυση κειμένων όπου καλύπτουν όλες τις οπτικές τις παραγωγής και της ερμηνείας τους (Fairclough, Discourse and Social change, 1992).

Οι εγκλίσεις και οι σχηματικοί όροι (modalities) επίσης σύμφωνα με τον Fairclough διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάλυση των κειμένων. Τα τέσσερα κύρια συστήματα έγκλισης και σχηματικών όρων είναι τέσσερα:

A) Το σύστημα του δέοντος (deontic)- του καθήκοντος (duty)

B) Επιστημικό σύστημα (epistemic) – σύστημα της (α) βεβαιότητας

Γ) Βουλευτικό (boulomaic) σύστημα - το σύστημα της επιθυμίας και της ευχής

Δ) Το σύστημα της αντίληψης (perception)- το σύστημα της (α) βεβαιότητας που όμως εξαρτάται από την ανθρώπινη αντίληψη, κυρίως φαινομενική, εικονική (visual) για παράδειγμα: προφανώς έχω άδικο.

Ο Fairclough αναφέρεται επίσης και κατηγοριοποιεί τον αναγνώστη, κάνει λόγο για την ενεργητική και παθητική φωνή, για τα ρήματα και τα επιρρήματα και το ρόλο τους στο κείμενο, χαρακτηριστικά που θα αναδειχθούν στην ανάλυση των άρθρων των εφημερίδων στο παρακάτω κεφάλαιο.

5. Επιλογή εφημερίδων και άρθρων

Η επιλογή των συγκεκριμένων εφημερίδων έγινε βάσει της αναγνωσιμότητάς τους, όπως αυτή διαφαίνεται στα στατιστικά στοιχεία της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθήνας (http://www.eihea.gr/default_gr.htm). Επελέγησαν, η πρωινή εφημερίδα ‘Η Καθημερινή’ (2008:46.47%, 2009:46.90%) και η απογευματινή ‘Τα Νέα’ (2008:24.58%, 2009:24.91%) καθώς και οι δύο εφημερίδες παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά πώλησης, η καθεμία στην κατηγορία της, κατά τα έτη 2008 και 2009 στα οποία επικεντρώνεται η παρούσα εργασία. Οι δύο αυτές εφημερίδες παραδοσιακά θεωρούνται αντίθετης ιδεολογίας ενώ έχουν χρησιμοποιηθεί και σε παλαιότερες μελέτες λόγω αυτού του ποιοτικού χαρακτηριστικού τους. Επίσης, είναι και οι δύο καθημερινές γεγονός που θεωρείται σημαντικό καθώς και τα φύλλα τους είναι αυξημένα, σε σχέση με τις Κυριακάτικες εφημερίδες, αλλά και οι αναγνώστες τις διαβάζουν σε μια πιο συχνή βάση. Επιπλέον, κρίνεται σημαντικό το στοιχείο ότι δεν χαρακτηρίζονται ως επιστημονικές αλλά κυρίως ως πολιτικές, άρα ο αναγνώστης δεν τις αγοράζει επί τούτου (για να ενημερωθεί για επιστημονικά θέματα) πράγμα που σημαίνει ότι δεν είναι αναγκαστικά γνώστης των επιστημονικών ζητημάτων που διαπραγματεύονται στα συγκεκριμένα άρθρα άρα και δεν έχει υψηλές αντιστάσεις στο να δεχθεί τα επιστημονικά ευρήματα που παρουσιάζονται ως αληθή, κυρίως αν και όταν παρατίθενται τα λόγια από αυθεντίες σχετικά με αυτά τα ζητήματα. Συγχρόνως όμως, γίνεται λόγος για εφημερίδες που δε θεωρούνται «κίτρινος τύπος» και άρα χρήζουν μεγαλύτερου κύρους σχετικά με τα άρθρα που παρατίθενται σε αυτές.

Επελέγη να γίνει ανάλυση των άρθρων κατά τα έτη 2008 και 2009 τυχαία και αυτό γιατί δε θεωρείται ότι θα ήταν χρήσιμο, για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, να επιλεγεί κάποιο χρονικό διάστημα όπου υπήρχαν πολύκροτα επιστημονικά επιτεύγματα όπως η κλωνοποίηση της περίφημης Ντόλως που θα επηρέαζε τα δεδομένα. Προφανώς ο αριθμός των άρθρων θα εκτοξευόταν και δε θα κάλυπτε τη μέση καθημερινή επαφή του πολίτη με επιτεύγματα της γενετικής. Τα άρθρα που επελέγησαν αναφέρονται συγκεκριμένα σε γονίδια που σχετίζονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά σε κοινωνικό και ηθικό πλαίσιο προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα

αν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσιάζουν τη νέα γενετική σε μία ντετερμινιστική προσέγγιση. Άρα εξαιρέθηκαν άρθρα που ήταν πολύ γενικά ή δεν έβρισκαν εφαρμογή στο συγκεκριμένο ερώτημα. Γι' αυτό το λόγο ο αριθμός των άρθρων είναι πολύ περιορισμένος γεγονός όμως που δεν καθιστά την έρευνα λιγότερο αξιόπιστη καθώς όπως ήδη αναφέρθηκε και επιχειρηματολογήσαμε γίνεται κριτική ανάλυση λόγου όπου θα εξεταστούν σε βάθος τα σχετικά άρθρα και άρα θα είναι δυνατό να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για την τάση που υπάρχει στον ημερήσιο Τύπο και αναφέρεται στο μέσο πολίτη.

Η αναζήτηση των άρθρων έγινε ηλεκτρονικά, απευθείας στα αρχεία των συγκεκριμένων εφημερίδων με αρκετές παραλλαγές της λέξης *γονιδίου* (όπως για παράδειγμα: γονίδιο, γονιδιο, γονιδι*, όπου συμπεριλαμβάνονται όλα τα παράγωγα της λέξης κατά αυτόν τον τρόπο) προκειμένου τα αποτελέσματα να είναι ασφαλή και να μην παραληφθούν άρθρα τα οποία δημοσιεύτηκαν και διαβάστηκαν από το κοινό. Όλα τα άρθρα αποθηκεύτηκαν και παρατίθενται στα παραρτήματα της παρούσας εργασίας.

Μετά την έρευνα που έγινε και τα αποτελέσματα που βρέθηκαν πληκτρολογώντας τις λέξεις κλειδιά έγινε μία διαλογή στα άρθρα που εμφανίστηκαν να περιέχουν αυτές τις λέξεις. Τα περισσότερα συνέδεαν τα γονίδια με ιατρικά ζητήματα αλλά απορρίφθηκαν καθώς όπως τέθηκε παραπάνω την έρευνά μας αφορά η κοινωνική συμπεριφορά και πράξεις που σχετίζονται με την Ηθική. Τα τελικά άρθρα που επελέγησαν να αναλυθούν αριθμούν σαράντα δύο (42) στο σύνολό τους. Είκοσι οχτώ (28) από αυτά εμφανίζονται στην εφημερίδα 'Τα Νέα' και δεκατέσσερα (14) στην εφημερίδα 'Η Καθημερινή'.

6. Ανάλυση άρθρων

Είναι ενδιαφέρον το γεγονός, ότι τα περισσότερα άρθρα τα οποία αναφέρονται σε ανακαλύψεις νέων γονιδίων, ή ερευνών που σχετίζουν τα γονίδια με την ανθρώπινη συμπεριφορά και την κοινωνική στάση προέρχονται από τον ξένο Τύπο. Η εφημερίδα ‘Τα Νέα’ έχει ως πηγές ως επί το πλείστον ξένες εφημερίδες, ενώ ‘Η Καθημερινή’ πρακτορεία ειδήσεων όπως BBC, Reuters και συνεντεύξεις ειδικών κυρίως ακαδημαϊκών του κλάδου της βιολογίας- γενετικής. Σημαντικό είναι να παραθέσουμε ότι η εφημερίδα ‘Η Καθημερινή’ περιλαμβάνει άρθρα του Πάσχου Μανδραβέλη ο οποίος δεν είναι βιολόγος γενετιστής και τα άρθρα του είναι συνήθως κριτικά ως προς τις νέες εξελίξεις στο χώρο της γενετικής και της βιολογίας και τη σχέση τους με την ανθρώπινη συμπεριφορά. Παραθέτει και εκείνος έρευνες των βιολόγων-γενετιστών στις οποίες όμως ασκεί κριτική. Τόσο ο τίτλος όσο και το κείμενο έχουν μη ντετερμινιστική προσέγγιση θέτοντας σε πρώτο πλάνο την έλλογη φύση του ανθρώπου και την κριτική του ικανότητα. Δομημένος και καθαρός λόγος, απλός αλλά όχι απλουστευτικός.

Τα γονίδια δεν είναι η μοίρα μας

...Η αλήθεια όμως είναι διαφορετική. Τα γονίδια δεν παράγουν ομοφυλόφιλους ή νευρικούς. Παράγουν πρωτεΐνες, οι οποίες πυροδοτούν πολύπλοκες χημικές διεργασίες στον εγκέφαλο, διεργασίες που με τη σειρά τους πυροδοτούν συγκεκριμένες συμπεριφορές. Τα αποτελέσματα των εργαστηρίων δείχνουν μόνο στατιστικές συχνότητες που εμφανίζεται ένα φαινόμενο και όχι ευθεία σχέση γονιδιακού αιτίου και συμπεριφορικού αιτιατού... Όπως και να έχει όμως το ζήτημα, ακόμη και οι πλέον ένθερμοι υποστηρικτές της συμπεριφορικής γενετικής παραδέχονται ότι τα «γονίδια δεν είναι ακριβώς η μοίρα μας. Κάποια συγκεκριμένα γονίδια στρέφουν τον άνθρωπο προς κάποια κατεύθυνση. «Η δύναμη όμως που αυτά τα γονίδια σε σπρώχνουν προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση εξαρτάται από τα άλλα γονίδια και από τις εξωτερικές εμπειρίες», λέει ο καθηγητής Ψυχολογίας του Χάρβαρντ, Τζερόμ Κέιγκαν. «Κάποιος που γεννήθηκε με έμφυτη συστολή μπορεί να γίνει αγοραφοβικός, μπορεί όμως να γίνει και ποιητής».

Στο κάτω κάτω της γραφής είμαστε τα μόνα ζώα που μπορούμε να νικήσουμε τα γονίδια μας. Όταν κάποιος (έστω γενετικώς προσδιορισμένος) αλκοολικός αποφασίζει να κόψει το ποτό ή ένας με τάσεις παχυσαρκίας αποφασίζει να κάνει δίαιτα, τότε τα γονίδια υποκλίνονται στην ανθρώπινη θέληση...

Η Καθημερινή, Οκτώβριος 2008

Στην ανάλυση των άρθρων μία πρώτη επισκόπηση έγινε στους τίτλους οι οποίοι πλαισιώνουν το ζήτημα που πραγματεύεται, καθώς ένας προβληματισμός που τίθεται από τους ακαδημαϊκούς αφορά στον «εντυπωσιασμό» που επιχειρείται μέσω αυτών και το ρόλο που διαδραματίζουν στην στάση του κοινού σε ζητήματα που αφορούν στη γενετική έρευνα (Condit, Ferguson, Kassel, Thadhani, Gooding, & Parrot, 2001). Όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας οι τίτλοι εκφράζουν τον προσανατολισμό που οι δημοσιογράφοι θέλουν να περάσουν μέσα από το άρθρο. Επιπλέον, λόγω της συντομίας τους και καθώς οι αναγνώστες δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στους τίτλους ίσως να είναι πιο συμβατοί με μία ντετερμινιστική παρά μη ντετερμινιστική προσέγγιση (Condit, Ferguson, Kassel, Thadhani, Gooding, & Parrot, 2001).

Πράγματι, σε ότι αφορά την εφημερίδα ‘Τα Νέα’ παρατηρήθηκε ότι είκοσι δύο από τα είκοσι οχτώ άρθρα έχουν τίτλους που δηλώνουν ντετερμινιστική προσέγγιση των ζητημάτων που θίγουν. Ενδεικτικά παραδείγματα στον πίνακα 1 που ακολουθεί.

Αντίθετα, η εφημερίδα ‘Η Καθημερινή’ καταδεικνύει μία πιο ισοροπημένη προβολή της γενετικής που συνδέεται με την ανθρώπινη συμπεριφορά καθώς έξι από τα δεκατέσσερα άρθρα βρίσκονται κάτω από τίτλους που δηλώνουν ντετερμινιστική θεώρηση. Ωστόσο, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι πέντε ακόμη άρθρα έχουν μετριοπαθείς ντετερμινιστικούς τίτλους. Όλα τα άρθρα ωστόσο που φέρουν ντετερμινιστικούς τίτλους δε φέρονται να διατηρούν την ίδια απόλυτα ντετερμινιστική προσέγγιση των γονιδίων παρουσιάζοντας τα επιστημονικά

«Εκβιολογισμός» της Ηθικής: είμαστε τα γονίδια μας; Απεικόνιση του ζητήματος από τον ελληνικό Τύπο

ευρήματα στη συνέχεια του άρθρου. Οι αναγνώστες ωστόσο στέκονται περισσότερο στον τίτλο του άρθρου όπως είδαμε καθ’ ότι ο τίτλος προσδίδει τη σημαντικότητα που ο αναγνώστης αναγνωρίζει στο άρθρο που διαβάζει και βάσει του τίτλου γίνεται και η ανάγνωση του άρθρου (Nelson, Oxley, & Clawson, Toward a Psychology of Framing Effects, 1997). Αν ένας τίτλος δηλώνει μία στάση καταφατικά και απόλυτα ο αναγνώστης θα προχωρήσει στην ανάγνωση του άρθρου έχοντας αυτή την οπτική στο μυαλό του και δε θα προσέξει λέξεις που κάνουν πιο μετριοπαθή αυτή τη στάση όπως: *ίσως, μήπως, συντελούν*.

«Τα Νέα»	«Η Καθημερινή»
«Η καλοσύνη είναι γονίδιο» (Τα Νέα, Δεκέμβριος 2009)	«Γερμανοί βρήκαν το γονίδιο της κοκαΐνης» (Η Καθημερινή, Νοέμβριος 2008)
«Θέμα γονιδίου ο εθισμός στο τσιγάρο», (Τα Νέα, Αύγουστος 2008)	«Ευτυχία γραμμένη στα γονιδιά μας» (Η Καθημερινή, Μάρτιος 2008)
«Δεξιό- Αριστεροί εκ γενετής» (Τα Νέα, Φεβρουάριος 2008)	«Οι άνδρες κουβαλούν το σπόρο της καταστροφής τους» (Η Καθημερινή, Δεκέμβριος 2009)
«Στα γονίδια η κοινωνικότητα» (Τα Νέα, Ιανουάριος 2009).	

Πίνακας 1: Παραδείγματα τίτλων εφημερίδας με ντετερμινιστική προσέγγιση.

Ενώ παρακάτω παρατίθενται άρθρα της εφημερίδας «Η Καθημερινή» που φέρουν μετριοπαθείς ντετερμινιστικούς τίτλους .

«Ψυχή του πάρτυ ή μόνοι; Αναζητήσατε τα γονίδια..Η κοινωνικότητα εν μέρει κληρονομείται» (Η Καθημερινή, Ιανουάριος 2009)

«Γενετική σχέση με το κάπνισμα» (Η Καθημερινή, Απρίλιος 2008)

Τα άρθρα τα οποία κατηγοριοποιήθηκαν ότι φέρουν ντετερμινιστικούς τίτλους πληρούσαν τα χαρακτηριστικά της παρουσίασης του θέματος με απόλυτη βεβαιότητα και απόλυτη συσχέτιση του γονιδιώματος με την ανθρώπινη συμπεριφορά. Αντίθετα, εκείνα που είχαν μετριοπαθείς ντετερμινιστικούς τίτλους έφεραν ερωτηματικά ή λέξεις που υποδηλώνουν αβεβαιότητα. Στα παραδείγματα που παρατέθηκαν παραπάνω βλέπουμε λέξεις όπως «εν μέρει», «σχέση», που δηλώνουν τη συσχέτιση γονιδίου και συμπεριφοράς αλλά όχι με απόλυτο και κατηγορηματικό τρόπο. Υπήρξαν και άρθρα τα οποία είχαν μη ντετερμινιστική προσέγγιση που οδηγούν τον αναγνώστη στην απόρριψη ή στην πιο κριτική ακόμη οπτική της ντετερμινιστικής θεώρησης (πίνακας 2)

«Τα Νέα»	«Η Καθημερινή»
«Μεγαλώστε πανέξυπνα παιδιά. Λανθασμένη η άποψη ότι η ευφυΐα είναι κληρονομική» (Τα Νέα, Μάιος 2009)	«Οι πολλές διαφορές των διδύμων» (Η Καθημερινή, Μάρτιος 2009)
«Πρέπει να ανακαλύψουμε τις δεξιότητές τους» (Τα Νέα, Οκτώβριος 2008)	«Το παγκόσμιο χωριό: Δεν είμαστε τα γονιδιά μας» (Η Καθημερινή, Οκτώβριος 2008)

Πίνακας 1: Παραδείγματα τίτλων εφημερίδας με μη ντετερμινιστική προσέγγιση.

Σε μία σύγκριση των τίτλων των εφημερίδων αλλά ακόμη και του αριθμού των άρθρων που αφορούν στα γονιδιά και την ανθρώπινη κοινωνική συμπεριφορά η εφημερίδα 'Τα Νέα' φέρει περισσότερα άρθρα και με περισσότερους, στην απόλυτη πλειοψηφία τους, ντετερμινιστικούς τίτλους. Αυτό ενδεχομένως να εξηγείται από τον αναγνώστη στον οποίο αναφέρονται και που διαδραματίζει πολύ μεγάλο ρόλο στον τρόπο γραφής των κειμένων όπως υποστηρίζει ο Fairclough (Fairclough, *Discourse and Social change*, 1992). Έχει επικρατήσει η άποψη ότι η εφημερίδα 'Τα Νέα' απευθύνεται στο μέσο αναγνώστη, διαθέτοντας τίτλους περισσότερο εντυπωσιασμού από την εφημερίδα «Η Καθημερινή» όπου θεωρείται ότι δεν λαϊκίζει όπως «Τα Νέα» και η γραφή της απευθύνεται σε ενός ανώτερου μορφωτικού επιπέδου αναγνώστη.

Αυτή η ειδοποιός διαφορά μπορεί να διαφανεί άλλωστε και στη θεματολογία των άρθρων που παρουσιάζουν σε σχέση με το γονίδιο. Στην εφημερίδα ‘Τα Νέα’ δέκα στα είκοσι οχτώ άρθρα κάνουν λόγο για τα γονίδια που σχετίζονται με την ερωτική φύση του ανθρώπου, το πώς ερωτευόμαστε βασιζόμενοι στα γονίδια μας αλλά και πως φερόμαστε μέσα στη σχέση (απιστία) λόγω των γονιδίων.

«Η απιστία δεν είναι αντρική υπόθεση» (Τα Νέα, Σεπτέμβριος 2008)

«Ερωτεύτηκα τα γονίδια σου» (Τα Νέα, Φεβρουάριος 2009)

«Τα γονίδια ευθύνονται για την απιστία των αντρών» (Τα Νέα, Σεπτέμβριος 2008)

«Η απιστία είναι γραμμένη στα αντρικά γονίδια» (Τα Νέα, Δεκέμβριος 2009)

«Ο έρωτας χτυπάει όσους έχουν ανόμοια γονίδια» (Τα Νέα, Μάιος 2009)

Όλοι οι τίτλοι που έχουν άρθρα που ασχολούνται με τα γονίδια που ευθύνονται για τις ερωτικές μας σχέσεις έχουν ντετερμινιστικούς τίτλους περνώντας στον αναγνώστη το μήνυμα ότι βάσει γονιδίων επιτυγχάνουν ή αποτυγχάνουν ουσιαστικά οι σχέσεις. Μάλιστα βάσει και του Fairclough διατηρούν και αναπαράγουν στερεότυπα που επικρατούν στην κοινωνία. Ότι δηλαδή η απιστία είναι αντρική υπόθεση, απενοχοποιώντας τον άντρα που απιστεί καθώς το να απατάς τη σύντροφό σου εξηγείται με βάση τη θεωρία της εξέλιξης καθώς ο άντρας στόχο έχει την αναπαραγωγή προκειμένου να διατηρήσει τα γονίδια του. Μάλιστα, η εφημερίδα ‘Τα Νέα’ καταφεύγει σε παραδείγματα από την κοσμική ζωή γνωστών καλλιτεχνών για να υποστηρίξει τα ευρήματα της γενετικής. Αυτό είναι τυπικό δείγμα εντυπωσιασμού προκειμένου να κεντρίσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη ενώ από την άλλη πλευρά εξηγεί γεγονότα και καταστάσεις που μας είναι γνωστές και περνάει ακόμη ευκολότερα το μήνυμα που οι δημοσιογράφοι θέτουν αφού ο κόσμος έχει την τάση να ταυτίζεται με αυτά τα πρότυπα.

Η περιρρέουσα αντίληψη θέλει τον άνδρα δυνητικά άπιστο και εμάς κάτι σαν Πηνελόπη. Γενιές και γενιές γυναικών μεγάλωσαν με αυτή την παραδοχή, η οποία- σύμφωνα με μια φίλη μου- πιθανόν συνέβαλε και σε αυτή την εμμονή που έχουμε ότι οι άνδρες είναι άπιστοι. Απίστευτος διαχωρισμός. Όχι κάποιοι άνθρωποι είναι άπιστοι, όχι ίσως κάποια φορά όλοι μπορεί να απατήσουν τον σύντροφό τους. Κατηγορηματικά οι άνδρες είναι άπιστοι. Μέχρι και η τελευταία έρευνα από τη Σουηδία ήρθε να μας πει ότι είναι γονιδιακό το θέμα. Ποικιλομορφίες, λέει, στο γονίδιο ενός υποδοχέα της βαζοπρεσίνης επηρεάζουν το κατά πόσον ένας άνδρας είναι πιστός σύζυγος ή έχει την τάση να αποφεύγει τη δέσμευση. Άνδρας συγκεκριμένα, όχι άνθρωπος. Τα Νέα, Σεπτέμβριος 2008

«Οι άνδρες συσχετίζουν επίσης τα νιάτα με την υγεία, επομένως και με την αυξημένη πιθανότητα η σύζυγός τους να κάνει υγιή παιδιά. Αυτό μπορεί να είναι μια αιτία που οι άνδρες γενικά συνδέονται με γυναίκες που είναι νεώτερές τους, ενώ οι γυναίκες συχνά αναζητούν μεγαλύτερους άνδρες, που έχουν εξασφαλίσει τη σταδιοδρομία τους και είναι ωριμότεροι, έχουν καλύτερη κοινωνική θέση και μεγαλύτερη δυνατότητα να τις εξασφαλίσουν». Τα Νέα, Φεβρουάριος 2009

«ΔΕΝ ΦΤΑΙΩ ΕΓΩ, τα γονίδια μου». Με αυτή τη φράση θα μπορούν να δικαιολογούνται στο εξής οι άπιστοι άνδρες ή όσοι εμφανίζονται αντίθετοι στην προοπτική του γάμου, σύμφωνα με μια νέα μελέτη που επιβεβαιώνει τις υποψίες για τον ρόλο μιας ορμόνης στη σταθερότητα των μονογαμικών σχέσεων. Η βαζοπρεσίνη, γνωστή και ως αντιδιουρητική ορμόνη, υπάρχει στα περισσότερα θηλαστικά. Η βασική λειτουργία της είναι να ρυθμίζει την κατακράτηση νερού στον οργανισμό μέσω της διούρησης. Οι υποθέσεις για τον ρόλο της στη λειτουργία του ανθρώπινου νευρικού συστήματος άρχισαν πριν από λίγα χρόνια, όταν διαπιστώθηκε ότι η ορμόνη επηρεάζει το ζευγάρι σε ορισμένα θηλαστικά.

Στη Σουηδία

Η νέα έρευνα του Ινστιτούτου Καρολίνσκα στη Στοκχόλμη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το ίδιο συμβαίνει και στον άνθρωπο. Ποικιλομορφίες στο

γονίδιο ενός υποδοχέα της βαζοπρεσίνης επηρεάζουν το κατά πόσον ένας άνδρας είναι πιστός σύζυγος ή έχει την τάση να αποφεύγει τη δέσμευση.

Τα Νέα, Σεπτέμβριος 2008

Ο Ντέσμοντ Μόρις, γνωστός Βρετανός ζωολόγος και ηθολόγος (ηθολογία είναι η επιστήμη που μελετά τη συμπεριφορά των ζώων), επιχειρεί να δώσει μια απάντηση από τις στήλες της βρετανικής «Ντέιλι Τέλεγκραφ»: είναι ορμέμφυτο των ανδρών να θέλουν να διαιωνίσουν τα γονίδιά τους, υποστηρίζει, έστω κι αν αυτό σημαίνει ότι θα απατήσουν την αγαπημένη τους σύζυγο. Για να καταλάβουμε τη συμπεριφορά του Τάιγκερ Γουντς, πρέπει να γυρίσουμε το ρολόι πίσω. Ο διάσημος παίκτης του γκολφ Τάιγκερ Γουντς δεν δίστασε να απατήσει την όμορφη σύζυγό του Έλιν Νόρντγκρεν στην εποχή που ζούσαμε σε μικρές φυλές κυνηγών- συλλεκτών. Τότε ήταν που άλλαξε σημαντικά η συμπεριφορά μας στο ζευγάρι. Αντί να έχουμε μια περίοδο ζευγαρώματος, όπως τα περισσότερα άλλα θηλαστικά, παραμέναμε σεξουαλικά ενεργοί όλο τον χρόνο. Παράλληλα αναπτύχθηκε ένας δεσμός ζευγαριού: δεν κάναμε απλώς σεξ, ερωτευόμασταν. Τα ζευγάρια έγιναν σταθερά, δημιουργώντας τη βασική οικογενειακή μονάδα, η οποία παραμένει η συνηθέστερη μέθοδος αναπαραγωγής του είδους μας. Όμως γιατί οι σύζυγοι, άνδρες και γυναίκες, μπορεί να είναι άπιστοι ενώ παραμένουν μέλη μιας λειτουργικής οικογενειακής μονάδας. Τι είναι αυτό που τους κάνει να μπαίνουν σε δυνητικά καταστροφικές σεξουαλικές περιπέτειες; Σε όρους εξέλιξης, ο ενήλικος άνδρας ωθείται από δύο χωριστές αναπαραγωγικές ορμές. Αμφότερες έχουν ως κίνητρο να εξασφαλίσουν ότι θα περάσει τα γονίδιά του στην επόμενη γενιά.

Τα Νέα, Δεκέμβριος 2009

Διαφαίνεται λοιπόν, ότι ο δημοσιογράφος απεικονίζει το γονίδιο ως υπεύθυνο για τις ερωτικές μας σχέσεις αλλά και για τη συμπεριφορά μας μέσα σε αυτές. Κάνοντας επίκληση στην αυθεντία και εισάγοντας τσιτάτα επιστημόνων προσδίδεται ένα κύρος στο άρθρο και το κάνει να φαίνεται ως αξιόπιστο. Η επιστημονική γλώσσα ωστόσο χρησιμοποιείται προφανώς για λόγους εγκυρότητας επίσης αλλά σε πολύ απλουστευμένη μορφή προκειμένου ο αναγνώστης να έχει την εντύπωση ότι μπορεί

να καταλάβει αυτούς τους όρους και άρα να πιστεύει ότι έχει μια επιστημονική οπτική σε αυτό το ζήτημα και άρα να το δεχτεί πιο εύκολα ως έγκυρο και αξιόπιστο. Φυσικά εδώ αποδεικνύεται η υπεραπλούστευση της γενετικής που κατηγορούνται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και παρατέθηκε στο σχετικό κεφάλαιο.

Η γυναίκα παρουσιάζεται να θέλει τον άντρα μεγαλύτερο ηλικιακά, ώριμο, με κοινωνική καταξίωση και χρήματα και αυτό το στερεότυπο δικαιολογείται πλήρως από τη γενετική και την θεωρία της εξέλιξης καθώς ο ιδανικός σύντροφος είναι αυτός που μπορεί να της εγγυηθεί υγιή παιδιά ενώ συγχρόνως θα της εξασφαλίσει τους απαιτούμενους όρους προκειμένου να τα μεγαλώσει. Από την άλλη πλευρά η ιδανική σύντροφος για τον άντρα είναι νεότερη καθώς τα νιάτα σχετίζονται από τον άντρα με την υγεία και άρα αυξάνονται για εκείνον οι πιθανότητες η νεότερη γυναίκα να του χαρίσει υγιή παιδιά. Και όλα αυτά φυσικά στο όνομα της αναπαραγωγής και της εξέλιξης του είδους (βλέπε παραπάνω εφημερίδα ‘Τα Νέα Φεβρουάριος 2009). Τα παραδείγματα αυτά αποδεικνύουν τις θεωρίες ότι τα κείμενα είναι κοινωνικές πράξεις που μεταβιβάζουν και αναπαράγουν κοινωνικά στερεότυπα (Fairclough, *Discourse and Social change*, 1992). Η γυναίκα φαίνεται ότι οφείλει από τη φύση της να είναι πιστή και κύριο μέλημά της είναι η ανατροφή των παιδιών της ενώ από την άλλη ο άντρας απενοχοποιημένος δικαιολογείται να μην είναι μονογαμικός αφού η εξτρεμιστική οπτική της εξελικτικής θεωρίας επιτάσσει να μη χάνει ευκαιρία αναπαραγωγής για χάρη της εξέλιξης του ανθρώπινου είδους. Προσεγγίσεις που φτάνουν να κατασκευάζουν και να περνούν κοινωνικά στερεότυπα και να κοινωνικές διακρίσεις καθώς η γυναίκα και ο άντρας έχουν διαφορετικούς ρόλους, διαφορετικές υποχρεώσεις και διαφορετικές ελευθερίες βάσει πλέον και της επιστήμης της βιολογίας όπως αυτή θέλουν να περάσουν στην κοινή γνώμη τα Μ.Μ.Ε.

Η επιρροή μάλιστα που μπορεί να έχει η γενετική στην κοινωνική δομή και τις κοινωνικές σχέσεις διαφαίνεται μέσα από σχετικό άρθρο της εφημερίδας ‘Τα Νέα’ όπου εταιρείες «συνοικεσιών» περνούν σε άλλη εποχή και χρησιμοποιούν το γενετικό υλικό προκειμένου να βρουν ταίρι στους αδέσμευτους. Η συμμετοχή πολιτών σε αυτή τη διαδικασία αποδεικνύει ότι ο γενετικός ντετερμινισμός ίσως να έχει περάσει σε

μερίδα κόσμου όπου ακόμη και για να συνάψουν γάμους βασίζονται στη συμβατότητα των γονιδίων τους.

Διαλέγουν ταίρι με ένα τεστ DNA

Γραφεία συνοικεσίων μας βρίσκουν ιδανικούς συντρόφους με μια εξέταση σάλιου!

Τέλος τα ραντεβού στα τυφλά, οι πειραματισμοί στην αναζήτηση συντρόφου, η αγωνία για το μέλλον μιας σχέσης. Μια ελβετική εταιρεία αναλαμβάνει να βρει στους πελάτες της τον ιδανικό σύντροφο με μια απλή εξέταση DNA... Όπως δηλώνει η μοριακή βιολόγος Ταμάρα Μπράουν, από το δείγμα σάλιου αποσπώνται τα βασικά χαρακτηριστικά του DNA και δημιουργείται ένα γενετικό προφίλ. Στη συνέχεια αναζητούνται στη βάση δεδομένων τα πιθανόν συμβατά γενετικά προφίλ και μόνο αφού έχει εντοπισθεί ο ιδανικός σύντροφος προτείνεται στους δύο ενδιαφερόμενους να έλθουν σε επαφή. Η εταιρεία απευθύνεται, επίσης, σε ζευγάρια που συνδέθηκαν πρόσφατα και στο πνεύμα τού «να μην χάνουμε χρόνο». Άνδρας και γυναίκα στέλνουν τα δείγματά τους για να δουν αν ταιριάζουν τα DNA τους. Με απλά λόγια, για να διαπιστώσουν αν η σχέση τους θα έχει ένα λαμπρό και ευτυχισμένο μέλλον με γερά παιδιά.

Τα Νέα, Νοέμβριος 2008

Η εφημερίδα «Η Καθημερινή» από την άλλη πλευρά δεν παρουσιάζει κανένα άρθρο που σχετίζει τα γονίδια με την ερωτική μας ζωή. Ακόμη μία πτυχή της κοινωνικής μας ζωής που σχετίζεται με τα γονίδια και η εφημερίδα «Τα Νέα» παρουσιάζει με τον ίδιο τρόπο όπως με την ερωτική πτυχή του ανθρώπου είναι αυτή του αθλητισμού. Υπεραπλουστευτικοί και ντετερμινιστικοί τίτλοι, χρήση παραδειγμάτων από γνωστούς αθλητές, απλουστευμένη επιστημονική γλώσσα προκειμένου να επιτευχθεί η επικοινωνία της απαιτούμενης εγκυρότητας.

Το γονίδιο «Ντέιβιντ Μπέκαμ»

Γενετικό τεστ θα ανακαλύπτει τους μελλοντικούς σούπερ σταρ

Γενετική εξέταση. Πρόσφατα, μία ομάδα πλησίασε τον δρ. Χένινγκ Βάκερεϊτζ, από το Ινστιτούτο Ιατρικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Αμπερντίν, για να μάθει αν θα μπορούσε να αναπτύξει μία μέθοδο γενετικής εξέτασης για μελλοντικούς ποδοσφαιρικούς σταρ. Ένα παρόμοιο τεστ πωλείται ήδη από την εταιρεία *Genetic Technologies* στην Αυστραλία και βασίζεται σε έρευνα Αυστραλών επιστημόνων που έγινε το 2003. Οι ίδιοι όμως οι επιστήμονες δεν εμπλέκονται στο τεστ ούτε συμφωνούν με την αποτελεσματικότητά του... Η Νορθ ανακάλυψε πως οι πρωταθλητές σε αθλήματα αντοχής είχαν έναν διαφορετικό συνδυασμό των γονιδίων *ACTN3* και *ACTN2*. Το δεύτερο αναπληρώνει το κενό της πρωτεΐνης που παράγει το πρώτο. Στην ουσία δηλαδή, όσοι δεν έχουν τη «σωστή» εκδοχή του *ACTN3* είναι καλύτεροι στα σπορ που απαιτούν αργές και αποτελεσματικές κινήσεις... **ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ** τις έρευνες, αν κάποιος εξεταστεί και βρεθεί πως δεν έχει το γονίδιο της ταχύτητας, σημαίνει ότι δεν υπάρχει περίπτωση να γίνει ολυμπιονίκης, όσο σκληρά και αν προπονηθεί.

Τα Νέα, Μάιος 2008

Αναζητώντας το γονίδιο του ποδοσφαιριστή

Μαραντόνα- Πελέ. Ο αριθμός της φανέλας τους δεν είναι το μόνο κοινό μεταξύ τους. **Ο** καλός ποδοσφαιριστής γεννιέται ή γίνεται; Η επιστήμη δεν μπορεί να δώσει σαφή απάντηση. Καταλήγει όμως στο συμπέρασμα πως πολλοί σπουδαίοι ποδοσφαιριστές έχουν κοινά σημεία. Πρόσφατες έρευνες έδειξαν πως σπουδαίοι άσοι, μεταξύ των οποίων ο σερ Στάνλι Μάθιους, ο Πολ Γκασκόιν και ο Οσβάλντο Αρντίλες, έχουν ένα κοινό: ο παράμεσος του αριστερού χεριού τους είναι μακρύτερος από τον δείκτη. Αυτό συμβαίνει γιατί ορισμένα αγόρια όταν βρίσκονται μεταξύ της 8ης και της 12ης εβδομάδας της ζωής τους επηρεάζονται περισσότερο από υψηλές ποσότητες τεστοστερόνης με αποτέλεσμα να γίνονται πιο δυνατά με καλύτερη αίσθηση του χώρου, ενώ έχουν και μεγαλύτερους παράμεσους... Η γενετική προδιάθεση έχει επίσης μεγάλη

σημασία όσον αφορά την πορεία που θα διαγράψει ένας ποδοσφαιριστής. Για παράδειγμα, ο Ιταλός τερματοφύλακας Τζιανλουίτζι Μπουφόν. Ο πατέρας του ήταν αρσιβαρίστας, η μητέρα του πρωταθλήτρια στη δισκοβολία, οι δύο αδερφές του παίζουν βόλεϊ, ένας θείος του ήταν τερματοφύλακας, ενώ ένας άλλος έπαιζε μπάσκετ. Οι αδερφοί Λάουντροπ, Μίχαελ και Μπρίαν, που έκαναν σπουδαία καριέρα σε μεγάλες ευρωπαϊκές ομάδες, αποτελούν επίσης χαρακτηριστικό παράδειγμα. Ο πατέρας τους Φιν είχε παίξει επίσης στην εθνική ομάδα ποδοσφαίρου της Δανίας, ενώ διεθνής με την ομάδα του χάντμπολ ήταν και η μητέρα τους. Και τα παιδιά του Μίχαελ, Μαντς και Αντρέας, εκπροσωπούν τη χώρα τους σε επίπεδο νέων.

Τα Νέα, Απρίλιος 2008

Όπως διαφαίνεται από τα παραδείγματα η εφημερίδα ‘Τα Νέα’ ασχολείται με θέματα που πιστεύει ότι θα ενδιαφέρουν το αναγνωστικό κοινό της και τα πλαισιώνει με τέτοιο τρόπο ώστε να τα κάνει πιο ελκυστικά, πιο «εμπορικά» και με μία απλουστευμένη γλώσσα την οποία κατανοεί ο αναγνώστης. Τα παραδείγματα που δόθηκαν παραπάνω έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Διαβάζοντας τους τίτλους τους διατυπώνεται καταφατικά η αντίληψη ότι οι επιδόσεις στον αθλητισμό εξαρτώνται από τα γονιδιά μας. Μέσα στο κείμενο ωστόσο αυτή η βεβαιότητα μετριάζεται ενώ πολλά είναι τα στοιχεία που αμφισβητούν την έκφραση απόλυτης βεβαιότητας πάνω σε αυτά τα ζητήματα, αμφισβητήσεις που προέρχονται κυρίως από τον επιστημονικό χώρο. Ο τρόπος όμως που δίνονται αυτές οι αβέβαιες οπτικές επί του θέματος δεν είναι τόσο εμφανείς όσο ο τρόπος με τον οποίο εκφράζονται οι θετικές απόψεις. Στο κείμενο υπάρχει μία περιρρέουσα θετική αποτίμηση των ευρημάτων που σχετίζουν το γονίδιο με τον πρωταθλητισμό και ο αναγνώστης δεν μπορεί να βγει εύκολα από αυτήν την άποψη και να δώσει την απαιτούμενη προσοχή στα επιχειρήματα που αντιτάσσονται αυτής της προσέγγισης των γονιδίων (Nelson, Oxley, & Clawson, Toward a Psychology of Framing Effects, 1997). Ούτε με το ζήτημα της σχέσης γονιδίων και αθλητισμού καταπιάνεται ωστόσο η εφημερίδα «Η Καθημερινή».

Ακόμη μία πτυχή της κοινωνικής μας ζωής που παρουσιάζεται από την εφημερίδα ‘Τα Νέα’ να συνδέεται κατά απόλυτο τρόπο από την σχέση γονιδίων και

ανθρώπινης συμπεριφορά είναι αυτή της πολιτικής μας στάσης. Δύο άρθρα βρέθηκαν να παρουσιάζουν τις πολιτικές μας πεποιθήσεις άμεσα συναρτώμενες με τα γονίδια μας. Οι πολιτικές πεποιθήσεις που θεωρούνται προϊόν νοητικής επεξεργασίας, άμεσης εμπειρίας, ακόμη και πολιτικής προπαγανδιστικής χειραγώγησης, πράξεις που οι κοινωνικές μας επαφές μπορούν να επηρεάσουν φέρονται να εξαρτώνται από τα γονίδια.

Δεξιοί - αριστεροί εκ γενετής! (ο τίτλος εκφράζει ντετερμινιστική προσέγγιση η οποία μετριάζεται στη συνέχεια ενώ τα τσιτάτα των ειδικών την ενισχύουν)

Οι πολιτικές μας πεποιθήσεις έχουν σχέση με τα γονίδια

Τα γονίδια καθορίζουν τις πολιτικές πεποιθήσεις μας, σύμφωνα με μια επαναστατική αλλά αμφισβητούμενη θεωρία που βρίσκει οπαδούς στην επιστημονική κοινότητα. Βασιζόμενοι σε σειρά ερευνών, οι ειδικοί λένε πως οι πολιτικές θέσεις καθορίζονται κατά μεγάλο μέρος από τη βιολογία γι' αυτό και είναι δύσκολο- έως απίθανο- να αλλάξουν όσο και αν προσπαθεί γι' αυτό η αντίθετη πλευρά. «Αυτές οι απόψεις είναι βαθιά αποτυπωμένες στον εγκέφαλό μας. Το να προσπαθείς να αλλάξεις τις πολιτικές πεποιθήσεις κάποιου γαλανομάτη φιλελεύθερου είναι σαν να προσπαθείς να τον πείσεις ότι έχει καστανά μάτια», λέει χαρακτηριστικά ο Τζον Άλφορντ, πολιτικός επιστήμων στο Πανεπιστήμιο Ράις του Χιούστον.

Τα Νέα, Φεβρουάριος 2008

Συντηρητικοί - φιλελεύθεροι: οι διαφορές στον εγκέφαλο

Η ΨΗΦΟΣ έχει σαφή συναισθηματική διάσταση, όπως έχουν δείξει οι έρευνες. Για παράδειγμα, οι ψηφοφόροι δείχνουν εμπιστοσύνη στον υποψήφιο της προτίμησής τους. Αυτό υποδηλώνει πως ίσως παίζουν ρόλο στη διαδικασία δύο καλά μελετημένα γονίδια, τα 5HTT και MAOA, τα οποία ελέγχουν τα επίπεδα της σεροτονίνης. Η σεροτονίνη είναι νευροδιαβιβαστής που επηρεάζει περιοχές

του εγκεφάλου, οι οποίες σχετίζονται με την εμπιστοσύνη και την αλληλεπίδρασή μας στο κοινωνικό πλαίσιο. Αυτοί που διαθέτουν γονίδια τα οποία ρυθμίζουν καλύτερα τα επίπεδα της σεροτονίνης, είναι πιο κοινωνικοί. Σύμφωνα με τον Τζέιμς Φάουλερ, πολιτικό επιστήμονα στο Πανεπιστήμιο Καλιφόρνιας στο Σαν Ντιέγκο, αυτοί είναι πιο πιθανό να ψηφίσουν στις εκλογές.

Τα Νέα, Φεβρουάριος 2009

Και στα δύο άρθρα χρησιμοποιούνται επιστημονικοί όροι σε απλουστευμένη γλώσσα ωστόσο. Η επιλογή των λέξεων στον τίτλο υποδηλώνει άμεση συνάρτηση της πολιτικής μας ταυτότητας και πράξης με τα γονίδια μας, άποψη που μετριάζεται αργότερα. Αυτή είναι η περίπτωση άλλωστε που συναντήσαμε στην απόλυτη πλειοψηφία των άρθρων και είναι μία τυπική πρακτική που ακολουθείται. Οι δημοσιογράφοι προκειμένου να κατασκευάσουν έναν τίτλο εντυπωσιασμού που θα προσελκύσει τον αναγνώστη να διαβάσει το άρθρο επιλέγουν να αποκλείσουν δεδομένα που αμφισβητούν την κεντρική ιδέα του άρθρου, αντί αυτού επιλέγουν να παρουσιάσουν το θέμα κατά απόλυτο τρόπο και με λέξεις βεβαιότητας για την επιστημονική μελέτη που παρουσιάζεται στο κύριο άρθρο.

Οι τίτλοι όπως είδαμε χρησιμοποιούν απόλυτη σιγουριά για τη σχέση γονιδίου και ανθρώπινης συμπεριφοράς η οποία μετριάζεται στη συνέχεια αλλά πολλές φορές ο επίλογος του άρθρου παραμένει ντετερμινιστικής προσέγγισης.

Κι εσείς μαμάδες καλών παιδιών, που τα βλέπετε γενναιόδωρα προς τους φίλους τους και ανησυχείτε για το μέλλον τους, έχετε δίκιο να ανησυχείτε: αν έχουν το γονίδιο της καλοσύνης δεν θα τη γλιτώσουν, θα γίνουν καλοί άνθρωποι. Πάρτε το απόφαση και τουλάχιστον μην τα ταλαιπωρείτε με διαρκή γκρίνια.

Τα Νέα, Δεκέμβριος 2009

Το γονίδιο της ευτυχίας

Για το άπιαστο όνειρο της ευτυχίας (μια απλή αναζήτηση της λέξης στο Google θα βγάλει 621.000 ορισμούς και θέματα) ο άνθρωπος εξακολουθεί πάντα να ψάχνει δρόμους και μονοπάτια- στο άμεσο μέλλον, άραγε, και με τη βοήθεια της Γενετικής; Με λίγα λόγια, διαλέξτε με προσοχή τους γονείς σας!

Τα Νέα, Απρίλιος 2008

Οι επιστήμονες εξετάζουν τους εγκεφάλους ανθρώπων με διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις για να διαπιστώσουν τις διαφορές στη λειτουργία τους. Αντίστοιχα πειράματα έγιναν πρόσφατα και στην Ελλάδα με τη χρήση λειτουργικού μαγνητικού τομογράφου.

Τα Νέα, Φεβρουάριος 2008

Όπως γράφουν οι ερευνητές, με επικεφαλής τον αναπληρωτή καθηγητή Τζέιμς Φάουλερ στην επιθεώρηση «Proceedings» της Εθνικής Ακαδημίας Επιστημών (PNAS) των ΗΠΑ, εντόπισαν πολύ μεγαλύτερη ομοιότητα στην κοινωνικότητα των πανομοιότυπων διδύμων που φέρουν τα ίδια σχεδόν γονίδια απ' ό,τι μεταξύ των διωγενών των οποίων το γενετικό υλικό έχει αρκετές διαφορές- και διερευνώντας το θέμα περαιτέρω, εντόπισαν και ορισμένα γονίδια που εξηγούν τη διαφορά.

Τα Νέα, Ιανουάριος 2009

Έχετε, λοιπόν, την τέλεια δικαιολογία για να ξημεροβραδιάξετε πια στα πάρτι, χορεύοντας και πίνοντας, να αρνείστε πεισματικά να παντρευτείτε την καλή σας. Ποιος θα σας ζητήσει τον λόγο, όταν φταίνε τα γονίδια;

Η Καθημερινή, Ιανουάριος 2009

Διαφαίνεται λοιπόν, ότι τα περισσότερα άρθρα με τίτλο που εκφράζει ντετερμινιστική προσέγγιση ως προς το διαπραγματευόμενο ζήτημα καταλήγουν με ίδιας στάσης επίλογο όπου ανεξάρτητα από το αν παρεμβάλλονται πιο μετριοπαθείς

απόψεις ο αναγνώστης θα δώσει αυξημένη βαρύτητα σε αυτά τα τμήματα που πλαισιώνουν το άρθρο και δίνουν την γενική προσέγγιση επί του ζητήματος.

Σε έρευνες που σχετίζουν τα γονίδια με την ανθρώπινη συμπεριφορά στον τομέα της κοινωνικότητας, του εθισμού σε ουσίες όπως το τσιγάρο και στην ευτυχία αναφέρθηκαν και οι δύο εφημερίδες. Σε όλες τις περιπτώσεις παρατηρήθηκαν ντετερμινιστικοί τίτλοι εκτός από δύο της εφημερίδας ‘Η Καθημερινή’ οι οποίοι όμως εκφράζουν μετριοπαθή ντετερμινιστική προσέγγιση (πίνακας 3).

«Τα Νέα»	«Η Καθημερινή»
«Το γονίδιο της ευτυχίας» (Τα Νέα, Απρίλιος 2008)	«Ευτυχία ‘γραμμένη’ στα γονίδια μας» (Η Καθημερινή, Μάρτιος 2008)
«Στα γονίδια η κοινωνικότητα» (Τα Νέα, Ιανουάριος 2009)	«Ψυχή του ‘πάρτι’ ή μόνοι; Αναζητήσατε τα γονίδια...» (Η Καθημερινή, Ιανουάριος 2009) – μετριοπαθής ντετερμινισμός
«Το DNA του εθισμού στο τσιγάρο» (Τα Νέα, Απρίλιος 2008)	«Γενετική σχέση με το κάπνισμα» (Η Καθημερινή, Απρίλιος 2008)- μετριοπαθής ντετερμινισμός
	«Γερμανοί βρήκαν το ‘γονίδιο της κοκαΐνης’» (Η Καθημερινή, Νοέμβριος 2008)

Πίνακας 3: Παραδείγματα τίτλων εφημερίδας με ντετερμινιστική και μετριοπαθή ντετερμινιστική προσέγγιση.

Στην περίπτωση του γονιδίου που σχετίζεται με την ευτυχία και οι δύο εφημερίδες έχουν απόλυτα ντετερμινιστικό τίτλο. Γεγονός πολύ σημαντικό αν σκεφτούμε πόσο αινιγματικός και πολυσύνθετος είναι ο ορισμός της ευτυχίας. Μία έννοια πολύ αφαιρετική όπου οι φιλόσοφοι έχουν προσδώσει διαφορετικές απόψεις και έχουν δημιουργηθεί διαφορετικές σχολές, όπως ωφελμιστές, ηδονιστές, και δεν

έχουν καταλήξει σ' έναν κοινά αποδεκτό ορισμό. Στην περίπτωση της εφημερίδας 'Τα Νέα' την έρευνα στην οποία βασίζεται το άρθρο περί της ευτυχίας παρουσιάζει μία δημοσιογράφος- η ειδικότητα της οποίας δεν αναφέρεται. Κάνει επίκληση στην έρευνα αλλά χρησιμοποιεί ελάχιστους επιστημονικούς όρους, ενώ ο λόγος είναι πολύ καθημερινός και απλουστευτικός. Δίνει την έρευνα μέσα από τη δική της οπτική παρασύροντας τον μέσο αναγνώστη να ταυτιστεί με τις ανησυχίες της.

Εδώ και εβδομάδες με έχουν βάλει σε σκέψεις τα ευρήματα δύο νέων μελετών σε διδύμους, στις οποίες βρέθηκε ότι η ευτυχία μας- η χαρά της ζωής μας- ή η δυστυχία μας βρίσκεται στα γονίδιά μας. Μετά τα γονίδια της ευφυΐας, της σεξουαλικότητας, της τεμπελιάς, της επιθετικότητας, της μακροζωίας, του ωραίου δέρματος, της πίστης ή της απιστίας (καλή δικαιολογία αυτή, ε;), μας προέκυψε και το σούπερ γονίδιο του υπέρτατου αγαθού: της ευτυχίας.

Τα Νέα, Απρίλιος 2008

Παρουσιάζει τα ευρήματα της μελέτης σ' ένα πολύ ανθρώπινο πλαίσιο ανησυχίας αλλά ωστόσο θέτει ότι το γονίδιο είναι υπεύθυνο για την ευτυχία. Παραθέτει δε τη σύνδεση μεταξύ γονιδίου και ευφυΐας, σεξουαλικότητας, τεμπελιάς, επιθετικότητας, μακροζωίας, απιστίας, ως δεδομένα ότι έχουν ανακαλυφθεί και άρα επηρεάζουν και τον τρόπο σκέψης μας και ευθύνονται για τη συμπεριφορά μας. Τα χρησιμοποιούμε άλλωστε και ως άλλοθι σε περίπτωση που η πράξη μας δε θεωρηθεί αποδεκτή στην κοινωνία.

Τα genes (γονίδια)- λένε οι επιστήμονες- κρύβουν το genie (τζίνι) της ευτυχισμένης ζωής. Ερευνητές από το Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου και άλλοι συνάδελφοί τους από το Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν συμφώνησαν ότι τα γονίδιά μας- τα κομματάκια του DNA που πήραμε από τη μανούλα και τον μπαμπάκα μας, ίσως και από παλαιότερους προγόνους μας- είναι υπεύθυνα για το πόσο ευχαριστημένοι είμαστε από την ύπαρξή μας. Στο μόνο που διαφωνούν οι ειδικοί, είναι το μερίδιο της ευθύνης αυτών των γονιδίων. Οι Βρετανοί μιλούν για 50%, ενώ οι Αμερικανοί για 35%- για το υπόλοιπο «φταίνε» ο

τρόπος ζωής μας, το επάγγελμα και οι σχέσεις μας (όλα αυτά μαζί όσο η κληρονομικότητα μόνη της!).

Τα Νέα, Απρίλιος 2008

Συνεχίζοντας το άρθρο κάνει επίκληση και στις συγκεκριμένες μελέτες προκειμένου να συντελέσει στην αξιοπιστία του άρθρου και του ισχυρισμού περί σύνδεσης γονιδίου και ευτυχίας ενώ ο λόγος παραμένει απόλυτα απλουστευτικός «DNA που πήραμε από τη μανούλα και τον μπαμπάκα μας, ίσως και από παλαιότερους προγόνους μας», ενώ η κληρονομικότητα φαίνεται να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την απόκτηση της ευτυχίας. Στη συνέχεια ενώ παραθέτει κάποιες αμφιβολίες καταλήγει στο ντετερμινιστικό συμπέρασμα ότι ευθύνονται οι γονείς μας, άρα τα γονίδια μας για το αν θα ευτυχίσουμε.

Για το άπιαστο όνειρο της ευτυχίας (μια απλή αναζήτηση της λέξης στο Google θα βγάλει 621.000 ορισμούς και θέματα) ο άνθρωπος εξακολουθεί πάντα να ψάχνει δρόμους και μονοπάτια- στο άμεσο μέλλον, άραγε, και με τη βοήθεια της Γενετικής; Με λίγα λόγια, διαλέξτε με προσοχή τους γονείς σας!

Τα Νέα, Απρίλιος 2008

Για το ίδιο άρθρο η εφημερίδα 'Η Καθημερινή' παραθέτει ως πηγή το BBC, ακολουθώντας επίσης ντετερμινιστική προσέγγιση ως προς το ζήτημα. Το άρθρο είναι γραμμένο σε πιο τυπική επιστημονική μορφή, παραθέτοντας την έρευνα και εκφράζοντας την άποψη ότι η ευτυχία σχετίζεται και με περιβαλλοντικούς παράγοντες. Καταλήγοντας όμως το άρθρο δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα μάλιστα δίνοντας και ποσοστό ευθύνης των γονιδίων (50%) προκειμένου να προσδώσει επιπλέον εγκυρότητα στην εκφραζόμενη πεποίθηση ότι τα γονίδια καθορίζουν την ευτυχία μας.

Στα γονίδια μας βρίσκεται η δυνατότητα που έχουμε να νιώσουμε ευτυχισμένοι κατά τη διάρκεια της ζωής μας, υποστηρίζουν επιστήμονες του Πανεπιστημίου του Εδιμβούργου... Οι διαφορές που καταγράφηκαν ανάμεσα στα αποτελέσματα

ομοζυγωτών και ετεροζυγωτών διδύμων υπέδειξαν ότι τα χαρακτηριστικά αυτά επηρεάζονται τουλάχιστον κατά 50% από γενετικούς παράγοντες.

Η Καθημερινή, Μάρτιος 2008

Σε ό,τι αφορά το γονίδιο της κοινωνικότητας παρότι η εφημερίδα «Η Καθημερινή» έχει έναν πιο μετριοπαθή τίτλο η προσέγγιση του ευρήματος που σχετίζει την κοινωνικότητα με κάποια γονίδια είναι περισσότερο ντετερμινιστική. Ντετερμινιστική προσέγγιση εκφράζει και η εφημερίδα «Τα Νέα» παρουσιάζοντας την αντίστοιχη μελέτη.

*Σας αρέσει να ξενυχτάτε χορεύοντας και γελώντας όλο το βράδυ με τους φίλους σας ή προτιμάτε να μείνετε μόνος διαβάζοντας και ακούγοντας ρομαντική μουσική; Βρίσκεστε πάντα στο κέντρο της προσοχής κάθε παρέας; Τα γονίδια σας σάς τοποθέτησαν εκεί... Η μελέτη του Χάρβαρντ υποδεικνύει ότι η «κοινωνικότητα» εν μέρει κληρονομείται, με αποτέλεσμα κάποιοι άνθρωποι να αναπτύσσουν μεγαλύτερα και πιο ισχυρά κοινωνικά δίκτυα από άλλους. «Καταφέραμε να δείξουμε ότι ο προσδιορισμός της θέσης μας μέσα στο κοινωνικό σύνολο έχει γενετική βάση. Στην πραγματικότητα, το εκπληκτικής ομορφιάς πρότυπο της ανθρώπινης επαφής εξαρτάται από τα γονίδια μας, τουλάχιστον σε ένα σημαντικό βαθμό», εξηγεί ο δρ Νικόλαος Χρηστάκης της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, ο οποίος συντόνισε την ερευνητική προσπάθεια... **Η εξελικτική θεωρία** Κατά πόσον κάποιος θα αποτελέσει το κέντρο της προσοχής σε μία μεγάλη συγκέντρωση ή θα παραμείνει στο ημίφως, στις παρυφές των κοινωνικών ομάδων, καθορίζεται και πάλι σύμφωνα με τους κανόνες της κληρονομικότητας. Όπως, μάλιστα, πιστεύουν οι ειδικοί, η κοινωνικότητα είναι δυνατόν να ερμηνευθεί με βάση την εξελικτική θεωρία. Ο δρ Τζέιμς Φόουλερ, του πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας, ο οποίος συνυπογράφει τη μελέτη, επισημαίνει ότι η μελέτη υποδεικνύει πως τα κοινωνικά δίκτυα αποτελούν σημαντικό κομμάτι της γενετικής μας κληρονομιάς... Έχετε, λοιπόν, την τέλεια δικαιολογία για να ξημεροβραδιάζεστε πια στα πάρτι, χορεύοντας και πίνοντας, να αρνείστε πεισματικά να*

παντρευτείτε την καλή σας. Ποιος θα σας ζητήσει τον λόγο, όταν φταίνε τα γονίδια;

Το άρθρο είναι αρκετά αναλυτικό ενώ έχει μια πολύ συνεκτική δομή. Παραθέτει τόσο τις έρευνες οι οποίες υπέδειξαν ότι η κοινωνικότητα σχετίζεται με συγκεκριμένα γονίδια όσο και τσιτάτα από τους ερευνητές που υποστηρίζουν τη συγκεκριμένη συσχέτιση. Οι λέξεις που εκφράζουν κάποια μετριοπαθή στάση και κάποια αμφιβολία επί της ντετερμινιστικής προσέγγισης είναι πολύ λίγα σε σχέση με τα λεκτικά σχήματα που την ενισχύουν. Ο λόγος είναι απλός και κατανοητός ενώ η συνοχή των επιχειρημάτων ότι τα γονίδια μας ευθύνονται για την κοινωνικότητά μας βοηθούν στο να πειστεί ο αναγνώστης για την ισχύ αυτής της άποψης και να μην προβάλλει ισχυρές αντιστάσεις.

Η εφημερίδα «Τα Νέα» παραθέτει ένα πολύ σύντομο άρθρο σχετικά με τη συγκεκριμένη έρευνα ακολουθώντας επίσης ντετερμινιστική προσέγγιση επί του θέματος και κάνοντας επίκληση στην ίδια επιστημονική μελέτη ώστε το άρθρο να αποκτήσει εγκυρότητα και αξιοπιστία και ο αναγνώστης να πειστεί για τους σχετικούς ισχυρισμούς.

Είστε δημοφιλείς ή όχι; Τα γονίδιά σας μπορεί να έχουν την απάντηση, καθώς σύμφωνα με μία νέα μελέτη σε διδύμους, καλά κρυμμένα στην έλικα του DNA μας βρίσκονται γονίδια που καθορίζουν το αν θα είμαστε κοινωνικοί ή ντροπαλοί... Όπως γράφουν οι ερευνητές, με επικεφαλής τον αναπληρωτή καθηγητή Τζέιμς Φάουλερ στην επιθεώρηση «Proceedings» της Εθνικής Ακαδημίας Επιστημών (PNAS) των ΗΠΑ, εντόπισαν πολύ μεγαλύτερη ομοιότητα στην κοινωνικότητα των πανομοιότυπων διδύμων που φέρουν τα ίδια σχεδόν γονίδια απ' ό,τι μεταξύ των διωογενών των οποίων το γενετικό υλικό έχει αρκετές διαφορές- και διερευνώντας το θέμα περαιτέρω, εντόπισαν και ορισμένα γονίδια που εξηγούν τη διαφορά.

Τα Νέα, Ιανουάριος 2009

Παρόμοια μοντέλα ακολουθούν και στα άρθρα που αναφέρουν συσχετισμούς του γονιδίου με τον εθισμό στο κάπνισμα. Και οι δύο εφημερίδες παρουσιάζουν από μετριοπαθή έως απόλυτα ντετερμινιστική προσέγγιση στο ζήτημα ωθώντας τον αναγνώστη να υιοθετήσει τους ισχυρισμούς που θέλουν τα γονίδια υπεύθυνα για το κάπνισμα αλλά και για ακόμη πιο ισχυρές ουσίες όπως η κοκαΐνη.

Μια σημαντική γενετική σχέση ανακοίνωσαν ότι εντόπισαν οι επιστήμονες. Μια σχέση που κάνει συγκεκριμένα άτομα να έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να αγκιστρωθούν στη νικοτίνη, κάνοντάς τα να καπνίζουν περισσότερο, αλλά και δυσχεραίνοντας τη διακοπή του καπνίσματος, οδηγώντας έτσι σε συχνότερα κρούσματα καρκίνου των πνευμόνων. Η ανακάλυψη αυτή από τρεις διαφορετικές ομάδες επιστημόνων δίνει τα ισχυρότερα επιχειρήματα έως σήμερα για τα αίτια του εθισμού στο κάπνισμα και ρίχνει φως στον τρόπο με τον οποίο «η γενετική προδιάθεση και το τσιγάρο ενώνουν τις δυνάμεις τους για να προκαλέσουν καρκίνο» λένε οι ειδικοί...«Αυτό το γονίδιο είναι σαν διπλή αγκίστρωση», είπε ο Christopher Amos, καθηγητής επιδημιολογίας στο Αντικαρκινικό Κέντρο M.D. Anderson στο Houston και συγγραφέας μιας από τις μελέτες, συμπληρώνοντας: «Με αυτό το γονίδιο έχετε μεγαλύτερες πιθανότητες να είστε εξαρτημένος από το κάπνισμα και μικρότερη πιθανότητα να το κόψετε»... Οι γενετικές παραλλαγές, οι οποίες έχουν τους κωδικούς για τους υποδοχείς της νικοτίνης στα κύτταρα, θα μπορούσαν ενδεχομένως να ερμηνεύσουν μερικά μυστήρια του συνεχούς καπνίσματος, του εθισμού στη νικοτίνη, που δεν μπορούν να αποδοθούν σε περιβαλλοντικούς παράγοντες, στη βιολογία του μυαλού και στη στατιστική, κατέληξαν οι ειδικοί.

Η Καθημερινή, Απρίλιος 2008

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ του πρώτου τσιγάρου είναι για πολλούς εφήβους ένα είδος τελετουργίας ενηλικίωσης. Αν θα το απολαύσουν, όμως, μπορεί να οφείλεται εν μέρει στα γονίδιά τους, διαπίστωσαν επιστήμονες. Επιστήμονες του Πανεπιστημίου του Μίσιγκαν εντόπισαν μια παραλλαγή ενός γονιδίου, που συναντάται συχνότερα σε ανθρώπους οι οποίοι λένε πως είχαν απολαύσει το πρώτο τσιγάρο που κάπνισαν. Αυτοί οι άνθρωποι είναι πολύ πιθανότερο να γίνουν καπνιστές, σημειώνει η επιθεώρηση «Addiction» («Εθισμός»).

Τα Νέα, Αύγουστος 2008

Τρεις διαφορετικές έρευνες, το ίδιο (ή περίπου) αποτέλεσμα: οι επιστήμονες εντόπισαν μία γενετική διαφοροποίηση που αυξάνει τις πιθανότητες εθισμού στο τσιγάρο, κάνει τον άνθρωπο να καπνίζει περισσότερο, κάνει ακόμα δυσκολότερη τη διακοπή του καπνίσματος και αυξάνει κατά πολύ- έως και κατά 80% - τον κίνδυνο εμφάνισης καρκίνου των πνευμόνων.

Τα Νέα, Απρίλιος 2008

Σε ότι αφορά ωστόσο την ανάπτυξη ταλέντων και δραστηριοτήτων συναντήσαμε μία διαφορετική προσέγγιση. Ακολουθείται περισσότερος ένας κοινωνικός ντετερμινισμός. Το περιβάλλον και η ενασχόληση των γονιών παίζουν μεγαλύτερο ρόλο απ' ότι τα γονίδια που ωστόσο ο ρόλος τους εμφανίζεται και πάλι αυξημένος. Αυτή η προσέγγιση μεταδίδει και αναπαράγει την κοινωνική δομή της «δεμένης» οικογένειας προκειμένου να αναπτυχθούν παιδιά που θα ανακαλύψουν τα φυσικά τους ταλέντα τα οποία όμως θα αναπτύξουν μόνο στα πλαίσια μιας οικογένειας που τους δίνει προσοχή και ασχολείται ιδιαίτερα μαζί τους.

Το ταλέντο είναι θέμα ανατροφής. Οι δεξιότητες που καταγράφονται στο DNA αναπτύσσονται μόνο στο κατάλληλο περιβάλλον.

Υπάρχει αμοιβαία σχέση ανάμεσα στο γενετικό υπόστρωμα ενός παιδιού, στα γονίδια που έχει, και σε συγκεκριμένη συμπεριφορά που θα εκδηλώσει στο μέλλον, σύμφωνα με τον καθηγητή Βιοχημείας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Θανάση Παπαβασιλείου. «Το οικογενειακό περιβάλλον

έχει τόση δύναμη, που μπορεί να επιδράσει με καθοριστικό τρόπο στην καθιέρωση αυτή της συμπεριφοράς ή στην αποτροπή της. Η πεποίθηση που επικρατεί σήμερα στον χώρο της γενετικής μπορεί να συνοψιστεί στο ότι κάθε συμπεριφορά είναι άμεσα εξαρτημένη από τα γονίδια μας. Ωστόσο δεν καθορίζεται αποκλειστικά από το γενετικό υλικό, όπως τονίζει η βιολόγος κ. Χρύσα Ευσταθιάδου.

Τα Νέα, Ιανουάριος 2009

Η καλή ανατροφή... από το νήπιο φαίνεται

Το ταμπεραμέντο του παιδιού δείκτης για μελλοντικά προβλήματα συμπεριφοράς

Η σχέση των γονιών με το μωρό τους κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου της ζωής του, όπως και το ταμπεραμέντο του ίδιου του παιδιού, μπορούν να αποτελέσουν έναν αξιόπιστο δείκτη πρόβλεψης για πιθανά προβλήματα συμπεριφοράς αργότερα στη ζωή τους, σύμφωνα με νέα έρευνα... Όσο για το ταμπεραμέντο των νηπίων και τη συμπεριφορά τους αργότερα, είναι γνωστό ότι και τα δύο ως ένα βαθμό καθορίζονται από τα γονίδια, επισήμανε ο δρ Lahey. Ωστόσο, έχουμε ακόμη να μάθουμε πολλά για τη σχέση του ταμπεραμέντου των νηπίων, τη στάση των γονιών και τα μελλοντικά προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά» κατέληξε ο επιστήμονας.

Η Καθημερινή, Ιούλιος 2008

Στα συγκεκριμένα άρθρα όπου αναφέρεται η σπουδαιότητα των γονιδίων στην ανάπτυξη ταλέντων στα παιδιά καθώς η προσέγγιση είναι κοινωνικού ντετερμινισμού όπως θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε τα τσιτάτα δεν είναι ως επί τω πλείστον από βιολόγους γενετιστές αλλά από ψυχολόγους διαφόρων ειδικοτήτων και από γονείς που καταθέτουν την εμπειρία τους. Με αυτό τον τρόπο ο αναγνώστης χειραγωγείται και καθοδηγείται να ενστερνιστεί την πεποίθηση ότι σε ό,τι αφορά την σωστή ανάπτυξη και εξέλιξη των παιδιών του κύριος και καθοριστικός παράγοντας είναι οι γονείς.

Σε ό,τι αφορά την ευφυΐα η εφημερίδα «Τα Νέα» παρουσιάζει δύο διαφορετικές μελέτες. Η μία κάνει λόγο για εννέα γονίδια που κάνουν πιο έξυπνα τα κορίτσια προωθώντας μία διάκριση μεταξύ αγοριών και κοριτσιών ενώ στο δεύτερο αναιρείται η πεποίθηση ότι η ευφυΐα είναι κληρονομική.

9 γονίδια κάνουν πιο «έξυπνα» τα κορίτσια

ΤΑ ΑΓΟΡΙΑ σε όλο τον κόσμο παρουσιάζουν πολύ συχνότερα δυσκολίες στη μάθηση απ' ό,τι τα κορίτσια. Και γι' αυτό ευθύνονται εννέα γονίδια, σύμφωνα με τις νέες επιστημονικές ανακαλύψεις. Συγκεκριμένα, μία ομάδα εννέα γονιδίων προκαλεί πνευματική αναπηρία όταν είναι «ελαττωματικά». Η σπάνια γενετική μετάλλαξη συμβαίνει στο χρωμόσωμα X, γι' αυτό κι επηρεάζει πολύ περισσότερο τα αγόρια. *Τα Νέα, Απρίλιος 2009*

Μεγαλώστε πανέξυπνα παιδιά

Λανθασμένη η άποψη ότι η ευφυΐα είναι κληρονομική, αποδεικνύουν νέες έρευνες

Τα τελευταία χρόνια οι επιστήμονες έτειναν να πιστέψουν ότι η ευφυΐα εξαρτάται κυρίως από τα γονίδια μας και ότι το περιβάλλον μάς επηρεάζει ελάχιστα. Η άποψη αυτή τώρα ανατρέπεται δίνοντας σε όλους την ευκαιρία να μεγαλώσουν με πανέξυπνα παιδιά που δεν θα επηρεαστούν από τα δικά μας κληρονομικά ελαττώματα... Ο Ρίτσαρντ Νίσμπετ είναι καθηγητής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν και συγγραφέας του βιβλίου «Η ευφυΐα και πώς να την αποκτήσετε». Όπως λέει στην εφημερίδα «Sunday Times», επί πολλά χρόνια πίστευε ότι η ευφυΐα είναι κληρονομική. «Συνειδητοποίησα όμως ότι οι έρευνες δεν έχουν διεξαχθεί σωστά αλλά και ότι αυτή η άποψη είναι ιδιαίτερα ατυχής, επειδή υπονοεί ότι ακόμα και με σκληρή δουλειά δεν μπορεί να υπάρξει βελτίωση. Ευτυχώς, γίνεται πλέον ξεκάθαρο ότι είναι λανθασμένη».

Τα Νέα, Μάιος 2009

Είναι ενδιαφέρον ότι τα άρθρα έχουν μόλις ένα μήνα διαφορά προβολής. Στο πρώτο άρθρο όπου υποστηρίζεται η άποψη ότι λόγω γονιδίων τα κορίτσια είναι πιο έξυπνα γίνεται επίκληση της συγκεκριμένης μελέτης, ενώ παρατίθενται τα λόγια του ερευνητή που τη διεξήγαγε. Από την άλλη πλευρά στο άρθρο που καταρρίπτει τη γενετική σχέση με την ευφυΐα γίνεται μία προσέγγιση από τον κλάδο της ψυχολογίας και μόνο η άποψη του ψυχολόγου –ερευνητή που έθεσε τα συγκεκριμένα ευρήματα παρατίθεται.

Κάποια πολύ ενδιαφέροντα ακόμη ευρήματα είναι ότι τα γονίδια συνδέονται ακόμη και με τις προλήψεις, την καλοσύνη, ότι χαρακτηριστικά όπως η γενναιότητα που επιδεικνύει ένας άντρας έχει σχέση με τις κατακτήσεις του στο αντίθετο φύλλο, ακόμη και ο οργανισμός των γυναικών όπου συνδέεται με την κοινωνική καταξίωση του άντρα εξηγείται γονιδιακά. Όλες αυτές οι επιστημονικές ανακαλύψεις συνδέονται άρρηκτα με τη θεωρία της εξέλιξης και το εγωιστικό γονίδιο του Dawkins που σκοπό πάντα έχει τη διαβίωση του γονιδίου. Είναι ενδιαφέρουσα η διαπίστωση ότι όλες οι έρευνες που παρατίθενται από τις εφημερίδες και σχετίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά με το γενετικό υλικό του ανθρώπου κάνουν λόγο στο γονίδιο και στην προσπάθεια διαβίωσής του.

7. Συμπεράσματα- επίλογος

Στο δεύτερο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας παρουσιάστηκαν οι απόψεις περί του «εκβιολογισμού» της Ηθικής. Τέθηκαν τα επιχειρήματα τόσο των ένθερμων υποστηρικτών της θεωρίας όσο και των φιλοσόφων που στέκονται κριτικά απέναντι σ' αυτό το εγχείρημα. Ένα εγχείρημα που δεν έχει μόνο φιλοσοφικές διαστάσεις αλλά και βαθιά κοινωνικές. Αν οι άνθρωποι ενστερνιστούν τη στάση ότι είμαστε τα γονίδια μας οι κοινωνικές δομές και οι κοινωνικοί θεσμοί μεταβάλλονται και μετασχηματίζονται. Τέθηκε άλλωστε από την αρχή της εργασίας το παράδειγμα Ιταλικού δικαστηρίου που για πρώτη φορά δέχθηκε ως ελαφρυντικό τα γενετικά χαρακτηριστικά του κατηγορουμένου ο οποίος έφερε γονίδια που σχετίζονται με βίαιη συμπεριφορά έχοντας ως αποτέλεσμα τη μείωση της ποινής του κατά ένα χρόνο.

Παραδοσιακές κοινωνικές σχέσεις όπως αυτή της ανθρώπινης επαφής φαίνονται επίσης να μεταβάλλονται όπως διαφάνηκε στο άρθρο που αναφέρεται σε δύο εταιρείες που ήδη χρησιμοποιούν το γενετικό υλικό προκειμένου να βρουν ταίρι σε ανθρώπους που είναι αδέσμευτοι αλλά ακόμη και να προβλέψουν αν βάσει γονιδίων κάποια υπάρχουσα σχέση μπορεί να αντέξει στο χρόνο. Παρατηρείται γενικά μία αφαιρετική στάση στο ζήτημα των ανθρώπινων σχέσεων. Το ταίρι που θα βρούμε εξαρτάται από το πόσο ταιριάζουν τα γονίδια μας αλλά ακόμη και η αντοχή της σχέσης στο πέρασμα το χρόνου καθορίζεται και αυτή από τα γονίδια.

Καθώς σύμφωνα με τη θεωρία του Fairclough, η γλώσσα και κατά συνέπεια η επικοινωνία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τα κοινωνικά φαινόμενα (Fairclough, Language and Power 2nd, 1989) (Fairclough, Discourse and Social change, 1992) κρίνεται σκόπιμη η μελέτη των μέσων που επικοινωνούν τα μηνύματα της επιστήμης στην κοινή γνώμη. Όταν διαβάζουμε, όταν ακούμε εισπράττουμε κοινωνικά μηνύματα και τάσεις ενώ παράλληλα γινόμαστε και εμείς ενεργοί δρώντες σε αυτήν την κοινωνική κατασκευή. Η κύρια πηγή πληροφόρησης του μέσου πολίτη είναι τα μαζικά μέσα ενημέρωσης ενώ ο Τύπος έχει χαρακτηριστεί ως πιο αξιόπιστη πηγή ενημέρωσης και παρά την εμφάνιση νέων τεχνολογιών δεν έχει εκλείψει καθώς έχει

ακολουθήσει την τεχνολογία και σήμερα έχουμε πρόσβαση στα άρθρα και ηλεκτρονικά. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης άλλωστε έχουν αποδειχθεί να σχηματίζουν ή να επηρεάζουν τη διαμόρφωση απόψεων, πεποιθήσεων και στάσεων (Druckman, 2001) ενώ πολλές είναι οι μελέτες που έχουν γίνει και αφορούν στην επικοινωνία της επιστήμης της γενετικής (Condit C. M., 1999) (Condit, Ferguson, Kassel, Thadhani, Gooding, & Parrot, 2001) (Conrad, Framing Genes and Mental Illness in the News, 2001) (Conrad & Markens, Constructing the 'gay gene' in the News: Optimism and Skepticism in the US and British Press, 2001) (Holliman, 2004) (Hyde, 2006) κ.α.

Το ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε στην παρούσα διπλωματική εργασία αφορούσε στο πώς παρουσιάζει ο παραδοσιακός ελληνικός Τύπος τα επιτεύγματα της νέας γενετικής που αφορούν στην ανακάλυψη συσχέτισης γονιδίων με την ανθρώπινη και κοινωνική συμπεριφορά. Επικεντρωθήκαμε σε άρθρα που σχετίζουν τα γονίδια με τις κοινωνικές και συναισθηματικές εκφάνσεις της ανθρώπινης ύπαρξης ενώ συμπεριελήφθησαν και άρθρα που έκαναν λόγο για τη γενετική και τη θεωρία της εξέλιξης γενικότερα. Όπως διαφάνηκε στο κεφάλαιο της ανάλυσης των άρθρων οι εφημερίδες έχουν μία τάση να παρουσιάζουν τα επιτεύγματα της γενετικής μ' έναν ντετερμινιστικό ή έστω μετριοπαθή ντετερμινιστικό τρόπο προσέγγισης. Στρέφοντας τον μέσο αναγνώστη με τα γλωσσικά μέσα που χρησιμοποιούνται να υιοθετεί ή να διαμορφώνει πεποιθήσεις που θέλουν το γονίδιο πολύ ισχυρό σε ότι αφορά πολλές και διαφορετικές εκφάνσεις της ζωής μας.

Στοιχεία της προσωπικότητάς μας, όπως είναι η καλοσύνη, ή αν θα είμαστε κοινωνικοί ή εσωστρεφείς, μέχρι συνήθειες όπως είναι το κάπνισμα, ενασχολήσεις όπως ο αθλητισμός, η συμπεριφορά μας μέσα σε μία σχέση, αν θα είμαστε πιστοί ή όχι, τα κριτήρια βάσει των οποίων θα ερωτευτούμε κάποιον/α, ακόμη και τις πολιτικές μας πεποιθήσεις συνδέονται με την ύπαρξη συγκεκριμένων γονιδίων στον ανθρώπινο οργανισμό. Παρατηρείται συνεπώς μία ντετερμινιστική οπτική στον τρόπο προβολής των επιτευγμάτων της νέας γενετικής όταν μάλιστα όπως διαπιστώθηκε στην ανάλυση του εκβιολογισμού της Ηθικής οι ενστάσεις τόσο των φιλοσόφων όσο και των γενετιστών που τηρούν μια μετριοπαθή στάση είναι έντονες. Όπως

χαρακτηριστικά ανέφερε ο γενετιστής Giuseppe Novelli από το Università di Roma Tor Vergata, σε διεθνές συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια των νέων τεχνολογιών στις Βρυξέλλες, αναφερόμενος στην απόφαση του δικαστηρίου της Ιταλίας που τέθηκε παραπάνω και την αποδοχή των κακών γονιδίων ως ελαφρυντικό για πράξη δολοφονίας *«οι άνθρωποι αρπάζουν πολύ εύκολα μία ιδέα και τη χρησιμοποιούν σαν το μόνο μέσο για να εξηγήσουν σύνθετα γεγονότα. Τα γονίδια δεν σε κάνουν «κακό», τα γονίδια φτιάχνουν μόνο πρωτεΐνες»* (International Conference ICT that makes the difference; The future of Ambient Intelligence and ICT for Security, 22-25 November 2009, Brussels).

Προκαλεί συνεπώς έντονη ανησυχία το γεγονός ότι ο Τύπος επικοινωνεί με ντετερμινιστική προσέγγιση τα επιστημονικά επιτεύγματα που συνδέουν το γονίδιο με την κοινωνική συμπεριφορά όταν οι ίδιοι οι επιστήμονες εγείρουν σοβαρούς προβληματισμούς. Η κοινή γνώμη που δεν είναι εξοικειωμένη με επιστημονικά ζητήματα και δεν έχει τα μέσα εκείνα που θα βοηθήσουν στην κριτική προσέγγιση των άρθρων που αναφέρονται σε αυτά αποδέχεται πιο εύκολα ως αληθείς τις πληροφορίες που επικοινωνούνται βάσει του Τύπου.

Ο Fairclough όπως και άλλοι γλωσσολόγοι υποστηρίζουν, όπως αναλύθηκε και στο σχετικό κεφάλαιο ότι το κείμενο εντάσσεται σ' έναν συνεχή λόγο, ο οποίος με τη σειρά του εναπόκειται σε μια ευρύτερη κοινωνική δομή (Fairclough, *Critical Language Awareness*, 1992). Κάθε επικοινωνία ενός κειμένου εμπεριέχει κοινωνικά μηνύματα, παράγει ή αναπαράγει κοινωνικά στερεότυπα. Στην ανάλυση των άρθρων διαπιστώθηκε πως τα κείμενα όντως εντάσσονται σε μια γενικότερη κοινωνική δομή και κοινωνικές αντιλήψεις που ήδη υπάρχουν στην κοινή γνώμη. Η γυναίκα για παράδειγμα είναι περισσότερο πιστή από τον άνδρα ενώ ψάχνει έναν μεγαλύτερο σε ηλικία, ο οποίος να κατέχει υψηλή κοινωνική θέση συνεπώς και αρκετά χρήματα και να της εμπνέει ασφάλεια και σιγουριά καθώς βάσει της εξελικτικής θεωρίας προσπαθεί να βρει τον ιδανικό πατέρα για τα παιδιά της που θα της εξασφαλίσει τις συνθήκες προκειμένου να τα μεγαλώσει. Παρατηρείται δηλαδή η κατασκευή και η αναπαραγωγή ενός κοινωνικού στερεότυπου που υπάρχει ήδη στα πλαίσια της κοινωνίας στην οποία ζούμε και δραστηριοποιούμαστε.

Από την άλλη πλευρά ο άντρας απατάει τη σύντροφό του εξαιτίας του εγωιστικού γονιδίου που δεν τον καθιστά υπεύθυνο για τις πράξεις του αφού βάσει της εξελικτικής θεωρίας ο άντρας σε κάθε ευκαιρία ενδίδει προκειμένου να διαιωνίσει τα γονίδια και το ανθρώπινο είδος κατά συνέπεια. Άρα μήπως η προβολή κατά τον συγκεκριμένο τρόπο αυτών των ανακαλύψεων προωθούν την αντίληψη ότι ο άντρας δεν έχει ευθύνη αλλά είναι δικαιολογημένος να απατά τις συντρόφους του, αφού αυτό επιτάσσει η φύση και οι κανόνες της εξέλιξης και άρα οι γυναίκες θα έπρεπε να τους συγχωρούν και να μην απαιτούν μονογαμία; Διαφορετικά μέτρα και σταθμά ισχύουν βάσει της εξελικτικής θεωρίας για τις γυναίκες και τους άντρες, άρα υποβόσκει ένας κοινωνικός διαχωρισμός.

Σε πολλά παραδείγματα διαφαίνεται μια τάση κοινωνικής διάκρισης η οποία θεμελιώνεται στη θεωρία της εξέλιξης. Αν για παράδειγμα καθιερωθεί το γενετικό τεστ, το οποίο ήδη υπάρχει στην αγορά, και το οποίο καταδεικνύει τους αυριανούς πρωταθλητές μήπως τα παιδιά θα διαχωρίζονται σ' εκείνα που μπορούν να κάνουν το όνειρό τους πραγματικότητα και θα αποθαρρύνονται εκείνα που γενετικά δεν προδιαγράφονται λαμπροί αθλητές με όποιες συνέπειες έχει αυτό και μόνο για την ψυχολογία τους;

Διαπιστώθηκε ωστόσο ότι τα άρθρα και ο τρόπος γραφής τους προσδιορίζονται βάσει το κοινό στο οποίο απευθύνονται υποστηρίζοντας την ιδέα του Fairclough για τον ιδεατό αναγνώστη (Fairclough, Discourse and Social change, 1992). Η εφημερίδα 'Τα Νέα' που αναφέρεται στο μέσο αναγνώστη είχε πολλά στοιχεία εντυπωσιασμού και συνέδεε τα ευρήματα της γενετικής με γνωστούς ανθρώπου τους καλλιτεχνικού και αθλητικού στερεώματος, τόσο στους τίτλους του άρθρου όσο και στο γενικότερο πλαίσιο, ενώ η εφημερίδα 'Η Καθημερινή' που αναφέρεται σε μορφωτικά ανώτερους αναγνώστες είχε πιο μεστό λόγο κάνοντας πιο πολύ χρήση επιστημονικών όρων σ' ένα γενικότερο πλαίσιο σοβαροφάνειας.

Ενώ από την εμπειρική μελέτη απαντήθηκε το ερευνητικό ερώτημα προς τον τρόπο παρουσίασης της γενετικής στα μίντια και η ανάλυση υποστηρίζει τα ευρήματα άλλων σχετικών μελετών σχετικά με υπεραπλουστεύσεις, χρήσης τσιτάτων και τίτλων εντυπωσιασμού (Conrad, Uses of expertise:sources, quotes, and voice in the reporting of genetics in the news, 1999) (Hyde, 2006) (Tania M. Bubela, 2004) κρίνεται σκόπιμο και απαραίτητο να γίνει σχετική έρευνα που θα καταδεικνύει την πρόσληψη των μηνυμάτων από το κοινό. Είναι πολύ σημαντικό δηλαδή να μελετηθεί πως και αν αυτά τα άρθρα με αυτούς τους τίτλους, τη συγκεκριμένη δομή και τα κοινωνικά στερεότυπα που αναπαράγουν και μεταφέρουν στο κοινό όντως επηρεάζουν την άποψή του στα γενετικά ζητήματα.

Βιβλιογραφία

- Bucchi, M., & Mazzolini, R. (2003). Science Coverage in the Italian daily press 1946-1997. *Public Understanding of Science Vol.12* , σσ. 7-24.
- Condit, C. M. (1999). How the public understands genetics: non-deterministic and non-discriminatory interpretations of the "blueprint" metaphor. *Public Understanding of Science* , Vol.8 σσ. 168-180.
- Condit, C., Ferguson, A., Kassel, R., Thadhani, C., Gooding, H. C., & Parrot, R. (2001,). An Explanatory Study of the Impact of News Headlines on Genetic Determinism. *Science Communication* , Vol.22 σσ. 379-395.
- Conrad, P. (2001,). Framing Genes and Mental Illness in the News. *Culture, Medicine and Psychiatry* , Vol.25(2)σσ. 225-247.
- Conrad, P. (1999,). Uses of expertise:sources, quotes, and voice in the reporting of genetics in the news. *Public Understanding Science* , Vol.8 σσ. 285-302.
- Conrad, P., & Gabe, J. (1999). Introduction: Sociological perspectives on the new genetics: an overview. *Sociology of Health & Illness*, Vol.5, No.5 σσ. 505-516.
- Conrad, P., & Markens, S. (2001). Constructing the 'gay gene' in the News: Optimism and Skepticism in the US and British Press. *Health* , Vol.5σσ. 373-400.
- Darwin, C. (1871). *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex*. London: John Murray.
- Dawkins, R. (2006). *The God Delusion*. Great Britain: Bantam Press.
- Dawkins, R. (1975). *Το εγωιστικό γονίδιο*. Αθήνα: Κάτοπτρο, μτφ. Α. Μαργαρίτης.
- Druckman, J. (2001). The Implications of Framing Effects for Citizen Competence. *Political Behavior* Vol.23.
- Entman, R. (1993, Vol.43(4)). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm . *Journal of Communication* .
- Fairclough, N. (1992). *Critical Language Awareness*. London: Longman.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power 2nd*. London : Longman.

- Feresin, E. (2009). *Lighter sentence for murderer with "bad genes"*. Ανάκτηση February 18, 2010, από naturenews:
<http://www.nature.com/news/2009/091030/full/news.2009.1050.html>
- Geller, G., Bernhardt, B., Holtzman, N., & Hopkins, J. (2002). Media and Public Reaction to Genetic Research. *JAMA* 287:773.
- Gibson, R., & Zillmann, D. (1993). The Impact of Quotation in News Reports on Issue Perception. *Journalism Quarterly* Vol.70, σσ. 793-800.
- Holliman, R. (2004). Media Coverage of Cloning: a study of media content, production and reception. *Public Understanding of Science*, Vol.13 , σσ. 107-130.
- Hyde, J. (2006). News Coverage of Genetic Cloning. *Journal of Communication Inquiry*, Vol.30(3) , σσ. 229-250.
- James, C., & Garrett, P. (1991). *Language Awareness in the Classroom (Applied Linguistics and Language Study)*. London: Longman.
- Katz, E. (1957). The two step flow communication: an up-to-date report on a hypothesis. *Public opinion Quarterly*, vol. 21 , σσ. 61-78.
- Kaye, H. (1997). *The social meaning of modern biology*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Kitcher, P. (1995). Four ways of "biologizing" ethics. Στο E. (. Sober., *Conceptual Issues in Evolutionary Biology 3rd edition*. MIT.
- Levin, I., Schneider, S., & Gaeth, G. (1998). All Frames Are Not Created Equal: A Typology and Critical Analysis of Framing Effects. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol. 76(2) , σσ. 149-188.
- Lewontin, R. (2002). *Δεν είναι απαραίτητα έτσι: Το όνειρο του ανθρώπινου γονιδιώματος και άλλες πλάνες*. Αθήνα: Κάτοπτρο, μτφ.Μπουρίτσας, Λ.- Παπασταύρου, Κ.
- Machill, M., Beiler, M., & Fischer, C. (2006). Europe-Topics in Europe's Media:The Debate about the European Public Sphere: A Meta-Analysis of Media Content Analyses. *European Journal of Communication*, 21;57 σσ. 57-88.
- Macintyre, S. (1995). The public understanding of science or the scientific understanding of the public? A review of the social context of the 'new genetics'. *Public Understanding of Science* Vol.4 , σσ. 223-232.
- Maturana, H., & Varela, F. (1992). *Το Δέντρο της Γνώσης*. Αθήνα: Κάτοπτρο.

- Miller, D. (1995). Introducing the 'Gay Gene': Media and Scientific Representations. *Public Understanding of Science* , σσ. 269-294.
- Nelkin, D., & Lindee, S. (1995). *The DNA mystique: the gene as cultural icon*. New York: WH Freeman.
- Nelson T., Oxley Z., & Clawson R. (1997, Vol. 91, No.3). Media Framing of a Civil Liberties Conflict and Its Effect on Tolerance. *The American Political Science Review* , σσ. 567-583.
- Nelson, T., Oxley, Z., & Clawson, R. (1997). Toward a Psychology of Framing Effects. *Political Behavior*, Vol.19 (3).
- Nisbet, M. C., & Lewenstein, B. V. (2002). Biotechnology and the American Media, The policy Process and the Elite Press, 1970-1999. *Science Communication*, Vol.23 , σσ. 359-391.
- Nisbet, M. C., Brossard, D., & Kroepsch, A. (2003). Framing Science: The Stem Cell Controversy in an Age of Press/Politics. *The International Journal of Press/Politics*, Vol.8 , σσ. 36-70.
- Peters, H., Brossard, D., de Cheveigne, S., Dunwoody, S., Kalfass, M., Miller, S., και συν. (n.d.). Interactions with the mass media. *Nature*, 321 , σσ. 204-205.
- Peterson, A. (2001). Biofantasies: genetics and medicine in the print news media. *Social Science & Medicine*, Vol.52 , σσ. 1255-1268.
- Priest, S. H. (1994). Structuring Public Debate on Biotechnology. *Science Communication*, Vol.16 (2) σσ. 166-179.
- Rose, S. (2005). *Μονοπάτια της Ζωής: Βιολογία, Ελευθερία, Ντετερμινισμός*. Αθήνα : Κάτοπτρο, μτφ. Κ. Παπασταύρου.
- Ruse, M., & Wilson, E. O. (1986). Moral Philosophy as applied Science. *Philosophy*, Vol.61., No236, Published by Cambridge University Press , σσ. 173-192.
- Scheufele, D., & Tewksbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*, Vol.57 , σσ. 9-20.
- Spencer, H. (1893). *Principles of Ethics*. London: Williams and Norgate.
- Tania M. Bubela, T. A. (2004). Do the print media “hype” genetic research? A comparison of newspaper stories and peer-reviewed research papers. *CMAJ* , σσ. 1399-1407.

Thomson, P. (1999, September). Evolutionary Ethics: Its origins and contemporary face. *Zygon*, σσ. Vol. 34, No. 3, 473-484.

van Dijk, T. (2002). Discourse and Racism. Στο D. Goldberg, & J. Solomos, *The Blackwell Companion to Racial and Ethnic Studies* (σσ. 145-159). Oxford: Blackwell.

Van Dijk, T. (1998). *Imagination: Popular images of genetics*. New York: New York University Press.

Wales, K. (2001). *A Dictionary of Stylistics 2nd ed.* Oxford: Basil Blackwell.

Wilkins, J. S. (2005). *Human Nature Review*. Ανάκτηση December 2009, από Book Review What makes us moral? Crossing the boundaries of biology. , Vol.5, p.p 14-17 By Neil Levy. Oxford, UK, Oneworld Publications.: <http://www.human-nature.com/nibbs/05/wilkins.pdf>

Wilkins, J. S. (2005). *Human Nature Review Volume5 p.p 14-17*. Ανάκτηση December 2009, από <http://www.human-nature.com/nibbs/05/wilkins.pdf>

Wilson, E. (1995). *Κοινωνιοβιολογία ἡ νέα σύνθεση*. Αθήνα: Σύνασμα, μτφ. Σ.Σφενδουράκης.

Wodak, R. (2007, May). *What is Critical Discourse Analysis?* Ανάκτηση December 2009, από Forum:Qualitative Social Research: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/255/561>

Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.